Dil Tarih Coğrafya
Yalçın Küçük

hepileri

Aylık Sosyalist Dergi Nisan-Mayıs'98 Sayı: 13 Fiyatı: 500.000.TL(KDV Dahil)

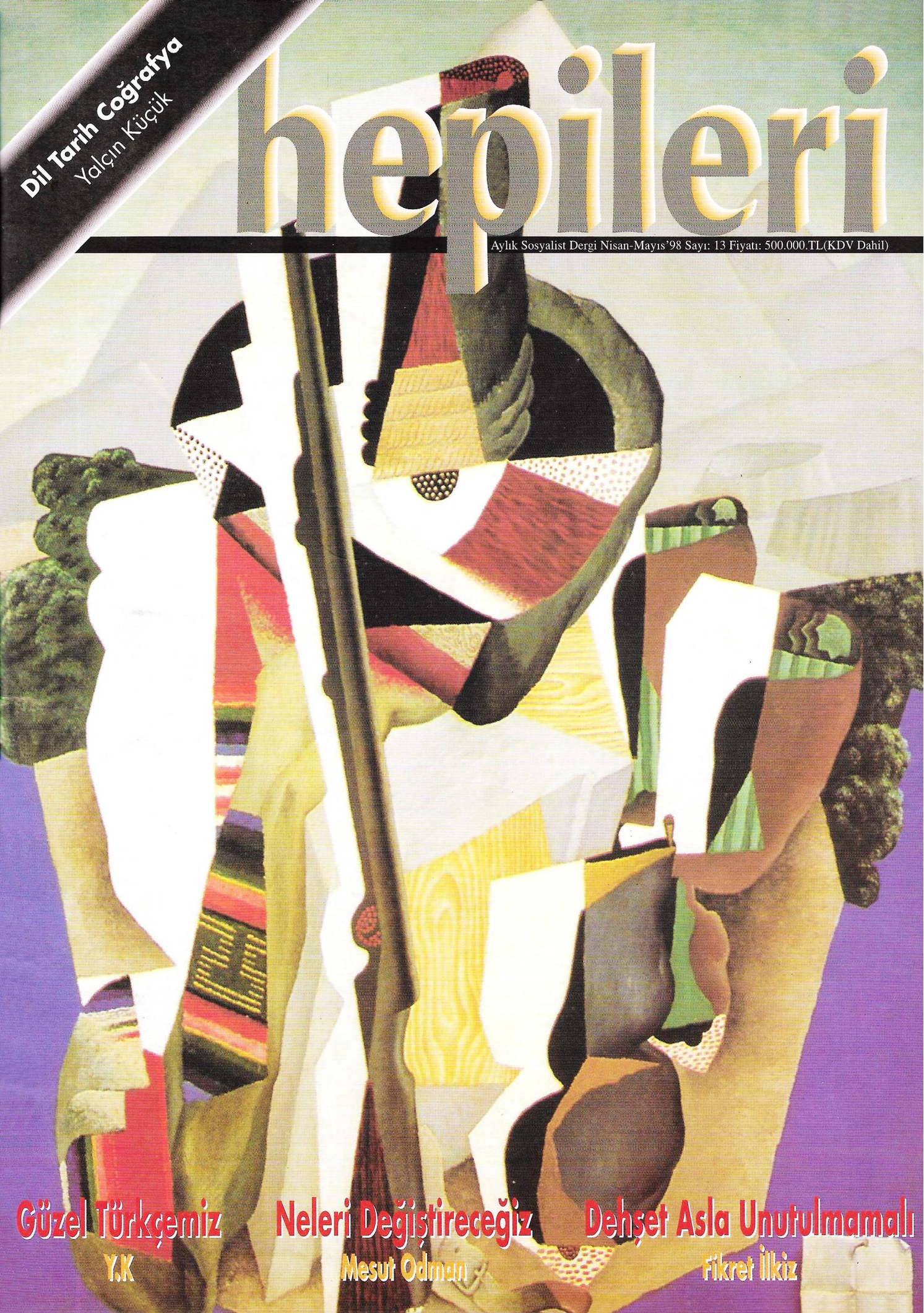

Güzel Türkçemiz
Y.K

Neleri Değiştireceğiz
Mesut Odman

Dehşet Asla Unutulmamalı
Fikret İlkiz

Yazdığım oyunların her birinin kendine göre bir kaderi olduğunu biliyorum. Bu kaderi toplumsal çalkantılar belirliyor... "Nereye Payidar?" oyunumun kaderi, görenlerin görmeyenlere anlatması türündendi. Genç kuşaklar oyundan habersizdi ama, dillerinde Nereye Payidar'ın, her nereden ve ne zaman duymuşlarsa ünlü tekrarını taşıyorlardı: Burada Timur Selçuk-Çiğdem Talu ikilisinin, söz ve müziği oluşturan başarılı çalışmalarını anmalıyım... Varoşlar, direniş alanları, emekçiler "Nereye Payidar?"dan mucizevi türden bir kırıntı saklamışlardı kendilerinde. Bu ülkemize has bir şaşırtıcılıktan kaynaklanıyordu; iyi, doğru, halktan, emekten yana güzelliklerin asla kaybolmamasıydı bu mucize. Bu yüzden Nereye Payidar'ı yıllar sonra, oyun olarak kitaplaştırmak yerine, oyunu anlatan romanı deneyerek, onu bugüne dek bağırlarına gizlenip kendini koruduğu emekçi insanlara armağan ediyorum. Direniş günlerinde birbirlerine okuyup, tartışacakları yapıtlar o denli az ki, Payidar, umarım böylesi bir geleneğin başlatıcısı olur. Bu kitapta, yöntem; Dursun Ali'in bilemediklerinin, elimdeki sahne tekstinin de yardımıyla benim bildiklerim oluşudur, benim bilemediklerimin ise, Dursun Ali'ce bilinişidir, bakalım göreceğiz!

Ayrıca Payidar adlı çalışmamın, benim kendi oyunumla yıllar sonrası bir hesaplaşma olduğunu düşünenlere de şimdiden yanılmamış olduklarını söyleyebilirim...

AKIŞ YAYINCILIK

Bu sayımız

İnsanlığın en büyük atılımı olan Ekim Devrimi'nin mimarı Vlademir İlyich Ulyanov sosyalist teori ve politikanın hala en büyük referansıdır. 22 Nisan 1870 tarihinde doğan Lenin'i anarken, onun düşüncelerini yaşatmanın en iyi yolunun ülkemizde eşitlikçi, özgürlükçü ve ortakçı bir düzen kurmak olduğunu tekrarlıyoruz.

Lenin'in doğumunu da içine alan Nisan Ayı, aynı zamanda 13. sayısını elinizde tuttuğunuz Hepileri'nin de doğumunu anlatıyor. Büyük usta Lenin ile dergimizin doğumlarının aynı aya denk gelmesi bizler için sevinç vericidir. Bu sevinç, dergi çalışanlarına, yazar ve yayın kurulu üyelerine daha bir güç ve onur katmaktadır

Okurlarımızdan, özellikle cezaevindeki devrimci yoldaşlarımızdan gelen mektuplar ve bakışımızın topraklardaki yansımaları bize bir başka güç ve veriyor. Övgülerin yanı sıra genellikle dar mekanlarda, ara sıra da yayınlar yoluyla gelen eleştiriler de alıyoruz. Bu eleştiriler ise sadece bakışımızın doğruluğunu perçinleyen bir ivme kazandırıyor. Bu güçle birinci yılını geride bıraktığımız dergimiz yine zengin bir gündemle çıktı.

Bu sayımızda yine büyük tartışmalara ve yol açıcılıklara neden olacak iki incelemeyle karşınızda Yalçın Küçük. "Dil Tarih Coğrafya" başlıklı ilk çalışmasında Küçük, tarihimizin derinliklerinden güncel politikaya uzanan bir yaklaşımla dil-tarih-coğrafya ilişkisini yeniden kuruyor. Bu soyutlamayla birlikte Yalçın Hoca, solculara, hepimize, deyim yerindeyse hafıza tazeletiyor. İlk yazısında çalışmanın uzunluğu nedeniyle yeterince giremediğini söylediği 'dil' konusuna bir başka bakışla Y.K imzasıyla yayınladığımız ikinci çalışmasında değiniyor. Güzel Türkçemiz başlığını taşıyan bu çalışmasında Küçük, Türk Dili'nin tarihsel etkileşimlerini tartışarak, Türkçenin Arap kültürü ve dilinin etkisi altında kalışımızın sanıldığından daha kısa süreli ve yüzeysel olduğu, buna karşılık dilimizin Farsça ve Fransızca ile iki sömürgeleşme evresi yaşadığı saptamasını yapıyor. Yalçın Hoca'nın Güzel Türkçe kullanımına örnek gösterdiği İstanbul Hanımları'nın Türkçesi, gramer yapısı ya da güzel sözcüklerin ötesinde, bunlarla birlikte, bir dil felsefesini anlatıyor. Dil felsefesi, dile tutkun olanların işidir. Güzel dilimizi güzelleştirmenin ise, aydınların borcu olduğunu tekrarlıyoruz.

Dergimizin ilk sayılarından beri çalışmalarını yayınladığımız Mesut Odman, "insan teorisi" diye adlandırdığımız yazı dizisine devam ediyor. Yayın çizgimizin farklılıkları pek çok kimse tarafından biliniyor. Beğenilip ilgiyle izlenmek bizim için sevindiricidir, ancak üzüldüğümüz bir yan var; sol hareketimiz içinde insan teorisiyle ilgilenenlerin sayısı çok azdır. Oysa yeni insanı tartışmadan bırakın politika yapmayı, insani bir sohbet bile yapma olanağının kalmadığı bir dünyada yaşıyoruz. İnsanı yeniden ele almadan atılan her adım geri dönmeye mahkumdur diye düşünüyoruz, Mesut Odman'ın yaptığı keşif gezilerinin zevkle okunacağını düşünüyoruz.

Her ay ilgiyle okunduğunu düşündüğümüz söyleşi dizisi için bu sayı, Av. Fikret İlkiz'i gündemimize almıştık. İlkiz, söyleşi sorularımızı içeren "Dehşet Asla Unutulmamalı" başlıklı bir makele kaleme aldı.

Daha önce bir başka kitap tanıtımını yayınladığımız Neylan Doğan, bu sayı "Sorularla Aklın Aydınlığı" başlıklı çalışmasında betimlemelerle yüklü bir kitap tanıtımı daha yapıyor.

Geçen sayımızda Yalçın Hoca'nın kaleme aldığı "Birlik Programı" ve getirdiği yaklaşım önemini büyük bir ciddiyetle koruyor. Halklarımızın mücadele birliği yolunda önemli ipuçları içeren program önerisini, "Birlik İçin Asgari Program" başlığıyla yeniden kaleme aldık. Bu bakışla yaklaşan

1 Mayıs'ın yalnızca işçi sınıfının değil, tüm emekçi ve eşitlik ve özgürlük mücadelesi veren halkların ve başta sosyalistlerin bayramı olduğunu tekrarlıyoruz. 1 Mayıs kutlamalarının ülkemizdeki emekçi sınıflarla, özgürlük mücadelesi veren Kürt halkımızla sosyalistlerin yeni birliği için başlangıç olmasını diliyoruz. Birlik Programı bu birliğin ilk adımıdır.

1 Mayıs Bayramımızı kutluyor, yeni sayıda buluşmak üzere diyoruz.

hepileri

hepileri

SAYI: 13
NİSAN
MAYIS
1998

YALÇIN KÜÇÜK
Dil Tarih Coğrafya **3**

YORUMLAR
Genelkurmay'ın Silahı: Sıkıyönetim **27**
Ordu-Medya İlişkisinde Mesafe **28**
İki Mağlup: Rasputin Bay-Call ve Masalcı Baba **29**
Ne oldu: Aydınlık Ne olacak: Hepileri **31**
Helikopter Sarhoş İtişmesinden Düşebilir **33**
Post-Modern İrtica Cephesinden Manzaralar **35**

HASİP AKGÜL
"Estetika ve Politika" **36**

'Birlik' İçin Asgari Program **38**

FİKRET İLKİZ
Dehşet Asla Unutulmamalı **40**

Y.K
Güzel Türkçemiz **45**

MESUT ODMAN
Neleri Değiştireceğiz, Örneğin? **54**

NEYLAN DOĞAN
Sorularla Aklın Aydınlığı **61**

hepileri, aylık sosyalist dergi

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü:
Hüseyin ÇEVİRGEN
Genel Yayın Yönetmeni:
Doğan GÜÇLÜ
Koordinatör: **Onur ERK**
Avrupa Temsilcisi: **Şevki ÖMEROĞLU**
Tel&Fax:0049-221 641 685

Yönetim Yeri: Büyük Parmakkapı Sok. 20/4
Beyoğlu / İstanbul Tel&Fax:(0212) 292 29 45
Hesap Numarası:
Yapı Kredi Bankası Mark: 3004942-9
Dolar: 3004943-7 TL için 0303803-1
Baskı: Mart Matbaacılık
Kapak Resmi: Diego Rivera

DİL TARİH COĞRAFYA

Yalçın KÜÇÜK

Tarih, bir süreklilik anlatımı'dır.

Devrim, kopuş peşindedir.

Devrimci tarih yazımı, kopuşların sürekliliğinden ve patlamaların davul tınısından bestelenen bir senfoni ve eski dilimizle, bir aheng'idir. Bu haliyle, quantum fiziğinin hem önceleyeni ve hem de en yakınıdır.

Dil ise insanoğlunun, mucizevi soyutlamasıdır. Şiirden önce şiir ve aslında şiirin kendisi'dir. Bu nedenle "şiir gibi konuşuyor" demek, aslında sadece "konuşuyor" demektir.

Halkların en gizli ve en kıskanç aşkları dilleridir.

Halklar, en çok dillerinde rahatlıyorlar. Bu nedenle bir halkı sevmek, onu en rahat haliyle, diliyle bilmektir. Sevmek, her zaman bilmek'tir. Sevmek, her zaman, birlikte gelişmektir.

Her dil bir başka güzel'dir ve her dilde bir tanımsız deha vardır. Bu nedenle, herhangi bir dilin bir diğerine üstün ya da bir diğerinden daha güzel olduğunu söylemek, anlamsız'ı, absurde'ü, telaffuz etmek anlamındadır.

Halklar, sanıldığından daha mütevazidir ve her halk, dehasını, kendi dilinde gizliyor. Halkların dil tutkusu, kendi dehalarına vurulmalarıdır.

Dili sevmek, halkı bilmek'tir. Bir halkın dilini geliştirmek, o halkın dehasını patlatmak'tır. Bu nedenle geliştirmek her zaman devrim ve devrim, her zaman geliştirmek'tir.

Coğrafya ise, güncel özendir. Özen ciddiyettir ve ciddi olmayana hiçbir coğrafyada yer yoktur.

Ciddi olmayan, sevme yetisini kaybetmiş bir zavallı'dır.

Tarih derin ve coğrafya engindir; birincisi teorik ve ikincisi pratik olmak durumundadır. Dil ise, pratik ile teorik arasında en soyut ilişkiler ağıdır. İnsanoğlu'nun en soyut ve en sevgili yüceliği'dir.

TARİH

Derinliği reddetmek mümkün mü?

Biz osmanlılığımızı reddebilir miyiz?

Peki, Lenin, Rusya tarihini reddetti mi; Velikiy Pyotr'u Marx'ın ve Lenin'in ne kadar övdüğünü biliyoruz. Tarihi ileri çektiği için Büyük Petro'yu övmek, ancak tarihin ellerini cılızlaştırmasına karşın, tarihsel olarak zorunlu merkezi devleti kurmada, Groznıy İvan ya da Deli Petro'dan daha büyük bir kararlılık gösteren Mahmut Han'ı tümüyle reddetmek, bir yoksullaşmak değil midir? Önümüzdeki görev, Osmanlı tarihsel olgusunu reddetmek değil, Osmanlı serüvenini devrimci anlatıma dönüştürmektir. Çünkü, Osmanlı'yı yok sayar veya reddedersek, kendimizi anlamanın, kendimizi bilmenin, çok önemli öğelerinden birisinden kendimizi yoksun etmiş oluyoruz; buna hakkımız olduğunu sanmıyorum. İşimiz, Osmanlı akışı ve tutuşunun, devrimci bir anlatımına kavuşmak'tır.

Osmanlı'yı devrimci ahenk içinde yazabilir miyiz?

Ancak bu temel sorundan önce sorularımız da var; tarihçimiz var mı? Ne yazık bizde tarihçilik, en kıraç topraklardan birisidir. Gelmiş ve henüz birisi geçmemiş tarihçilerimiz arasında en önemlilerinin, Ahmet Cevdet Paşa, Köprülüzade Fuat ve Halil İnalcık olduklarını yazmıştım, hala tekrarlıyorum. Benim değerlendirmeme göre, ülkemizde "tarihçi" adına layık olan sadece bu üçüdür; ancak üçü de, devrimci olmamalarının ötesinde, tutucu ve sağcıdırlar. Ne yazık biz, bunların ve bunların pek altında olanların elindeyiz.

Nasıllar? İngiliz tarihçi E. Gibbon'u çoğumuz duymuşuzdur; ilk cildi, 1776 yılında yazılan, "Roma

İmparatorluğu'nun Gerilemesi ve Çöküşü" üzerine pek hacimli çalışması, bir Roma ve Bizans tarihi olmasının çok ötesinde, bir dünya ve özellikle de bir Osmanlı tarihi düzeyindedir, bu nedenle Osmanlı'nın kuruluşu üzerine özet tezleri, bir teori ya da hipotez kabul ediliyor ve hala tartışılıyor. Yalnız ben burada, Gibbon'u, bu yanı nedeniyle anmıyorum; başka bir nedenim var, her büyük tarihçi ve bilim adamında gördüğümüz üzere peygambervari sözlere Gibbon'da da rastlıyoruz ve burada, bunlardan birisini anmak istiyorum. Çalışmasının ikinci cildinde Gibbon, "galip hizbin esirleri Türk tarihçileri"(1) nitelemesini yapıyor; sanıyorum bu niteleme ve en doğrusu genelleme, benim övgüyle sözünü ettiğim bu üç tarihçiden en önce yaşayanından yüzyıllarca önce yapılmış olmasına karşın, onları ve diğer pek çok tarihçimizi de pek güzel anlatıyor. Tarihçilerimizde, galip tarafı hoşnut edecek bir tarih yazımı eğilimi esastır ve Cevdet Paşa, Köprülüzade ve İnalcık, ne yazık, burada bir istisna olamıyorlar. Bu nedenle, bütün övgümle birlikte, bunları da has tarih saymada güçlüğümüz var.

Biz Türkler için, din her zaman, ruhani değil, politik bir seçiş olmuştur; gecikmişlik, bunu gizliyor. Bizler, hiçbir zaman has imanlı olmadık; hep iman'ı, bir politikanın aracı halinde düşündük. Bu, bugün de Erbakan müslümanları için de geçerlidir. Ancak bunun, daha önemli bir uzantısı var; biz Türkler, tıpkı Moğollor türü, iman'ı, politik yürüyüşümüzün bir pretexte'i, bir dayanağı, bir ideolojisi, olarak görüp kullandığımız için, çok din değiştirmiş bulunuyoruz.

Tanımı üzerinde, istisna istisnadır; ancak bizde, istisna bile son derece kıt çıkıyor. Tarihimiz, henüz, materyalist ve patlamalı bir biçimle ele alınmış olmaktan uzaktır; bu nedenle olabilir, bu alan meslekten tarihçi olmayanları, sürekli olarak kendisine çekiyor. Belki de yaşamın bir ironisidir, sanki devrimcinin son uğrağıdır, daha çok devrimciyi ve kaybeden devrimciyi, çekiyor; aklımda, Doğan Avcıoğlu var. Avcıoğlu, güzel bir biçimle yazamayan yazarlarımız arasındadır; Doğan ile ben, pek istisnai bir biçimde, zıtların seven birliğini sergiliyorduk, büyük dostluğumuza karşın pek çok alanda zıtlığımızın bir örneğini burada da görüyoruz, en önemli bulgularını sayfalarının arasına saçan bir ciddi araştırmacımızdır. Ama ne olursa olsun, Avcıoğlu'nun pek hacimli "Türklerin Tarihi" çalışmasındaki materyalist yöntemi ve İç Asya Türkler'ine sınıfsal bakışı her türlü övgünün üzerindedir. Bir önemli "ilk" çalışmadır.

Osmanlı tarihine gelince ne söyleyebiliriz? İzin verilirse yazmak istiyorum; benim "Fatih Sultan Mehmet", Osmanlı tarihine bakışta hala bir istisna durumundadır.(2) Bu çalışma ile, "21 Yaşında Bir Çocuk" başlığını üste koyarak, daha çok gençlerimizin ilgisini çekmek istemiştim, tarihimizdeki hülyalı, inatçı ve pek donatımlı önderleri ve bunlardan birisini tanıtmak istiyordum; son derece çelişkili ve patlamalı bir tutuş ile karşılaştım ve bunu yansıtmaya özen gösterdim(3). Osmanlı, nesnel anlamda, akıllı bir kuruluş'tur. Osmanlı'nın ilerleyişinin sırrı, bir çelişkiler yumağı ile kurulu olması ve son derece patlamalı bir tarih-coğrafyaya sahip olmasındadır.

Osmanlı Düzeni, bir boşluk doldurucudur.

Osmanlı'nın başarılı yükselişinde, coğrafya'nın zorlamaları, tarihin çekiminden daha öndedir.

Sırları çoktur ve bunların çoğu hala çözülmüş olmaktan uzaktır; belki de, henüz çözmediğimiz ve muzaffer hiziplerin esiri Türk tarihçiliğinin sormaya bile cesaret edemediği soruların başında, ismi gelmektedir, neden "osmanlı" veya neden bizim dışımızdaki tüm dünya, "ottoman" olarak biliyor, pek masum bir sorudur. Bu sorunun şimdiye kadar sorulmamış olması bile şaşırtıcıdır.

Sorulmamış masum sorular, sır saklayan mağaralar'dır.

"Osman-Ottoman" ikilemini nasıl açıklayacağız? Açıklamanın birisi, üzerinde pek durulmadan genellikle kabul edileni, bu ismin, çeşitli Arap diyaleklerinde farklı olarak telaffuz edilmesidir, Suriye Arapları, "ottuman" ve diğerleri ise "osman" olarak söylüyorlar;(4) bu, ancak, telaffuz farklarının ötesinde, ismin yazıldığı "ث" arapça harfinin söylenişinden de ileri geliyor. Bu harf, "th" veya "s" seslerini verebiliyor; bugünkü dilimizde de kullandığımız, Arapça, "mısl" veya "misal" sözcükleri de bu harfle yazılıyor. Buradan gelen bir güçlük var ve bu güçlük, yalnızca bizi ve Arapça'yı değil, bütün dilleri ilgilendiriyor.

Aynı güçlük, daha doğrusu ambiguïté, bulanıklık, İngilizce'de de var; eski İngilizce'de, şimdiki za-

man üçüncü şahsın çekimi, "th", örnek cometh, olurken, şimdi, "s", örnek, comes, oluyor. Bu değişmeyi, bazı dil ailelerinde çok daha net olarak görebiliyoruz; İran dillerinden, Farsça'da, "bilmek", danestan fiili ile söyleniyor; isım fiili, "dana", bilen demektir ve bizde de hala, "Dana" olarak kullanılıyor. Ancak aynı dil ailesinden Kürtçe'de, bilmek "zanin" fiili ile söyleniyor ve bunun isim fiili ise "Zana" olmaktadır, bizim Mehdi Zana'nın ve bizim Leyla'nın soyadı, "Zana" bilen anlamındadır ve Farsça'daki "Dana" ile aynı sözcüktür ve aynı gramer durumundadır. Başka örnekler de var, aynı anlamda olan "fadıl" veya "fazıl" ya da bugün İranilerin "gıza" dedikleri, on üçüncü yüzyılda, "gıda" olarak söyledikleri, muhtemelen bizim Türkmenler eskiden ödünç aldıkları bu söyleyişe hala sadık kalıyorlar, "yemek" de bunlar arasındadır. Dolayısıyla, "ottoman" sözcüğünün, "osman" sözcüğünün bir başka söylenişi olması ve Batılıların da, "ottoman" söyleyişini seçmeleri ihtimal dahilindedir.

Ancak ben bu görüşü fazlasıyla kuşku ile karşılıyorum. Önce yabancıları bir yana bırakıyorum; Osman Bey'in babasının adı, bizim Ertuğrul olarak söylediğimiz, Erdongrul ve yerine geçen oğlunun adı ise Orhan'dır. Dongrul'un Türkçe olduğu kesindir, biz Batı Türkleri, zaman içinde, d'leri, t'ye çeviriyor ve bugün Toros Dağları Türkmenleri'nin hala bırakmadıkları nasal, geniz, seslerini terkediyoruz, ve öte yandan amcalarının adları, Sunkur Tekin, Gün Toğdı, bizim hemen "dündar" yaptığımız, Tundar olmaktadır. Yerine geçen oğlu'nun adı, Or-Han, "Ordu" ve "Han", moğolca sözcükler olmakla birlikte İç Asya'daki tarihimizi, Moğollar'dan ayırmak imkansız olduğu için[5], bunu da Türkçe saymak durumundayız; "ordu", orta, saray ve ordu anlamındadır ve "Orhan", bugünkü dilimizde, komutan anlamına yakındır. Bu özet bilginin ortaya çıkardığı soru şudur: Kendinden önceki ve sonraki bütün erkek isimleri Türk ismiyse, "Osman" neden bir Arap ismini alsın ve bununla yetinsin? Bu soruyu, galip tarafın esiri Türk tarihçileri sormaya bile cesaret edemiyorlar.

Bir soru daha var; Türk prensleri, Osmanlı'dan önce de, örnek, "Kılıç Aslan Süleyman" veya "Çanak Han bin Musa" türünden veya Osmanlı'dan sonra da, örnek "Yıldırım Bayazit", hem Türk ve hem de İrani ve Arap isimlerini birlikte alıyorlardı; Osman Bey'in adı "Osman" Arap-Müslüman ise, Türk ismi yok muydu? Bu soruya net bir cevap verebilecek durumdayız; Osmanlı Devleti'nin kurucusunun adının "Osman" olmaması büyük bir ihtimaldir. "İhtimal" saymam, çok kesin kanıtlara sahip olmamamızdan kaynaklanıyor. Yoksa, Gibbon, kurucunun adının, "Thaman" veya "Athman" şeklinde bir Türk ismi olduğunu ve bunun yakıştırma olarak Halife Osman'ın adına benzetildiğini açıklıkla kaydediyor. Türk dili uzmanlarından Deny de, Osman'a çok yakın, "Otman" veya "Otuman", bir Türk ismi olduğunu saptıyor ve Osman'ın benzetme olduğunu ileri sürüyor.[6] Ne Olabilir? Hala kullandığımız, "Ataman" olabilir mi? Mümkündür; en azından, Doğu Roma, Bizans da deniyor, tarihçilerinden bütün Batı dünyasının aldığı, "Ottoman" sözcüğüne çok daha uygundur. Bu nedenle, Büyük Moğol İmparatorluğu örneği bir federasyon olarak gelişen "Osmanlı İmparatorluğu" için, "Otaman" veya "Ataman" sözü çok daha yakışık alıyor.

Buradaki amacım bir büyük tutuş'un, bir büyük düzenin, adını değiştirmeyi önermekle sınırlı değildir; bunu aşıyor. Bu kısa incelemede bir kez daha değinmek imkanı bulmayı umud ediyorum; efsane, söylence, eski türkü ve hatta hurafelerin bile tarih geliştirmelerinde bir kaynak değeri var, ancak bunlar çok bozulmuş oldukları için, mutlaka

Fatih Sultan Mehmet adlı çalışma, Osmanlı tarihine bakışta hala bir istisna durumdadır.

sağlam belge ve haberlerle desteklenmeleri zorunludur. Hal böyleyken, Osmanlı'nın kuruluşu ile ilgili ünlü "Edeb Alı" söylencesini, destekleyen elimizde hiçbir belge yoktur; hatta bu söylencede geçen öykünün benzerinin, Hint'de de, başka iklimlerde de söylendiğini biliyoruz, bu nedenle yakıştırma olması da ihtimal dahilindedir. Şeyh Edeb Alı'nın kendisine ziyarete gelen Prens Osman'a, bir rüya üzerine, kızını ve desteğini verdiği, bir söylence olduğu için, doğru ile eğriyi içiçe barındırıyor; böyle düşünmemiz gereklidir. Ben burada özgün olmayan, ilk kez benim ortaya atmadığım ve ancak galip tarafın esiri Türk tarihçileri tarafından hep gözardı edilen bir görüşe değinmek istiyorum; Prens Otman'ın, işte tam bu sırada, Şeyh'in desteğini kazanabilmek için müslümanlığı seçtiği ve Kur'an okuduğudur. Bu ünlü söylenceyi, Osman Soyu'nun müslümanlığa geçişinin işareti ve tarihi saymak, bana, çok makul görünmektedir.

Osman Aşireti, müslümanlığı çok geç ve islamın yükselişinin tümden durduğu bir zamanda, seçmiş olmaktadır. Moğollar'ın islama geçişi çok daha geçtir.

Bu, Otman Aşireti'nin, müslümanlığı çok geç seçmesi önemli mi? Daha önemli yanı var; biz Türkler için, din her zaman, ruhani değil, politik bir seçiş olmuştur; gecikmişlik, bunu gizliyor. Çok daha açık söyleyebilirim; bizler, hiçbir zaman has imanlı olmadık; hep iman'ı, bir politikanın aracı halinde düşündük. Bu, bugün de Erbakan müslümanları için de geçerlidir. Ancak bunun, daha önemli bir uzantısı var; biz Türkler, tıpkı Moğollor türü, iman'ı, politik yürüyüşümüzün bir pretexte'i, bir dayanağı, bir ideolojisi, olarak görüp kullandığımız için, çok din değiştirmiş bulunuyoruz. Din değiştirmeye çok eğilimliyiz; bu özellikle Moğollar'da çok saptanmış bir olgudur. Altın Ordu Moğolları'nın çok geç müslüman olduğunu, bundan da önce, Cingiz'in İmparatorluğu'nun müslümanlığı seçmediğini, Anadolu'yu, on üçüncü yüzyılda bir harabeye çeviren Cingiz'i, Papalığın, müslümanlara karşı sağlam bir müttefik olarak gördüğünü biliyoruz.

Doğru mu? Dahası var, Otman'dan sonra bile Osmanlı Düzeni'ni tam müslüman saymamız mümkün değildir. Öyle olsa, hırslı Yıldırım'ın, çocuklarına, Muhammet, Batı dillerinde ve Türkçe'de, Mehmet, İsa, Musa, türünden büyük dinlerin peygamberlerinin adını vermesini, bir diğeri eğer düzmece değilse, Orhan ve bir diğeri de Süleyman'dır, nasıl açıklayacağız? Süleyman'da, eninde-sonunda, islam öncesi bir peygamberin adıdır.

Uzatmak istemiyorum; Fatih Mehmet'in zehirlenerek, muhtemelen islamcılar tarafından yapılmıştır, tarih sahnesinden çıkarılmasına kadar, Osmanlı'nın din konusunda sağlam bir seçişi olmadığını düşünüyorum ve bunu en azından ciddi bir hipotez olarak ileri sürüyorum. Aslında ben, Fatih Mehmet'ten önce, Prens Musa'yı yazmak istiyordum; benim için, Fatih Mehmet, amcası Musa'nın yolundadır ve amcasından çok daha az cüretlidir, ancak benim güvenebileceğim arşiv çalışmaları olmadığı ve ben de arşive inmek için zamana sahip olmadığımdan, yapamıyorum. Yıldırım'ın bu devrimci oğlunun, Musa'nın, Muhammet'in, Musa'nın ve İsa'nın dinlerinden bir yeni din ve ideoloji peşinde olduğunu bir hipotez olarak, kabul etmeye mecburuz. Hurafe-sever Türkiye aydınının, Büyük Şairimiz Nazım'ın, hapishanede bulduğu pek tutucu bir ilahiyat profesörünün bir broşürüne dayanarak yazdığı Şeyh Bedrettin Şiiri'ni tarih sayma alışkanlığından hala kurtulamaması, büyük ayıbımızdır; Bedrettin, Prens Musa'nın diyanet işleri başkanıdır ve burada itici olan Musa'dır. Ancak Bedrettin'in büyük tereddütlerle katıldığı Börklüce Hareketi, tümüyle islamdan kopuş işaretleri vermektedir; bu hareketin liderlerinin, hıristiyan sayılarak öldürülmelerinin bize sağladığı ipuçları hala değerlidir.

Bu da tesadüfi değildir; Bedrettin'in "Kalenderi" olduğuna dair kayıtlar bulunmaktadır. Cingiz'in tam Anadolu'yu yaktığı sırada ortaya çıkan Baba Resul ya da Baba İshak Hareketleri, kalenderi'dir ve bir süre için Anadolu'nun yeni dini olabilmiştir. Kalenderliği, hıristiyanlık ile şamanizmin ve daha az ölçüde islamın karışımı olarak ele almak durumundayız.

Bunları çıkarabiliyoruz, ancak Mehmet'in, İstanbul'u almak için harekete geçtiği sonuncu tahta çıkışından önce kaç defa tahta çıkıp indirildiğini bilmiyoruz ve ayrıca, "eğer tehlike halinde babasını göreve çağırmak" türünden son derece idealist açıklamaları bir tarafa atacak olursak, baba İkinci Murat ile oğul İkinci Mehmet arasındaki çekişmeyi, Osmanlı sisteminde var olan birbirine muhalif iki partinin sert mücadelesi olarak görmek zorundayız. Eğer tahttan indirildiği zaman Mehmet öldürülmediyse, bunu, Osmanlılar'ın Osman soyundan başka bir sultan düşünememelerine ve Mehmet'in kardeşi olmamasına borçluyuz. Ancak İkinci Mehmet'in sevgili şehzadesi ve taht için yetiştirilmiş Prens Alaattin, bu parti savaşları içinde öldürülmüştür; geriye Cem ile Bayazit kalmıştır.

Mehmet, Bayazit Partisi tarafından zehirlendikten sonra, ortaya çıkan Cem-Bayazit Kavgası'nı, o zamanlar pek zayıf Avrupa, Konstantipol'de hıristiyanlık-müslümanlık kavgası olarak algılamıştır. Cem[7] Avrupa'da yaşamını tamamlamıştır; Bayazit ile birlikte, Osmanlı Düzeni'nin müslümanlığa doğru yol aldığını görüyoruz.

Ancak düzenin asıl islamlaşması, Yavuz'la birlikte ve Yavuz'un İran memleketine başarılı savaşlar düzenlemesine ve Arap topraklarını, Osmanlı Düzeni'ne katmasıyla özdeştir; coğrafya, tarih kadar bir ağırlığa sahiptir. Yavuz, sadece Osmanlı tutuşunu müslüman-arap iklimine kaydırmakla kalmamış ve aynı zamanda, çok kısa zamanda kırk bin aleviyle, şiiyi keserek ve alevileri "casus" sayan kararnameler çıkararak, topraklarımızda büyük bir bağnazlığı da kurumlaştırmıştır. İslam bize, ortodoks olarak ve sunni bağnazlığıyla yerleşmiştir.

Süleyman'ın ise Batı'ya yürüyüşü, Viyana Kapıları'nda durdurulmuştur.

Bunda Avrupa'nın, güçsüz dönemlerini geride bırakmasının rolü var; Viyana kuşatması, arkasında, Avrupalılara, sabah kahvaltılarında, hilal'i[8] bırakarak, Osmanlı'nın Batı'ya büyük açılımını geriye çevirmiştir. Ben, sanıyorum, "Fatih" adlı denememde işaret ettim, aslında, daha sonrasında geriye baktığımızda, Osmanlı'nın burada yenilgisine değil, böyle bir sefere nasıl cüret ettiğine şaşmak gerekiyor. Birçoklarının ve bu arada benim katıldığım saptamaya göre, Osmanlı Düzeni, Muhteşem Süleyman ile, en yüksek ve aynı zamanda en alçak noktasına ulaşmıştır. Büyük projelerin hayali ile basit tutkuların aynı zamanda esiri Süleyman'ın kişiliği de buna elverişlidir.

Süleyman, hem bir zirve ve hem bir çukurdur.

COĞRAFYA

Acaba, 27 Mayıs, kemalizmin en yüksek noktası mı? Öyleyse, aynı zamanda, inişine geçtiği noktadır. Belki de 27 Mayıs, kemalizmi yenilemek ve güçlendirmek istemiştir, ancak bu süreçte yeniden harekete geçen bastırılmış dinamikler, kemalizmi savunmaya itmiş ve sonunu başlatmıştır; böyle düşünülebilir mi? Böyleyse, bu Cumhuriyet'in de tehlikeye girmesi ve hatta sona ermesi anlamındadır.

Tekrarlamama izin verileceğini umuyorum; fiilen yıkılmadan önce, Lenin-Stalin eliyle kurulan sistemin iflas ettiğini anlayabilmek için, Mihail Garboçov'u göz önüne getirmek yeterlidir. Ne kadar kendisini inkar eden bir bürokrattan olma politikacı tipi'dir? Garboçov'u böyle görebilme imkanını bana veren "suje" ise, Demirel'dir; Kemal-İsmet Paşalar eliyle kurulan bu modern Türkiye düzeninin iflasını anlayabilmek için, İslamköy'lü Süleyman'a veya nam-ı diğer Morrison Süleyman'a bakmak yeterlidir. "Morrison" Süleyman, modern cumhuriyetin en yüksek noktasıdır ve aynı zamanda bitişi'dir.

Materyalist bakışın büyüleyici prizmaları var; Sovyet düzenini Garbaçov'un ve kemalist düzeni, Demirel'in sona erdirdiği söylenebilir. Ancak bu büyüleyici materyalist bakış biçimi değildir; bu yöntemin mucizevi mantığına göre, eğer sistem yıkılıyorsa, başına, Kuzey'de Garbaçov'un ve Güney'de Demirel'in gelmesi gereklidir. Her ikisi de, subjektif tercihleri ne olursa olsun, ancak bir yıkım işinde başta olabilirler; ve oldular.

Demirel, bir düzen bittiği için vardır. Otuz yıldır biz bir düzenin bitişini yaşıyoruz. Bu kadar uzun sürmesi, daha kötüsünü engellemedeki büyük gücümüzün yanında daha iyisini kurmadaki büyük yetersizliğimizdir. Bürokrat Demirel otuz yıldır politikada kalabilmiştir. Kuşkusuz, sorun çözmek yerine sorunları biriktirme tabiatında olduğu için de, çöküşü hızlandırmıştır.

Bu söylediklerim çok mu "yeni" ya da çok mu aykırı? Kesinlikle değil; Engels'in güzel bir önermesinin genellenmesinden ibarettir. Engels, bir büyük adamı kaldırın yerinde boşluk kalır, formülasyonu yapmıştır; doğrudur, Napolyon'u yok sayarsak, yerinde "Napolyon Boşluğu" kalacaktır. Ancak bu önerme tersinden de doğrudur, bu nedenle daha da genel bir uygulama alanına sahiptir ve ben tersinden olanı şöyle formüle etmeyi denemek istiyorum: "Büyük olmayan adamı kaldırın, boşlukta boşluğu vardır." Bu çok genel formülasyonu, çok somut olarak söyleyecek olursam, son otuz yılımızdan, Morrison Süleyman'ı kaldırırsak, bütün acılarımız, bütün hayal kırıklığımız, bütün kızgınlıklarımız, bütün güvensizlik duygularımız, bütün korkularımız, bir uçurum boşluğu olarak yine kala-

caktır ve ancak, bilimsel açıdan, Demirel'in boşluğunu aramak zorunluluğunu duyacağız bu kesindir.

Aksini düşünebilir misiniz? Yoksul, İslamköylü, Amerikan başkan yardımcısı Teksas'lı Kovboy Johnson'un koltuğunun altında çektirdiği fotoğraflarla "Çoban Sülü" imajı ile politik coğrafyaya itildiği sırada, biz, Amerikan "morrison" inşaat firmasının taşeronluğunu yaptığı için, "Morrison Süleyman" resmini koyduğumuzda, "sadece iki evim var" diyordu. Şimdi kendisi ve bütün ailesi zengindir ve büyük zengindir; yeğeni Yahya Demirel'in, başbakanlığı zamanındaki suistimallerden dolayı, yüce divan'dan zor kurtulmuştur. Deniz'lerin yaşamına son vermek için oylama yapılırken, "evet" derken çıkardığı ses karşısındaki ürküntüm hala içimdedir ve bu sesi, hiçbir zaman yitirmek istemediğim bir emanet olarak saklı tutuyorum. Ülkemizde en çok imam-hatip okulu açan ve sıkıştığı

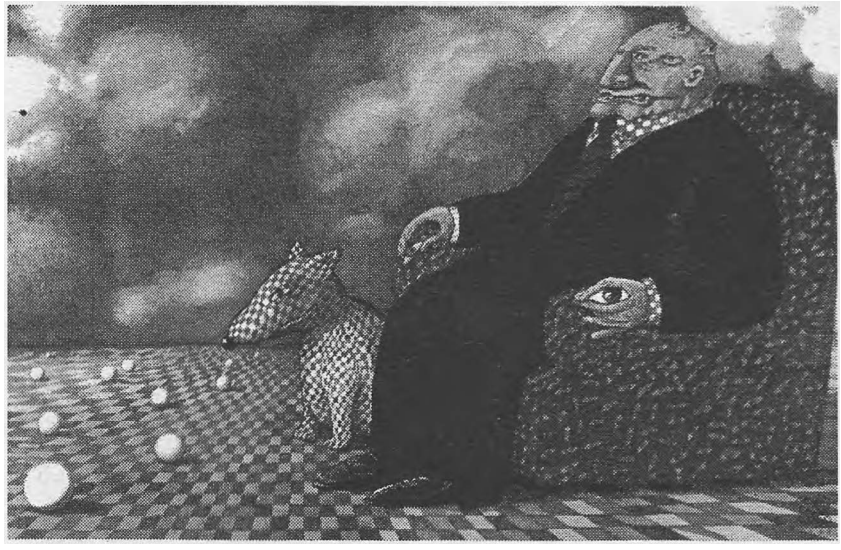

zaman en çok kapatandır. Mason olup mason olmadığına dair sahte belge çıkartandır; bir ara dört yüz korumayla cuma namazlarına gidiyordu, şimdi askerin tepkisinden korktuğu için cuma namazlarını unutandır. Kendisini düşüren generallere en çok hürmet gösteren bürokrattan olma politikacıdır. Aslında bir "Çoban Sülü" değil, Anadolu'lu Gorbi'dir.

Boşluğunu aramamak mümkün mü? Devleti dolandırmış bir kanun kaçağı arandığında, bugünün polislerinin bile, bir cumhurbaşkanının karısının, yine yeni zengin olmuş bir kardeşinin bürosuna gitmek ihtiyacını duymaları ve eğer gazetelerin dedikleri doğruysa, kapıda, cumhurbaşkanlığı korumalarıyla karşılaşmaları nerede görülebilir? Doğruysa, bu bitiş değilse nedir? Bir ülkücü katili, cezaevinde ziyaret edenler arasında uzmanlığının ne olduğunu bilmediğimiz, bir Cumhurbaşkanı Demirel "danışmanı" olmasını, belki de Endonezya hariç bir başka iklimde bulmamız mümkün mü? Eğer bu da sembolik olarak bir bitişe işaret etmiyorsa, ne anlama geliyor? Bunları uzatmak istemiyorum.

Anlatmak istediğimi şudur; Demirel, bir düzen bittiği için vardır. Otuz yıldır biz bir düzenin bitişini yaşıyoruz. Bu kadar uzun sürmesi, daha kötüsünü engellemedeki büyük gücümüzün yanında daha iyisini kurmadaki büyük yetersizliğimizdir. Burada da, yöntemsel açıdan önemli olan ve materyalist bakışa uygun düşen değerlenme şöyledir: Bayar'ın sözüyle "su müdürü" Demirel, benim "güç'e dayalı bir hiçlik" olarak ele aldığım "bürokrat" sözcüğü kullanılacak olursa, Bürokrat Demirel, otuz yıldır politikada kalabilmiştir. Kuşkusuz, sorun çözmek yerine sorunları biriktirme tabiatında olduğu için de, çöküşü hızlandırmıştır; bu noktayı yadsımıyorum.

Bu saptamam da geneldir; Demirel'in, politikadan sağlık'ı kovma yönünde bir eğilimi var. Ancak sağlıksız ve eksikliği politikaya çağırma ve tutma yönünde de bir eğilimi var. Bu açıdan şaşırtıcı mı? Demirel'in politikaya çağırdıkları, sırasıyla Erbakan, Turgut Özal[9] ve Madam Çiller olmuştur. Şunu çok netlikle söyleyebilirim; Demirel olmasa, Turgut ve Korkut Özal kardeşler ile Erbakan'ın belki de politikayı düşünmesi bile mümkün değildir.

Bir noktanın dikkatlerden kaçmadığına eminim; seksen sonrasında, politikaya girenler arasında, Erdal İnönü, Madam Çiller ve Yılmaz'ın bir ortak noktası var, üçünün de zeka durumları, doğru dürüst cümle kurmaya imkan vermiyor. Bunların üçü de, kendi alanlarında, birer nul'dur; İnönü, bir fizik profesörü, Çiller bir iktisat profesörü ve Yılmaz kaldırım profesörüdürler, ancak her üçü de profesörlük alanlarında birer sıfırdır. Yalnız bunların kendi alanlarında sıfır olmalarına karşın, politikada bir deneyimleri olduğu, ilçe, il ve genel merkez politikalarında yetiştikleri düşünülebilir; bu da kesinlikle söz konusu olamıyor. Hiçbirisinin bir parti-

cilik deneyimi ve hatta milletvekili olmak için bir ön seçim sürecinin olmadığını biliyoruz; aslında, bakan tayin edilmeden milletvekili tayin edildikleri de kesindir. Öyleyse buradan, sistemin nul olanlara karşı, yeteneksizlik ve bilgisizliğe doğru, çok sert bir talep gösterdiği sonucuna varıyoruz; bunu bir décadence'tan daha çok bir çöküş sendromu saymak durumundayız. Yozlaşan her sistem, kötü'yü seçmeyi bir tabiat ve ahlak haline getiriyor; bu, bu canlı organizmanın sonunun yaklaştığı anlamındadır.

Bu tiplere, artık toplumun birer "Rasputin" gözüyle baktığı Baykal ve Erbakan'ı da ekleyebiliyoruz. Baykal, Yılmaz'dan küçük bir sıfır değildir; ne avukatlıkta ne de akademik kariyerde, adına yazılı bir dava veya sözcük bulamıyoruz; bu nedenle olabilir, son zamanlarda boş sözcüklerine bir ağırlık yükleyebilmek için bazı kelimeleri telaffuz ederken kendisini tehlikeli ölçüde çok zorladığına tanık oluyoruz. Erbakan'a gelince, Yılmaz'ın aktardığına göre, Özal, eski lideri Erbakan için "bir tahtası eksik" diyormuş, belki de Özal'ın tek doğru sözü budur. Biz Devlet Planlama Teşkilatı'nı yeni kurduğumuzda, bir Teknik Üniversite profesörünün, bizi bombardıman ettiği, tahtası eksik projelerinden bıkmıştık; bizler, kamu hizmetinde makinacı Erbakan'ın her adı geçtiğinde gülme alışkanlığını edinerek yetiştik. Ancak kabul etmeliyiz, o zamanlar ne Demirel ve ne de Erbakan'da "müslüman" işaretler görmüyorduk.

Böylesine düşük vasıfta insanların politikada bu kadar üstte olmaları, yalnızca, bir düzenin tükenmesi ve hayatiyetini kaybetmesiyle açıklanabilir; açıklamaya çalıştığım budur. Tükenmişlik çok acı ve acıtıcıdır; bu nedenle, bunların belki yine de kendisinde kendisinin de beğenebileceği bazı özellikler aradıkları kesindir. Yılmaz'ın yanında ne işe yaradığı hiç bilinmeyen bir Kavak'la dolaşması, Ecevit'in hep yılışan Hüsamettin olmadan fotoğraf ve imaj vermemesi[10] ve Demirel'in en yakın eğlence arkadaşının emir-eri Cavit olması, bu insani arayışla izah edilebilecek nitelikte gözlemlerdir.

İzleyicilerim, burada bir siyaset-psikoloji denemesi yaptığım izlenimi edinmemelidir; böyle bir niyetim bulunmuyor, ancak tükenişi çok net olarak ortaya koyabilmek için bu asgari insani manzarayı çizmek zorunda kaldım. Aslında bu "coğrafya" alt-bölümünde ele almak istediğim ikidir; birincisi, Hüsamettin Cindoruk'un demokratizm söylemi ve ikincisi de, Türk mülk sahibi politikacılarının anti-militaire ve hatta darbe karşıtı övünmeleridir. Bu söylemler gerçeği yansıtıyor mu? Yoksa burada olağanüstü bir ikiyüzlülük ile bilincimizin falsifikasyonu ile mi karşı karşıyayız? Şimdi meselemiz budur.

Nasıl bir siyasal coğrafyada yaşıyoruz? Kaç kişi, bu Hüsamettin Cindoruk'un siyasal kariyerini biliyor; Cindoruk, şimdi bir "demokrasi kahramanı" ya da "demokrat havari" rolündedir, buna hakkı var mı? İncelememin bu coğrafya bölümünde, artık bir ihtiyaç haline geldiği için, çok kısa olarak, Hüsamettin Cindoruk'un kısa siyasi tercüme-i hal'ini çizmek istiyorum.[11] Böylece bir eksikliği daha ortadan kaldırma imkanına yöneliyoruz.

Ben Hüsamettin Cindoruk'un çok yakın zamanlara kadar namaz kıldığı veya namaz kılmayı bildiği kanısında değilim; çok laik ve çağdaş bir aileden geliyor. Adını ilk duyduğumda henüz üniversitede değildim; ellili yılların ortasında, zamanın

Cindoruk'un politik yaşamı zalim ve yolsuz dediklerinin ayaklarını öpme hareketlerinin kısa tarihinden ibarettir. Hüsam'ın, ne 27 Mayıs'tan, ne 12 Mart ve ne de 12 Eylül'den sonra hiçbir özgürlük mücadelesini bilmiyoruz. Cindoruk şimdi, "gizli bir anayasal darbe" ile, anayasadaki mgk maddelerini değiştirerek, memleketimize, Hınzır-Kahmi demokrasisini getirme iddiasındadır. Öyle anlaşılıyor, generallerin de elini öpeceği günler yakındır.

başbakanı Adnan Menderes, istibdata yöneldiği zaman, aydınlar ve üniversitelere karşı karanlık önlemler almaya başladığında, Cindoruk, iktidardaki Demokrat Partisi'nin gençlik kolu olan "Genç Demokratlar" örgütü genel başkanlığından "demokrat olmayan demokrat partiden istifa ediyorum" diyerek istifa ediyordu, etkileyicidir. Bundan sonra, Demokrat Parti'den ayrılanların Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Turan Güneş, İbrahim Öktem ve diğerlerini Hürriyet Partisi'nde görüyoruz. Ben tanıdığımda, ellili yılların ortasında, Hürriyet Partisi'nin Ankara İl Başkanı'dır ve aydınlık, çok parlak bir konuşmacıdır.

Hürriyet Partisi'nden çok yararlandım, o sıralarda, Cumhuriyet Halk Partisi'nde, İsmet Paşa'nın özel isteğiyle kurulan ve Doğan Avcıoğlu'nun yönettiği, Coşkun Kırca'nın da çalıştığı, Araştırma Bürosu'nda, Hikmet Çetin ile birlikte asistanlık yaparken, bir yandan da, herkesin Hüsam'ın küçüğü sandığı aslında ağabeyi olan Şadi'yle birlikte, Hürriyet Partisi'nde haftalık seminerler düzenliyorduk; ben Chp'ye de, Hp'ne de üye olmuyordum. Menekşe Sokak'taki Hürriyet Partisi merkezi ile Tuna Sokak'taki il merkezini bir siyasal okul haline getirdik; bize en çok şimdi aramızdan göçük Profesör Turan Güneş ve Cindoruk yardımcı oluyordu. Seminerci bulmakta ve asıl önemlisi izleyici sağlamakta çok zorlanıyorduk; Şadi Cindoruk ile birlikte, seminer akşamları, Ankara öğrenci yurtlarını dolaşır dinleyici toplardık. Karaosmanoğlu ve Cemal Köprülü İttihat-Terakki dönemini yaşamışlardı, bu tür seminerlere çok özen gösteriyordum; söz uygunsa, dönemin havası'nı alıyorduk. Ancak bu kadar değil, Hüsamettin'in başkanı olduğu İl Örgütü'nde de seminer yapıyorduk; şimdi Seyyar Vaiz Fethi'nin Amerikan lobisinde yer alan Şerif Mardin ile Aydın Yalçın bize sosyalizmi öğretiyorlardı, daha sonra müthiş bir anti-komünist olan Aydın Bey, bize, kendisinin sosyalist olduğunu söylüyordu. Benim ilk gördüğüm "sosyalist aydın", daha sonra Türkiye gericiliğinin önemli bir ismi olacak olan, Aydın Yalçın'dı. Hürriyet Partisi'ndendir.

Sonradan dindar Cindoruk, o sıralar sosyalizme de bu kadar düşman değildi; hatırladığım kadarıyla, aydın ve memur bir mühendis babanın oğlu sosyalizme neden düşman olsun? Ayrıca o zamanlar, Türkiye aydınının en büyük ismi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Profesör Turhan Feyzioğlu idi; müstebit Menderes, görevinden uzaklaştırınca, biz bir öğrenci eylemi düzenledik. Üniversiteye yeni girmiştim, ancak giriş sınavında birinci olduğum için, o zaman tanınıyordum; bunu yapmakla birlikte, önemini bilmiyordum. Hüsam ise partici olarak Ankara köylerini geziyordu, bir gün bana, Ankara köylülerinin "talebe neden isyan etti" diye sorduklarını aktardı; ben yaptığımızın "isyan" olduğunu böylece anlamış oldum, Hüsam da memnun görünüyordu. Bu isyandan dolayı, dokuz kişi, bunlar arasında, şimdi Siyasal Bilgiler'de Profesör Taner Timur da var, ele başı olarak kovulduk, üniversiteden kovulmamız kısa süreli oldu;[12] bu eylemimiz, üniversite gençliğimizin, bağımsızlaşmasında önemli bir kilometre taşıdır.

Cindoruk'un kısa curriculum vitae'sinden öğrenilecek olan nedir? Şudur; Türkiye'de politika yapacaklarda, belli dozajlarda, Chp ve İsmet Paşa eleştirisi, çok sağlıklıdır. Ancak bu ölçüsüz boyutlara ulaşırsa, zehirdir; Cindoruk'ta içini yakan bir İsmet Paşa kini ve Chp düşmanlığı vardı ve bundan hiç kurtulamadığını görüyorum. Bu kin, şimdi Cindoruk'un cumhuriyet düşmanlarıyla kucak kucağa oturmasına ve tarikatlarla kol kola girmesine açılan bir kanaldır.

Yalnız öncesi var; Hürriyet Partisi başarısız oldu ve dağılma sürecine girdi. Önemli bir bölümü, İsmet Paşa'nın, özgürlük için güç birliği davetini kabul ederek, sevimli Turan Güneş de bunlar arasındadır, Chp'ye katıldı; Hüsam'ın kini, Hüsam'ı intikam eşiğine getirdi. Feyzioğlu'nun başında bulunduğu aydın muhalefeti, Metin Toker'in Akis'i ve İstanbul'da, Orhan Birgit-Emil Galip-Sadun Tanju-Ali İhsan Göğüş'ün Kim Dergisi, benim yöneticisi konumunda olduğum devrimci burjuva demokrat gençlik hareketi ve İsmet Paşa'nın başını çektiği büyük kütle yürüyüşleri, amerikancı Bayar-Menderes zulmünü çok zorluyordu, tecrit etmişti; Menderes, bu tecriti aşabilmek için "Vatan Cephesi" ilan etti, kimseyi de bulamadığı için, devlet radyosunda her gün, "maviş, boncuk, pamuk" türü, kedi-köpek isimlerinden oluşan ailelerin, Vatan Cephesi'ne girişini ilan ediyordu. İşte böyle bir günde, 28 ve 29 Nisan'dan hemen bir hafta önce, yine kedi ve köpek isimleri arasında, bu Hüsamettin Cindoruk'un, Vatan Cephesi'ne katıldığını ve beş yıl önce reddettiği zulmün şimdi ayaklarını öptüğünü öğreniyorduk. Bunu kabul eden bir ruh yapısına sahip olduğunu şaşırarak görüyorduk.

Şimdi "hürriyet şampiyonu" iddiasında Cindoruk, ülkemizin en zor zamanında, Hürriyet'e ve kendisine ihanet etmiş birisidir. Aslında "ihanet şampiyonu" demek daha doğrudur.

Menderes'i ve Bayar'ı Yassı Ada'da savunmakla

övünüyor? Avukatlıkla hürriyet mücadelesinin ne bağı olabilir? Üstelik Burhan ve Orhan Apaydın Kardeşler de, Bayar-Menderes zalimlerini mahkemede savundular, şimdi Burhan Apaydın'ı da mı, hürriyet kahramanı ilan edeceğiz? Sonra Cindoruk aynı zamanda, Türkiye'de ilk büyük dış ticaret yolsuzluğu ile yargılanan İpar'ları da savunuyordu; bu da mı hürriyet için? Büyük dolandırıcılıkla yargılanan İpar'ı savunmak, pek çok avukatın kabul etmediği bir iş'tir.

Görünüşte hürriyet kahramanlığı iddiasındadır. Ancak ben Hüsam'ın yaptıklarından utandığını sanıyorum. Bundan sonra zenginlerin, kaçakçıların, para babalarının avukatıdır; para kazanıyor ve zenginleri savunuyor ve bu arada zenginler de, Hüsam'ı, zengin Tatari Ailesi'nin evlatlığıyla evlendiriyorlar. Tatari'lerin evlatlığı karısının, '93 Savaşı muhaciri bir aileden olması mümkündür; "ben hanım köylüyüm" sözüyle süslediği Eskişehir'den milletvekili atanması buna dayanabilir, 1877-78 Türko-Rus Savaşı'nın "tatar" da dediğimiz moğol muhacirlerinin büyük bir bölümü Eskişehir'e yerleştirildiler. Böylece, Çölaşan'lar örneği, Emin ile kuzen ilişkileri var, Girit muhaciri bir aile, böylece başka bir muhacir ailenin evlatlığı ile dünya evine girmiş olmaktadır.

Cindoruk mu? Demirel, iki kez değil, 12 Mart ve 12 Eylül, generallerin mektubuyla devrilmedir, aslında üç kez devrildi. Üçüncüsü, Ferruh Bozbeyli'nin Demokratik Partisi ile oldu ve 1970 yılında, Demirel, kendi partisi içinde özellikle yolsuzluk iddiaları nedeniyle devrildi ve başbakanlıktan düşürüldü. Bu devrilme sırasında ve sonrasında, Demirel'e karşı en ağır suçlamaları yapan da Cindoruk'tur; içinde eleştiriyi hemen kin'e çeviren bir mekanizma var ve şimdi kaybettiğini gördüğüm ve bir zamanlar çok beğendiğim hitabetiyle, Demirel'in olduğu üzere, Demirel'in de koltuğuna sığınmaktan geri kalmadı. "Demokrat havari" Cindoruk için, küfür çizgisinde hücum, daha sonraki sığınma ile rahatlıkla bağdaşabiliyor.

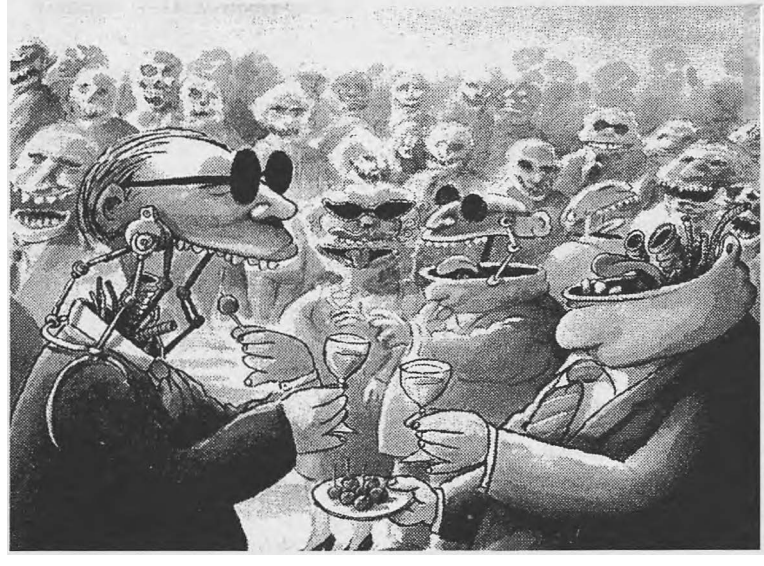

Hüsam, eleştirisinde kindar ve sığınmasında kör'dür.

Çiller'in yerine Dyp başkanı olabilirdi ve belki ülkemizi bu utanç verici acılı dönemden esirgeyebilirdi. Kör; Demirel'in, o zamanki Washington'un yazdığı senaryolarda, Hüsam'ı bu yarıştan uzak tutmak rolüyle yüklü olduğunu göremiyordu.(13) Politikada kör Cindoruk, şimdi demokrasi kahramanlığı iddiasındadır.

Tahrifat'ın daha büyüğü olabilir mi? Ülkemizde demokrasi mücadelesi, ülkücü mafya başkanı Çakıcı'nın bile "dünyayı rakı şişesinde görür" dediği, kanun dinlemez polis şefi, aslında emir-eri Cavit'in koruması, Necdet Hınzır'a veya memleketimizin önde gelen oligarklarından Kahmi'ye mi kaldı? Bu demokrasi bu kadar onursuz, bir kız mı ki, kendisini Hınzır ve Kahmi'ye teslim etsin? Hüsam, ülkemize demokrasiyi, her hükümet değiştikçe devletin bir bankasını daha üzerine alan, boş zamanlarda, Demirel'i uçağıyla gezdiren emir-eri Cavit'i veya Çiller Darbesi'nin hempalarından odalar birliği başkanı Yalım Erez'i partisine davet ederek mi getirecek? Hüsam, kin duyardı ama İsmet Paşa böyle durumlarda "hadi canım sende" diyordu.

Özetliyorum ve Cindoruk faslını tamamlıyorum; Cindoruk'un politik yaşamı zalim ve yolsuz dediklerinin ayaklarını öpme hareketlerinin kısa tarihinden ibarettir. Hüsam'ın, ne 27 Mayıs'tan, ne 12 Mart ve ne de 12 Eylül'den sonra hiçbir özgürlük mücadelesini bilmiyoruz. Gerçekten özgürlük mücadelesi yaptığı sıralar, ellili yılların ortasında, politik tartışmalar içinde mantık yürütmelerine hayranlık duyardım; ancak, ticaret ve iş avukatlığının, Hüsam'ı tümden körelttiğini görüyorum. İşadamlarının sohbetindeki kısa süreli şakalar, artık kişiliği haline gelmiş; bunlarla politika yapılacağını sanıyor. Bir de sadece borçlar hukukunu bildiği için, önemli hatalar da yapıyor; türban takmada, "kazanılmış haklar" olduğunu ve bu yüzden, türban takacağı düşüncesiyle

üniversiteye girenlerin türban takarak üniversiteyi bitirmelerinin müktesep hakları olduğunu savunuyor. Bu pek zavallı bir hukuk mantığıdır; kamu düzeninde, müktesep hak olmadığını bilmemesi pek büyük bir hukuk ayıbıdır. Bugün poliste giyilen şapkalar değişse, değişiyor, bir polis memuru gelip, "müktesep hakkımdır, ben eski şapkayı sevdiğim için polis oldum, emekli oluncaya kadar giyeceğim" diyebilir mi? Hüsamettin Cindoruk, hukukta da, politikada da bir tükenmişliği sergiliyor.

Cindoruk şimdi, "gizli bir anayasal darbe" ile, ana-

Sadece şeriata karşı önlem almakla kimse kemalist olamaz; bu nedenle ben bugün İsmail Hakkı-Çevik-Erol Paşalar'ın temsil ettiği anlayışı kemalist saymakta güçlük çekiyorum. Devlet işletmelerini satarak, bu satışlara göz yumarak, Amerika'nın ileri karakolu İsrail'e sığınarak, "Ordu müteahhiti" Yalçın'ın kızının nikahına bayram giysileriyle gidip tanıklık yaparak, Osmanlı'dan kalan saraylarda, titçi zenginlerin düğünlerinde eğlenerek, kemalist olunamaz; bunlar, Kemal ve İsmet Paşalar'ın kemiklerini sızlatırlar.

yasadaki mgk maddelerini değiştirerek, memleketimize, Hınzır-Kahmi demokrasisini getirme iddiasındadır. Öyle anlaşılıyor, generallerin de elini öpeceği günler yakındır. Artık ben, Hüsamettin Cindoruk'u ciddiye almakta güçlük çekiyorum ve burada bırakıyorum.

Buradan, Cindoruk veya Demirel'in ve özellikle mülk sahibi sınıf politikacılarının askeri müdahaleye karşı oldukları yollu edebiyata geliyorum. Doğru mu? Çok kısa olarak, yakın zaman politik tarih ve analizimizin bu en büyük ikiyüzlülüğünü ele almak istiyorum.

Önce kısa bir ekonomi tarihi özeti vermek durumundayım; bu özetin dersi, Türkiye kapitalizminin, askeri müdahaleler olmadan ayakta kalmasının mümkün olmaması üzerinedir. Sadece üç dönemden söz ederek bu dersi ortaya çıkarabilmeyi umut ediyorum.

Üç dönemin arasına, Menderesli yılları almıyorum; aslında, Türkiye gericiliği bu dönemde gerçekleştirilen ekonomik kalkınmayı her zaman, gerici propagandasının en önüne koymuştur ve bu nedenle değinmek zorunludur. Bu dönemde, Türkiye ekonomisinde, başta enfrastrüktürel donatımda olmak üzere, pek çok ekonomik endekste önemli yükselmeler kaydedildiği kesindir. Burada bir tartışma yok; tartışılması gereken bu ekonomik büyümenin dinamiği ve niteliğidir.

Burada kısaca söylenebilecek olanlar şudur:(14) öncelikle, İkinci Dünya Savaşı sırasında biriktirilmiş talepler ve Menderes Dönemi'nin Kore Savaşı ile birlikte başlaması ve Kore Savaşı'nın yarattığı yüksek konjönktürde, özellikle Türkiye pamuğu için, o zamana kadar düşünülemeyen bir talep patlamasının gerçekleşmesi, söz konusu dönemde büyük ölçüde tarıma dayalı bir ekonomi için, büyük bir canlandırıcı etkisi yapmıştır. Bu o kadar öyle ki, sosyoloji, mizah ve edebiyatımıza, bu patlama ile birlikte, "hacı ağa" tipolojisi girmiştir; Hatay-Adana yöresinin, Amik ve Çukurova'ların, Türkiye zenginliği ve politikası içine girmesi işte bu dönemdedir. "Hacı Ağa" bizde bugün "titçi" dediğim, tekstil-inşaat-turizm soyguncularının önceleyenidir; titçi kadar olmamakla birlikte, ahlakımızın bozulmasında bir kanserdir.

"Hacı Ağa" tipolojisi üzerine yoğunlaşmış olan mizah ve edebiyatımızın, ahlaksızlık, hırsızlık ve soysuzlukta, hacı ağaları çok geride bırakan, tekstilci, inşaatçı, turizmci'den oluşan sentetik titçi tipolojisi üzerinde hiç durmamasını, mizah ve edebiyatımızın, oligarşinin esiri haline gelmesiyle açıklamak durumundayız.

Bayar-Menderes döneminin; kamu topraklarını hoyratça partizanlarına dağıtması, tarıma elverişli olmayan toprakları bile potansiyel kapitalist çiftçilere peşkeş çekmesi, topraklarımızın bugün karşı karşıya geldiği büyük erozyonu hazırlaması da, çok önemli bir faktördür. Bu haliyle, Menderes Dönemi, kalkınmasının bir bölümünü, geleceğimizin açgözlülükle talan edilmesine borçludur. Buna ek olarak, Türkiye'nin, kemalist bağlantısızlık politikasını terk ederek, Amerikan emperyalizminin bir uydusu haline gelmesi de, Türkiye'ye o zamanın endekslerine göre, çok yüksek askeri ve ekonomik yardım getirmiştir. Bu üç faktörün, Menderes yılları kalkınmasında katkısını ve payını ölçmeye yönelik ekonometrik egzersizler, benim sözünü ettiğim "Planlama" çalışmamda bulunabilir; çok daha özet olarak, bu dönemin son derece sui gene-

ris koşullara dayandığını ve kısa sürdüğünü söyleyebiliyoruz. Asıl önemlisi askeri döneme, davetiye çıkarmıştır.

Menderes kalkınması, kendisini yaratan, dinamikler durduğu anda, büyük bir ekonomik krize dönüştü; gelir bölüşümünde büyük tahribatlar yarattığı kesindir. Genel olarak memurlar ve bu arada silahlı kamu görevlileri perişan duruma geldiler; belki de o yılların en önemli eğlencesi bir gece klubüne giderek bir içki içmekti ve galiba genç subaylar bunu bile yapamamaktan yakınırken, diktatör Menderes'in, "gazoz içsinler" sözü ve subayları, garsonlardan ödünç aldığı bir niteleme ile, "gazozcu" olarak nitelemesi, her halde 27 Mayıs'ı hazırlayan faktörler toplamına bir küçük ekleme olmuştur. 27 Mayıs Devrimi'ni, Menderes'in ekonomik politikası hazırlamıştır; bundan kuşku duymuyoruz.

Bunun dışında üç on yılı tarif edebiliyoruz; ilki, otuzlu yıllardır ve otuzlu yıllar, hem Sovyetler'de, hem Amerika Birleşik Devletleri'nde ve hem de Almanya'da inşaat yıllarıdır; bu dönemi ben "has kemalist" dönem olarak niteliyorum ve Türkiye'de bir şantiye halindedir. Sanayileşme ve planlama kavramlarının ülkemize gelerek bir kamu politikası haline gelmeleri bu dönemdedir; bugün, emir-eri Cavit'e ve diğer yeni yetme zenginlere peşkeş çekilen, tıpkı Rusya'da olduğu gibi, mafya metodlarıyla dağıtılan kamu işletmeleri, işte bu dönemde kuruldular. Modern Türkiye kapitalizmi, kendi varlığını ve serpilmesini, en çok bu döneme borçludur. Bu dönemin ise, "liberal" ya da "demokratik" olduğunu söylemek ve "diktatoryal" olmadığını iddia etmek ikiyüzlülük oluyor; bugün ikiyüzlülük, yönetenler nezdinde, pek büyük bir modadır.

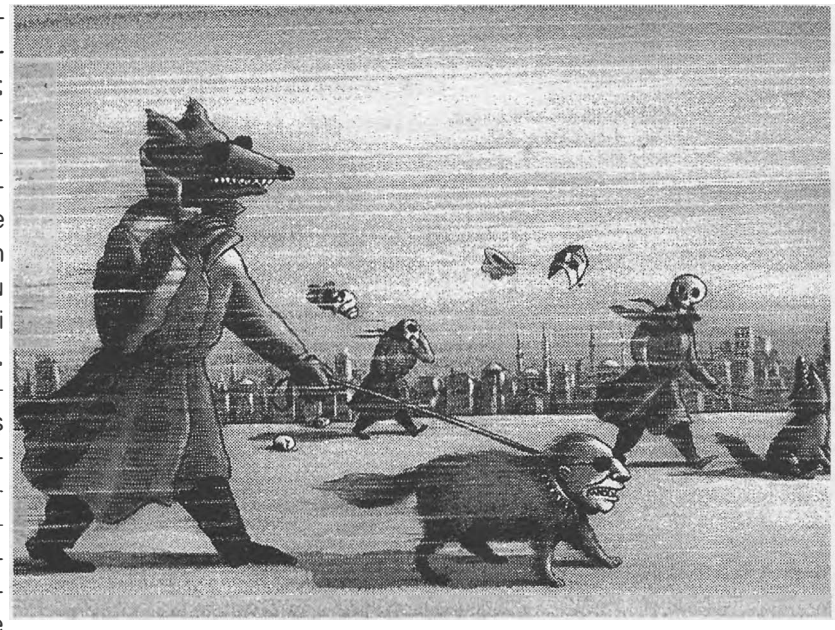

"Has kemalizm" ne demektir? Kemalizm'in oluşu bu dönemdedir ve izin verilirse, bir küçük parantezle, kemalizmin, dini bakışı kamu yönetiminden uzak tutmak, büyük devletler karşısında bağımsız ve bağlantısız kalmak ve kamu işletmelerini geliştirmek, aynı zamanda, toplumsal sınıflardan birisi yanında açıkça bir tutum almamaktan ibaret olan tanımımı tekrarlamak istiyorum. Bu tekrarımın anlamı nedir? Anlamı şudur; sadece şeriata karşı önlem almakla kimse kemalist olamaz; bu nedenle, ben bugün İsmail Hakkı-Çevik-Erol Paşalar'ın temsil ettiği anlayışı kemalist saymakta güçlük çekiyorum. Devlet işletmelerini satarak, bu satışlara göz yumarak, Amerika'nın ileri karakolu İsrail'e sığınarak, "Ordu müteahhiti" Yalçın'ın kızının nikahına bayram giysileriyle gidip tanıklık yaparak, Osmanlı'dan kalan saraylarda, titçi zenginlerin düğünlerinde eğlenerek, kemalist olunamaz; bunlar, Kemal ve İsmet Paşalar'ın kemiklerini sızlatırlar. Ordu'yu, Washington ve oligarşi ile içli dışlı kaldığı sürece, kemalist sayamayız; ancak önceden değindim, bizde, din'i politikanın kılıfı[15] sayma eğilimi, ilk planda göründüğünden çok yaygındır.

Cumhuriyet tarihinde, ekonomik açıdan, bir diğer önemli "on yıl" altmışlı yıllardır; bunun ortasından itibaren, 1965 yılı sonbaharından sonra, "Morrison" Süleyman'ın başbakanlığı başlıyor. Otuzlu yıllarda, un, şeker, iç çamaşır için beyaz bez, olmak üzere beyaz'larda büyük bir atılım yapılırken, altmışlı yıllarda, çamaşır makinası, buzdolabı, elektrik süpürgesi türünden sanayiye dayalı tüketim araçlarında ve benzerlerinde, "beyazlarda", bir patlama ve hızla bir satürasyona tanıklık ediyoruz; Türkiye'nin tarımcıların damgasını taşıyan bir ekonomiden sanayi damgasına geçişi bu kısa dönemdedir. Bu dönemi ise, tümüyle 27 Mayıs'ın getirdiği disipline, planlama anlayışına, ithal ikamesine dayalı sanayileşmeyi solculukla özdeşleştirmesine, çok yüksek bir burjuva-demokrat ede-

biyatın, "millici" ekonomi söyleminin, yüksek tutulmasına borçluyuz. 27 Mayıs ile hem ekonomideki israflar ortadan kaldırıldı, hem Askeri Dönem'de kabul edilen kalkınma stratejisi ile sanayileşme temel tercih haline getirildi; önemli vergi düzenlemeleri yapılarak, Süleyman Demirel adında, yaşamında hiçbir problem çözmemiş bir bürokrata teslim edildi. Bu sıçrama yine, "demokratik" olmayan, diktatöryal bir yönetimin, mirasıdır.

Bu sözü seviyorum, materyalist bir tadı var; "bir insanı büyüyle de öldürebilirsiniz, ancak aynı zamanda kahvesine bir miktar arsenik koymak gerek" anlamındadır. Demirel'in, altmışlı yıllardaki sıçramaya hiçbir katkısının olmadığı, yetmişli ve seksenli yıllarda içine düştüğü imrendirmeyen durumundan da anlaşılıyor. Türkiye oligarşisi, askeri disipline ne kadar muhtaç olduğunu çok iyi biliyor.

Seksenli yıllar, ele almak istediğim üçüncü on yıllık dönemdir ve bu dönem de, ekonomide bir başka patlamalı dönemdir. Bu dönem, bir anlamda, Turgut Özal'a yazılıyor ve Özal'ın adı geçtiğinde ben yine kahve ve arsenik arasındaki tamamlayıcı ilişkiyi hatırlıyorum.

İzin verilirse, bir hatırlatma yapmak istiyorum; Devlet Planlama Teşkilatı, çok küçük bir müsteşarlık olarak kurulmuştu, iyi yetişmiş kadrolar, kamu yönetiminin iyi yetişmiş diğer kadrolarıyla birlikte ekonomiyi ve sosyal yapıyı planlayacaktı, bunun için, geçici uzman olarak, diğer kamu kuruluşlarından ve yedeksubay olarak Ordu'dan takviye alabiliyorduk. 27 Mayıs'la birlikte görevlerinden alınarak yedeksubay'a gönderilmiş, Demirel'den ve yaveri Turgut Özal'dan yararlandık; yedeksubay olarak bizim yanımızda çalıştılar. Bu çalışanlardan, belli nitelikleri olanları, Teşkilat'ta tutuyorduk; bizim uzmanlık önermediğimiz pek az yedeksubay'dan birisi Turgut Özal'dır. Pek cahil buluruz ve ahlakına hiç güvenmeyiz; ayrıca büyük bir hırsız biliriz, ben, daha sonraki yıllarda, hem radyodan ve hem de Alibeyköy'de fabrikasının önünde, "hırsız" olduğunu açıklıkla söylüyordum. Bir zamanlar çalıştığım Cumhuriyet Gazetesi'nde sayfa sayfa bunların belgelerini yayınlıyorduk. Biz Özal'ı böyle tanıyoruz.

Bunu Demirel aldı; Demirel'in, sağlıklı olmayana kesin bir eğilimi olduğu yollu önermemi tekrarlıyorum. Demirel, başbakan ve Özal müsteşarken, "24 Ocak 1980" politikaları uygulamaya konuldu; bunlar, büyük martirimiz Allende'yi katlederek, Amerika'nın IMF ve General Pinochet eliyle Şili'de uygulamaya koyduğu kararların aynısıydı, ancak "özalist" Kürt kardeşlerim beni affetsinler, kafasız ve ahlaken düşkün birisi tarafından uygulanabilirdi. Bu, kararlar açıklanır açıklanmaz, Ecevit de dahil, hepimiz, bir askeri diktatörlük olmadan, işletilemeyeceğini söylüyorduk; faşist diktatör Evren'in idareyi alması gecikmedi. Faşist General Evren ilk basın toplantısı yaptığında, o zaman gazeteci, şimdi karısıyla birlikte kemalist işletmeleri emir-eri Cavit'e peşkeş çeken Ecevitçi Uluç Gürkan[16] "24 Ocak Kararları" üzerine politikalarını soruyor ve "devam edeceğiz" cevabını alıyordu. Eylülizm ile birlikte, Türk Ordusu, tarihimizin en büyük talanına destek ve ortak oluyordu.

Türkiye ekonomisi, askeri diktatörlük olmadan, yükselemez, bu bir yasadır. Bu yüzden, Türk mülk sahibi politikacıların, "işler iyi gidiyordu, askerler geldi, bozdular, bozmasalar, çok daha iyi olurdu" sözü, yalandan ötedir ve bunlara, inanan bir tek işadamı bulunmuyor. Türk politikası, tam bir ikiyüzlülüğe binmiş durumdadır. Oligarşi, her zaman ihtiyacı olduğunda, Ordu'yu müdahaleye davet etmek için bir repertuara sahiptir.

Nasıl? Nedir, eylülist "24 Ocak Programı"? Bunu bir ekonominin önemli üç haddi'nin, üç paritesinin, değiştirmesi olarak açıklamak durumundayım. Bir: Dış para ile iç para arasında bir had ya da parite vardır; 24 Ocak'a kadar, bu pariteyi, ekonomi idaresi, belirliyordu ve bu tarihten sonra piyasanın kontrolüne bırakıldı. Bunun anlamı, yabancı paralar karşısında, Türk Parası'nın değerinin sürekli düşmesine imkan vermektir. Burada da, "yabancı para-yerli para" kılıfı ile bir bulanıklık yaratmak istemiyorum, daha doğrusu böyle bir distorsiyon var, bunu hemen kaldırabiliriz. Para, "araç" oluyor; iki ülke arasında asıl değiştirilen, mallarda saklı işgücü miktarlarıdır ve Türk parasının değeri düşürüldükçe, yabancı emek karşısında, Türkiye'ye sürekli olarak daha fazla emek vermek zorunda kalı-

yor. Birincisi, yabancı işgücü karşısında, iş gücümüzün değersizleşmesidir. Artık turizm hizmeti dediğimiz, "mal", bizim emekçilerimizin ancak garson, bulaşıkçı ve orospu olarak yaklaşabildikleri ve dünyanın başka emeklileri için "sebil" olan bir dünya nimetidir. Bu sadece ve sadece, bu paritenin sürekli bozulmasıyla mümkün olmuştur.

İkinci parite, kar gelirleriyle ücret gelirleri arasındadır; vahşi general Evren'in konuşmalarını hatırlamaya çağırıyorum. Sürekli işçilerin ücretlerinin yüksek olduğunu, belki de Menderes'in "gazozcu" sözünün etkisiyle, asıl husumetinin garsonlara karşı olduğuna hükmedebiliriz, her konuşmasında, garsonların çok para aldığını haykırıyordu; eylülizm, emek gelirlerine karşı bir Haçlı Seferi'dir. Biz bunu, her zaman, Ordu'ya ve yurtsever subaylarımıza hatırlatmak durumundayız; ülkemizde, güya emek geliriyle yaşayan subayların, emek gelirlerine karşı görülmemiş ve vahşi bir hücumunu yaşıyorduk.

Bu generaller rejimi, emek gelirlerini, mutlak olarak, görülmemiş ölçüde düşürdüler. Bu rejimde hepimizin emeğinin karşılığının yarısı çalındı, Koç'a, Aydın Doğan'a, Sabancı'ya, diğerlerine, ülkücü katillere, erbakancı yobazlara dağıtıldı; bunun, Ordu eliyle yapılması, bilimsel bir gerçektir. Ekonomiye "taşeron" sistemini sokarak, sendikal sistemi kemirdiler. Disk üzerine oyunlar, eylülizmden önce başlamıştı. Yürüyüş Dergisi kolleksiyonları, bizim bu oyunları bozmak için yaptığımız inatçı mücadelenin tanığıdır ve hücumu sürdürdüler, kapattılar ve yerine, polis çırağı, şimdi faziletli milletvekili Necati Çelik'in aracıyla, islamcıların sarı sendikası Hak-İş'i sürdüler.

Bir parantez açabilir miyim? Ordu, kendisini değerlendirmelidir; polis çırağı Necati Çelik, generallerin kucağında büyümüştür, bugün bütün şımarıklığına karşın, milletvekilliği alınmadıysa, bu gizli servislerle olan bağlantısı nedeniyledir. Ordu, Ordumuz içindeki emekçi ve yurtsever subaylar, eylülizmin, bir Patrona Halil veya Kabakçı Mustafa dönemi olduğunu ve bunun da sadece, Ordu desteğiyle ayakta kaldığını görmediler; görmedikleri takdirde içine girdiğimiz karanlıktan çıkmamız zordur.

Üçüncü parite ise, biz iktisatçıların, "iç ticaret hadleri" dediğimiz, bir ekonomideki sanayi ve tarım malları fiyatları arasındaki ilişkidir; eylülizm, bunları sanayiciler lehine çevirmiş ve tarımsal ürünleri ucuzlatarak tarımcı nüfusu, fakirliğe mahkum etmiştir. Eylülizm, tarımcıları ve emekçileri, fakirleştirerek, ülkemizi, sanayicilerin, turizmcilerin, inşaatçıların, tekstilcilerin, "tit" sektörünün, çiftliği haline getirmiştir.

Hepsi bu kadar; bir noktaya daha değinmem gerekiyor, Marx, ayrı bir bilim değil, o zamanki dünya bilimlerinin en yüksek ve en materyalist bir yeniden yazımıdır. Büyük bir soyutlama ve büyük bir sistemleştirmedir; Marx, kapitalizmin, sömürü sistemini açıklamaya çalışırken, bunu gözler önüne sermek isterken, kapitalizmde, hırsızlık olmadan da, büyük bir sömürü olabileceğini göstermek istiyordu. Bu gösteriş, kapitalizmde, hırsızlık olmadığı anlamında değildir; hırsızlık olmasa da büyük bir sömürünün varlığının ispatıdır.

Bu noktanın anlamı ise şudur; Eylülizm, görülmemiş bir hırsızlık dönemidir.

Bu noktanın anlamı şudur: Bugün, kamu işletmelerinin, birtakım titçilere peşkeş çekilmesi, hırsızlıktır.

Özelleştirme, hırsız'lıktır. Tamamlıyorum; bugün özalizm denilen ise, aslında yalnızca "eylülizm" olan operasyon, en hırsız ve en vahşi kapitalizmdir. Eylülizm, büyük bir ahlaksız'lıktır. Türkiye ekonomisindeki bu büyük transformasyon, askeri diktatörlükte gerçekleşmiştir.

Öyleyse bir sonucumuz var; Türkiye ekonomisi, askeri diktatörlük olmadan, yükselemez, bu bir yasadır. Bu yüzden, Türk mülk sahibi politikacıların, "işler iyi gidiyordu, askerler geldi, bozdular, bozmasalar, çok daha iyi olurdu" sözü, yalandan ötedir ve bunlara, inanan bir tek işadamı bulunmuyor. Türk politikası, tam bir ikiyüzlülüğe binmiş durumdadır.

Doğru mu? Peki doğru değilse, Demirel daha çok yakında, Mart ayı'nda, emir-eri Cavit'in parsellediği Bursa'da emir-eri Cavit'in valisi Taşanlar'ın açtığı, "demir döğme kurultayı" sırasında, neden 27 Mayıs'ın "güçlü albayı" olarak da bilinen faşist Türkeş'e, "Albay'ım aramızdasın" diye ağlıyordu? Peki doğru değilse, Demirel neden 12 Mart'ta karşı devrimci Genelkurmay Başkanı Tağmaç'ı, kendisini başbakanlıktan atan komita kademesi başkanı Orgeneral'i, yönetim kurulu üyelikleriyle ödüllendiriyordu? Neden, 12 Mart askeri müdahalesinin işkencecisi, faşist General Türün'ü senatör yapıyordu? Neden, Demirel, kendisini koltuğundan atan, eylülizmin faşist şefi General Evren'i, uçakla cülüs törenine çağırıyordu ve neden, eylülizmin danışma meclisinden Avcı'yı parti başkanı yapıyordu?

Demirel, neden bir astsubayın cebinden eksik etmediği yangın talimatnamesini hatırlatınca, eylülizmin anayasasını, bir muska örneği cebinde taşıyor ve her türlü özgürlük isteklerinin karşısına koyuyordu? Bu ne perhiz ne lahana turşusu'dur?

Lahana turşusu düzenidir.

Bütün bu talanlarla Türkiye ekonomisinin içine girdiği tıkanmayı, en temel malların ve en önemlisi, enerji ithalatçısı haline gelmesini, daha sonraki incelemelerimde ele alma imkanını bulmayı umut ediyorum; şimdilik, söylenmesi gereken nokta ikidir. Bir: Türkiye ekonomisi, askeri müdahale olmadan ayakta duramaz, temel ilke budur. Türkiye ekonomisinin, Türkiye tekelli düzeninin, Ordu ile ilişkisi bir evlilik dışı ilişkidir; ekonomi Ordu'nun metresi'dir. Ancak zaman içinde, bu "metres" statüsünün belli bir meşruiyet kazandığını, artık askeri diktatörlüklerle Menderes-Demirel-Özal Demokrasisi'nin birbirinin kuma'sı, Kürtçe'deki "koma" ile aynı sözcüktür ve "ortak" anlamındadır, olduklarını görüyoruz. Her metres ya da "koma" örneği, Türkiye oligarşik düzeni de önemli ölçüde mazoşist'tir; zaman zaman kendisine vahşetle davranılmasından büyük haz aldığını biliyoruz. İki: Oligarşi, her zaman ihtiyacı olduğunda, Ordu'yu müdahaleye davet etmek için bir repertuara sahiptir.

Sorunumuz hiçbir zaman Belli değil; ancak, ben Rasih Nuri Bey'in, Belli Tasviri'nin, "bizi" Türkiye Solumuz'u anlatmasından kaygılanıyorum. "Bizler", yıllar yılı "bizim bilimimiz var" sözüyle övünen bu şanlı akım, şimdi bilim düşmanı ve kendi cehaletimizden haz alan bir konumdayız; korkuyorum. Hepimiz öyleyiz ve Belli, hepimizin "en gelişmiş tipi" durumundadır.

Bu ikinci noktayı, solcularımızın dikkatine sunuyorum. "Dil" konumuza gelmeden, hurafe'den söz etmek istiyorum.

HURAFE

Hurafe mi? Acaba, Mihri Belli, "Morrison" Süleyman'ın, Türkiye Solu'ndaki izdüşümü müdür? Böyle bir soru çok haklıdır ve bu nedenle, yalnızca şimdiye kadar sorulmamış olmasına hayıflanmak gerekiyor. Solumuzu, hayıflanmaya çağırıyorum.

Sağda, Demirel ve solda, Belli kadar zigzag sergileyeni var mı? Türkiye İşçi Partisi'ni kemalist olmamakla eleştiriyordu ve şimdi Ahmet Taner Kışlalı'nın gözleyip yazdığına göre, Kemal Paşa'nın bir büstünün hediye edilmesi önerisi karşısında bile titreyen bir güruhun destekçisidir. Kürsü veya televizyon bulduğu zaman, dedesinin, babasının, kendisinin pek kemalist olduğunu anlatmaya doymayan Belli, Garaudy'nin, Türkiye'de "reislamisation" süreci nitelediği bir zamanda[17] "tarikatlara özgürlük" şiarını şehvetle haykıran ve benim kuruluşunun haftasında, "Damat Ferit soyluları" olarak nitelediğim bir tayfanın içinden çıkamıyor. Altmışlı yıllarda, biz Türkiye İşçi Partilileri, beğenmiyor ve "bağımsızlıkçı" bulmuyordu; şimdi İskandinavya'dan burs alarak Türkiye'de düvel-i muazzama elçilikleri katiplerinin kucağından inmeyenlerle politika yapmak istiyor. Ben de yanıldım, bir devrimci nefes'i olduğunu sanıyordum, bunun boş bir kabadayılık olduğunu, Avrupa'da biraz daha yakından görünce anladım; ama yine de, bu "devrimci nefes" varsayımı ile kitaplarımda, Belli'yle ilgili, sağdan, Ecevit'i kastediyorum ve soldan, çok yaygındır, gelen eleştirileri çürütmeye özen gösterdim. Bunlardan dönmüyorum; ben Türkiye solunda, çizgi dışı suçlamaları ve rakiplere, en çirkin ve en basit etiketleri yapıştırmayı hiç doğru bulmuyorum.

Hepsi bu kadar; bu "hurafe" başlığı altında, Belli sadece bir geçiş işlevi görüyor. Sorunumuz daha derin ve daha ciddidir ve burada, Rasih Nuri İleri'nin tanıklığına ihtiyacım var. Rasih Nuri Bey, hepimizi kıskandıracak bir belge toplayıcısıdır ve Türkiye solunun bir tür canlı arşividir; "Mihri Belli Olayı" başlıklı ciltler tutan çalışmasını okumuştum, ancak Sırrı Öztürk'ün tekrar dikkatimizi çektiği bir noktayı, anlaşılan ihmal etmişim, Sırrı'nın aktardığına göre, Belli'yi şöyle anlatıyor: "Hafızasına fazla güvenmesi ve yazılı belgelere karşı tutarsız bir davranış, belgeleri şartlara göre yeniden kaleme alması alışkanlığı. Şartlara göre yazma kaygısı ile Türkiye'nin sosyo-ekonomik oluşumunu ciddi bir incelemeye tabi tutmamak, bunun sonucu olarak sınıf ve zümreler hakkında yüzeysel, çelişkili, giderayak yanlış olabilen bazı yargılarda bulunmak. Kollektif bir çalışmaya bir türlü yanaşmamak, arkadaşlarını çoğu kez güç duruma düşürebilecek emrivakilerde, kişisel girişimlerde bulunmak, yeni gördüğü ve çevrelerinde etkili sandığı kişilere fazla önem, paye vermek. Bu nitelikleri Mihri Belli'nin etrafında süreli bir hizipleşme doğurmaktadır;

olumlu tarafına kapılan, onu izleyen kişiler sürelice kendisinden ayrılmaktadır."[18] Ne kadar doğru bir teşhis! Bu teşhisin haklılığı ve kısalığı karşısında şaşırdığımı kaydetmek istiyorum.

Yakın zamanda, "ben Mahabad'ta savaşacaktım, otobüsüm yanlışlıkla Yunanistan'a çıktı" yollu, yaranmacı kelamını işittiğimde çok irkildim. Belgelere tahrifatını biliyordum; kendi hayatının anlatımını, duruma göre değiştireceğini bilemiyordum. Belgeleri tahrifatı üzerine yazılarım var; Muzaffer Erdost, bu konuda, Belli'nin suç ortağıdır, yayınlarında, Lenin'in ve Stalin'in her söylediğini, son duruma göre bir kez daha değiştiriyorlardı. Belli, güya çeviriyor ve Erdost, güya basıyordu; benim bir kitabımda, Rusça asıllarına da giderek, bu tahrifatın, isim ve adres bildirerek, işaretleri var.[19] Örneklerini gösterdim, Türkiye solunun bir seçime girmesi karşısında, eğer Belli-Erdost buna karşı çıkıyorsa ve eğer, Stalin bir yazısında "seçime de girmek gerek" demişse bunu yayınlarken, "girmemek gerek" biçiminde yayınlamaktan ve bir süre sonra görüş değiştirirlerse, yeni bir baskıda ise, "girmek gerek" olarak yayınlamaktan çekinmiyorlardı. Bunları düzeltirken içimin yandığını bugün de hatırlıyorum. Yanlışları düzeltmek ile bulabildiğim doğruları yazmak arasında çaresiz ben, yanlışları göstermeye yetişemiyorum ve ancak "hurafe tutkunu" Türkiye solunun husumetinden de korkuyordum ve hala korkuyorum.

Belli mi? "Kim Korkar, Hain Kurttan?" Sorunumuz hiçbir zaman Belli değil; ancak, ben Rasih Nuri Bey'in, Belli Tasviri'nin, "bizi" Türkiye Solumuz'u anlatmasından kaygılanıyorum. "Bizler", yıllar yılı "bizim bilimimiz var" sözüyle övünen bu şanlı akım, şimdi bilim düşmanı ve kendi cehaletimizden haz alan bir konumdayız; korkuyorum. Hepimiz öyleyiz ve Belli, hepimizin "en gelişmiş tipi" durumundadır.

Bilimi reddettik.

Cehaletimizden cehaletimizi görmüyoruz.

Uğur Mumcu'yu sevmeyenlerimiz çoktur; ben, pek çok eleştirimle birlikte, sevgiyle anıyorum ve pek çok özlüyorum. Hain bir biçimde öldürüldüğünde, ben bir kez öldüm ve bir kez yandım. Nasıl bakıyorduk, Türkiye Solumuz, nasıl bakıyordu? Dünya gericiliği, Türkiye gericiliği, nasıl bakıyorsa öyle bakıyorduk; "bilgisayarına dikkat, bütün sırlar oradadır", en kötü Amerikan dizisini aşamıyorduk. Biz zavallıydık; ne sır olabilirdi ve biz bir Sevgili Arkadaşımız'ın katline, en kötü televizyon dizisinden,

Lenin'in ve Stalin'in her söylediğini, Belli'nin suç ortağı Muzzafer Erdost son duruma göre bir kez daha değiştiriyordu.

cia filmlerinden daha öte bir bakış sergilemiyorduk. Biz solcu muyuz? Materyalist bakışa sahip olmadan solcu olunur mu? "Yapı" ve "birikim" çözümlemelerini çıkarırsak, Marx'tan ne kalır?

Eğer biz Hanefi Avcı'yı "demokrat" yaparsak, solcu olarak kalabilir miyiz? Bizim bilimimize göre, "demokrat" olmak bu kadar kolay mı? Poliste işkence uzmanı, itirafçıları cinayet şebekesi olarak kullanma yolunun mucidi, pek çok insanımıza doğrudan doğruya işkence yapmış ve pek çok insanımızı ölüme göndermiş, Necdet Hınzır hizbinden istihbaratçı bir polis şefi[20] bizim "solumuz" tarafından birdenbire "demokrasimizin kurtarıcısı" ilan edilebiliyor. Bu kadar kolay mı ya da henüz "büyük sosyalist" ilan edilmediği için şükretmem mi gerekiyor?

Belli örneği, Avcı da artık önemli değil; benim buradaki sorunum, Devrimci Şairimiz'in, "kanun diye

Sosyalist olmanın, aydın olmanın bir üst aşaması olduğunu kabul etmemek, bizi zihinsel tembelliğe itiyor. Sosyalizm, hiçbir zaman, işçilerin düzeni değildir; sosyalizm, aydınlaşmış işçilerin düzenidir. Bugün, ülkemizde aydınlanma çağının bütün kazanımlarına sırt çevirerek sosyalist olunabileceğini düşünenler var. Halbuki, aydınlanma çağı olmadan, sosyalizmin bir akım haline gelebileceğini düşünmek imkansızdır.

kanun diye kanun tepelendi" sözlerine uygun olarak, "bilimimiz var" diye diye, hurafelerin içine gömülmemizdir. Avcı'nın tutukluluğuna son verilmesi de, ancak islam öncesi cahiliye döneminde rastlanacak bir "akıl" yürütmesi niteliğindeydi; kısaca açıklamayı zorunlu hissediyorum. Avcı'nın tutukluluğuna son verilmesini, hep cia'dan aldığı bilgilerle hareket eden Deniz Baykal'ın yanıltmasıyla iyi niyetli milletvekili Sabri Ergül'ün aptalca bazı açıklamalarına bağladık; bu en son hurafemize göre, Avcı, Yeşil'in evini biliyormuş ve bunu Ergül'e söylemiş ve Ergül'e söyleyince Ordu pek korkmuş ve bunun üzerine Avcı'yı bırakmışlar, Türkiye ve Kürdistan Solu'nun önemli bir bölümünün mantığı bu olmuştur. İnsan aklını isyan ettiren bir hurafe ile karşı karşıya kalıyoruz.

Burada en vahim olanı, artık Türkiye ve Kürdistan Solu'nun gerçeklere gözlerini kapatması ve neye yarayacağını bilmediğimiz beynini kullanmaktan ısrarla kaçınmasıdır. Bir: Ordu'nun, yargı üzerinde bir mutlak kontrolü var mıdır? İki: Ankara Dgm'de şeriatçılarla, Nuh Mete ve Ülkü Coşkun türünden bizim de savcılığımızı yapan insafsız ve akılsız kemalistler arasında bir kavga olduğunu bilmek istemiyorlar. Ankara Dgm'de şeriatçılarla gaddar kemalistlerden birisinin verdiği kararı diğerinin bozduğunu görmekten korkan bir solumuz ortaya çıkmıştır. Üç: Ordu'nun bu polis şefleriyle tam bir hesaplaşmak istediği nereden çıkartılıyor? "Devrimci" bir Ordu varsayımı nereden ve ne çabuk oluşuyor? Ordu'nun, şu anda, polisi hizaya getirmek ve bazılarına "ders vermek" polisin, bağımsız bir darbe yapma imkanını ortadan kaldırmaktan başka bir amacı olduğunu söyleyebilir miyiz? Dört: Bizim kafasız solumuz, Yeşil'in Antalya'daki evinin, birkaç defa, mafya davası sanıklarının, mahkemelerde söylediğini, bunu Mısır'daki sağır sultanın bile öğrendiğini öğrenemiyorlar? Solumuz, gerçeklere ve gerçeklerin öğreticiliğine, kendisini, kapatmıştır. Benim sorunum Belli veya Avcı değil, bu hurafe tutkusudur.

Marx'ı, dünya biliminden koparmak ve çözümlemelerine dinsel ağırlıklar eklemek, bizi bilimin bütün kaynaklarından koparıyor.

Sosyalist olmanın, aydın olmanın bir üst aşaması olduğunu kabul etmemek, bizi zihinsel tembelliğe itiyor.

Sosyalizm, hiçbir zaman, işçilerin düzeni değildir; sosyalizm, aydınlaşmış işçilerin düzenidir.

Bugün, ülkemizde aydınlanma çağının bütün kazanımlarına sırt çevirerek sosyalist olunabileceğini düşünenler var. Halbuki, aydınlanma çağı olmadan, sosyalizmin bir akım haline gelebileceğini düşünmek imkansızdır.

Sırrı Öztürk'ün, Deniz Gezmiş ile ilgili bölümünde, "FKF'nin pasifist konumuna karşı çıkan ve TMTF ve TMGT gibi kemalist görüşlü örgütlere oldukça sıcak bakan Deniz Gezmiş" ifadesi var. Sırrı, şunu da kaydediyor: "TMGT'yi mekan tutan Deniz ve arkadaşları, kemalistlere yakın, FKF'nin eski çizgisinden uzak dururken, artık zaman zaman tek başlarına da hareket etmekteydi."[21] Bunları aktarmakta yarar görüyorum; Marx'ın gökten indiğini düşünenlerin yanında Deniz Gezmiş'in veya Mahir

Çayan'ın da, Thkp-c'yi kurdukları gün doğduğuna inananların, en azından, bir zamanlar çok olduğunu biliyorum.

Bunun üzerinde durmak istiyorum; çünkü, bugün Tkp-Dy çizgisine göre, Türkiye'de sosyal eylemlilik, Nazım Hikmet için yapılan Çiçek Palas Eylemi ile, çok kısa Dev-Genç ve aslında, Thkp ve Thko'nun kurulmasından ibarettir. Bunlara kalırsa bütün eylemliliğimizi, bir-iki ilaveyle, 1950 başlarındaki bir eylemle, 1970 ortalarından 1971 Baharına kadar süren eylemlilikle açıklamamız yeterlidir. Bunun dışında, kitabımız boştur.

Devam etmeden bir parantez açabilir miyim? Bugün, dünden çok daha fazla, Marx'ı, Engels'i, Lenin'i, Mao'yu, Trotsky'i okumak zorundayız; üstelik, yeniden okumak gereklidir. Burada okumuş olanların veya daha önce okuduklarını düşünenlerin, özellikle yeniden incelemeleri ve mümkünse daha önce hiç okumamışça, akıllarını boşaltarak, yeniden analiz etmelerini tavsiye ediyorum. Yaratıcı bir biçimde, Marx öncesinden sonrasına bağlar kurarak, ele almak durumundayız.

Engels'in, birden bire, "biz hepimiz Feuerbach'cı olduk" sözünü, Marx'ı ve Engels'i okurken ve düşünce tarihini izlerken, mutlaka hatırda tutmak zorunluluğu var; ne demektir? Feuerbach'ı, sadece "Feuerbach Üzerine Tezler" ile değerlendirmeye kalkacak olursak, Marx'ı ve Engels'i bile anlamamamızın imkansızlığını anlatmaya çalışıyorum. Feuerbach'ın, dönem açan "Essence of Christianity" kitabı olmasa, Marx ve Engels ne kadar olurlardı; bunu iyice tartmadan düşünce tarihinde kendimizi yetkinleştirmemizin imkansızlığını tekrarlıyorum. Marx ve Engels'i, Hegel'in idealist dünyasından çıkaran, Feuerbach ve bu kitaptır. Feuerbach'ın, bu güzel yoldan ayrılması çok mu önemli; enindesonunda kitabı ve etkisi ortadadır. Kendisi gitmiş ancak çığır açan düşünceleri, Marx ve Engels ile bize kalmıştır.

Şimdi bunun ne ilgisi olduğu sorulabilir; ilgisi, sanıldığından çoktur. Behice Boran ve Mehmet Ali Aybar olmadan, bir Deniz Gezmiş veya Mahir Çayan'ın olabileceğini düşünmek hurafe'dir; ilgiyi burada kuruyorum ve her ikisinin de Türkiye İşçi Partisi'nin üyeleri olduklarını ekliyorum. Altmışlı yıllarda, sosyal düşüncelerimizde olağanüstü canlanmayla birlikte kemalizmin Hint Yazını'nı hesaba katmadan, Gezmiş ve Çayan'ı değerlendirebilmek ancak cahiliye dönemi putperestlerinin işidir. Bizi aşıyor ve biz de, bunu aşıyoruz.

Devam etmek için Sırrı Öztürk'ün saptamalarına referans noktası alıyorum; "FKF", "TMTF" ve "TMGT" kısaltmaları geçiyor, bu cahiliye döneminde kaç kişi bunların ne olduğunu biliyor; merak davet eden bir durumdur. Tkp ve Dy çizgisinden pek az kimsenin bildiğini ve daha da önemlisi bilmeye tahammül edebildiklerini sanmıyorum. Bu bağlamda, şu saptamaları yapmak mecburiyetini duyuyorum.

Bir: Tkp-Dy çizgisinin bütün bilgisi, ilkokullarda okutulan yuttaşlık derslerinden aldıklarıdır. Burada, Türkiye Kurtuluş mücadelesinde, düzenli ordudan, Kemal-İsmet-Fevzi Paşalar'dan başkası yoktur; halk bulunmuyor. Şimdi kemalizmin bu şehvetli karşıtları bir yandan kemalizme karşıdırlar ve diğer yandan, kemalizmin bebeler için yazılmış tarihini olduğu gibi kabul ederek, Türkiye Kurtuluş Mücadelesi'nin bir halkçı boyutu olmadığına karar veriyorlar.

İki: Bu kemalizmin şehvetli muhaliflerinin, Osmanlı Düzeni'ne bakışları da, kemalistlerden çok daha fazla, bir inkara dayalıdır. Üstelik kemalizm, yer yer Osmanlı Düzeni'ne büyük bir gerçeklikle de yaklaşıyor; bunların ki, bayat "asya tipi üretim tarzı" tartışmasını aşamıyor.

Üç: Bu tekkeciler, Tkp-Dy, ellili yılların başında başını Behice Boran'ın çektiği Barış Hareketi'nde yokturlar; öyleyse, bunlar için, böyle bir barış hareketi de yoktur. Bunlar, ellili yılların büyük aydınlanmasında yokturlar; öyleyse, olmamıştır. "Tmtf" olaylarında yokturlar; yoktur. 28-29 Nisan'da yokturlar; yoktur. Denizler, altmışlı yıllarda, Dolmabahçe'de Amerikan bahriyelerini denize dökerken, Türkiye İşçi Partisi bayrağını taşıyorlardı; öyleyse, üzeri silinmelidir; yaklaşımlarını böyle özetleyebiliyorum.

Kimse, mücadeleyi kendisiyle başlatmamalıdır; bizim uzun bir mücadele tarihimiz var. Her birimiz için sadece bunun içinde olmak, bunun bir halkası olmak değil, aynı zamanda bunun içinde kalabilmek ve hepileriye götürebilmek önemlidir. Bu bir bayrak yarışıdır ve bizim tarihimiz, bayrağı tutan ellerin tarihi'dir.

Bu arada bir yanlış anlaşılmaya neden olmamak için, hem Tkp-Dy çizgisinde olanların tümünü kastedmediğimi ifade etmek istiyorum; ben kendimi, bir yerde de, Tkp'nin en sağlıklı damarlarını, Thkp-Thko'nun devrimci nefesini özümsemiş birisi sayıyorum. Sağlıklı damar ve devrimci nefes, Tkp-Dy çizgilerini sürdürdüklerini iddia eden kanallarda değil, asıl sentezlerinde ve ülkemizdedir; bunu görüyorum.

Kitaplarımda var, bir efsane haline getirildiği için belgelere inerek inceledim ve bir "hurafe" olduğunu gördüm, Nazım Hikmet için Çiçek Palas "Büyük Eylemi", sadece bir toplanma girişimidir ve katılanlar çil yavruları örneği dağıldıkları ve çok korktukları için, bunu abartmışlar; görüyoruz, fırsat buldukça hala abartıyorlar.

Ben burada, bu alt bölümde, Deniz Gezmiş'i ve kuşağını, anlayabilmek için, Sırrı Öztürk'ün paragraflarında geçen, harflerle ilgili olarak, çok kısa bir sözlük vermek istiyorum. Bu hurafeleri yıkmak ve tekkeleri dağıtmak için bir başlangıç niteliğindedir.

FKF: "Fikir Klüpleri Federasyonu" anlamına geliyor. Önce "Fikir Klübü" olarak başlıyor ve 1950 yılların ortasıdır, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde kuruluyor. Ben Lise'de okurken kurulmuştu; ancak, Türkiye'yi sarsan bir entellektüel-politik eylemliliği başlattığı için biliyorduk. Sonradan öğrendim; üniversite profesörleri ile öğrencilerin üye olduğu, dernekler yasasına göre kurulmuş bir örgüttü, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Profesör Turhan Feyzioğlu, Aydın Yalçın, Muammer Aksoy, asistanları, Coşkun Kırca, Şerif Mardin, bu derneğin üyesiydiler. Çok bilgili, burjuva-demokrat bir eylemlilik içindeydi; Menderes Rejimi'nin belli başlı muhalifleri arasına girmekte gecikmiyordu. Bugünün pek itici hale gelen sözüyle, "gündeme oturuyordu" ve umut saçıyordu.

Burada saydığım isimlerden, sadece bir hukuk dehası olan Sevgili Hocamız Muammer Aksoy'un ileri kampta kalarak ömrünü tamamlaması, diğerlerinin karşı kampa geçmeleri, Fikir Klübü'nün ve hem de adlarını saydığım kimselerin, bir zamanki önemli rolünü görmememizin nedeni olabilir mi? Kesinlikle "hayır" demek durumundayız.

Türkiye Gençliği'nin en hareketli olduğu zamanda, benim için büyük bir onurdur, Fikir Klübü'nün genel başkanıydım; Klübü, tek olmaktan çıkarmak ve diğer üniversite ve fakültelerde benzerlerini kurmak için çok çaba harcadık, başaramadık. İklim elverişli değildi; ancak 27 Mayıs'tan sonra Fikir Klüp'leri pıtrak türü arttılar ve sonunda, Fikir Klüpleri Federasyonu, FKF, ortaya çıktı; Türkiye İşçi Partisi'nin etkisine girerek, Sosyalist Fikir Klüpleri Federasyonu'na dönüşüyordu. Sırrı'nın anılarında geçen "FKF" budur.

SFKF'nun son genel başkanı, Kürt halkından, Tip'in yüzkaralarından, şimdi aşırı sağcı Hüseyin Ergun'dur ve Ergun'dan sonra, Tip eleştirmenlerinin eline geçti; ben bu dönemde, Başbakanlık'ta ve Üniversite'de çalışıyordum, belleğime göre, Doğu Perinçek'ten sonra adındaki "sosyalist" sözü kaldırıldı ve Devrimci-Gençlik oldu. Kürkçü, Perinçek'ten başkanlığı aldı ve böylece bu örgüt tarihe karıştı.

TMTF: Türkiye üniversite gençliğinin kütlesel örgütüdür. MTTB'nin, her zaman bir polis ve gizli servis yapılanması olmasına karşın, önceki hükümetten İsmail Kahraman, şimdiki hükümetten Mahmut Sungurlu'nun Mttb'de çalıştığını işittim, bu ya polis ya da polis muhbiri oldukları anlamındadır; TMTF, gençliği yansıtmıştır. Her fakülte ve yüksek okulla, bütün öğrencilerin, "Talebe Cemiyeti" üyesi olması esastır ve yöneticiler mutlaka genel oyla seçiliyorlardı. Fakülteler'in üstünde, Üniversiteler'in Talebe Birlikleri vardı ve bunlar da, fakültelerin gönderdikleri delegasyonlardan yöneticilerini seçiyorlardı; yalnız, hem rektörlük ve hem de talebe birliği başkanlığı seçiminde rotasyon esası vardı. Başkan ancak sırası gelmiş iki fakülteden seçilebiliyordu; benim zamanımda, başkanı Veteriner Fakültesi'nden seçmek zorunlu olmuştu, ben Siyasal Bilgiler Fakültesi temsilcisi olarak, Ankara Üniversitesi Talebe Birliği yönetim kuruluna girdim, ilk toplantıda başkanvekili seçildim ve ikinci toplantıda, Menderes'e yakın başkan Yavuz Esmersoy'u ıskat ederek, Ankara Üniversitesi Talebe Birliği'ni elime aldım. Böylece Fikir Klübü Genel Başkanlığı'na ek olarak, Ankara Üniversitesi Talebe Birliği de, bugünkü sözcükle, devrimci-demokrat bir yönetime geçmiş oluyordu.

Buradan, TMTF'yi hükümetin kontrolünden çıkarmaya başladık; iki yıllık çok büyük bir mücadele oldu. Cumhuriyet döneminde Türkiye Üniversite Gençliği'nin polisle ilk büyük karşılaşması ve çatışması bu dönemdedir; olaylar, iki yıl sürdü, ne biz seçimi kazanabiliyorduk, ne de müstebit Demokrat Parti'nin adayı, Kürt halkından Samet Güldoğan seçilebiliyordu. Ancak ben Tmtf Kongre Başkanı olduğum için, hukuki ve fiili yönetim bendeydi ve sanki büyük bir prova yapıyorduk; bu büyük prova veya manevra, Hürriyet, Vatan, Cum-

huriyet türü gazetelerin hep birinci sayfasındadır, izlenmesini öneriyorum. Akis ve Kim koleksiyonlarında da bunlar var; Akış Yayıncılık'ın çıkardığı "Bakış" kitapçığının kapağında, zamanın haftalık ve etkin Kim Dergisi'nin kapağı yer alıyor. Burada "TMTF" tabelasını, tabancayı, öğrenci-polis çatışmasını ve benim fotoğrafımı görmek mümkündür. Türkiye'de çatışmanın da silahın da, hurafelerde anlatılanlardan daha eski bir tarihi var.

Bir devamlılık var; bizim Tmtf mücadelemizde, en büyük desteğimiz, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi ile İstanbul Teknik Üniversitesi oldular. İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Esen Onat'ın adına, son zamanlarda, Ankara'da bir fakültenin dekanı olarak türbana karşı net tutumu nedeniyle, yeniden rastladım. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Talebe Cemiyeti Başkanı, Fenerbahçeli ve Milli Futbolcu Memduh Eren'di, 12 Mart'ta çok büyük işkenceler gören Doktor Memduh, bizden önceki kuşaktandı ve ben buradayken göçtüğünü öğrendim.(22) Nurettin Sözen vardı; şimdiki Rektör Alemdaroğlu'nun da bu devrimci mücadelemizde olması mümkündür.

TMGT: Deniz Gezmiş'in, Tmgt'ye yakın olması, benim için şaşırtıcıdır; "Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı" anlamına geliyor ve ben Deniz'lerin zamanına kadar varlığını sürdürdüğünü bilmiyordum. Bizim, Federasyon'un, üst örgütümüzdü; ancak, içinde "Devrim Ocakları" türünden tam kemalist örgütler ve çok şaşırtıcı olabilir, işçi sendikaları vardı. Beyoğlu'nun arka sokaklarındaki bu binamızda, ellili yılların ikinci yarısında, ben Kemal Paşa'nın heyecanlı şairi Behçet Kemal Çağlar'ı, Kabataş Lisesi'nde "muallim muavini", aynı zamanda polis olduğundan kuşkulandığımız, Polis'te "Sarı Kemal", bizim Kemal Ağabeyimiz, tekstil-iş'ten Bahir Ersoy'u, sanıyorum çimento-iş'ten Sabri Beyaz'ı hatırlıyorum; hiç kimse de, işçi sınıfı ile öğrenci gençliğin buluşmasını, kendi tarihiyle açıklamamalıdır, doğru olmayacağını düşünüyorum. Her yerde devrimci gençlik sınıfa ve bilinçli sınıf da devrimci gençliğe akmıştır.

Kimse, mücadeleyi kendisiyle başlatmamalıdır; bizim uzun bir mücadele tarihimiz var. Her birimiz için sadece bunun içinde olmak, bunun bir halkası olmak değil, aynı zamanda bunun içinde kalabilmek ve hepileriye götürebilmek önemlidir. Bu bir bayrak yarışıdır ve bizim tarihimiz, bayrağı tutan ellerin tarihi'dir.

Bu tarih bilgisine, sosyal mücadelenin çok çeşitli bağlantılarına, sendikaların ötesinde, Silahlı Kuvvetler'in ve Chp türü, tabanında her zaman devrimcileri barındıran, burjuva partilerinin bağlarını göstermek için iki episoda daha değinmek gereğini duyuyorum. 29 Nisan'dan sonra, ben hemen gizliye çekildim ve daha sonra da dağa çıkmak zorunda kaldım, sonra tekrar Ankara'ya dönünce, bazı ihtilalci subayların beni aradığı haberini aldım; kendim gitmedim, yardımcım, şimdiki Meclis Başkanı Hikmet Çetin'i gönderdim; Hikmet'in bana verdiği bilgilere göre, subaylar bir ihtilale hazırlanıyorlar ve bizden, polisi ve Menderes'i meşgul

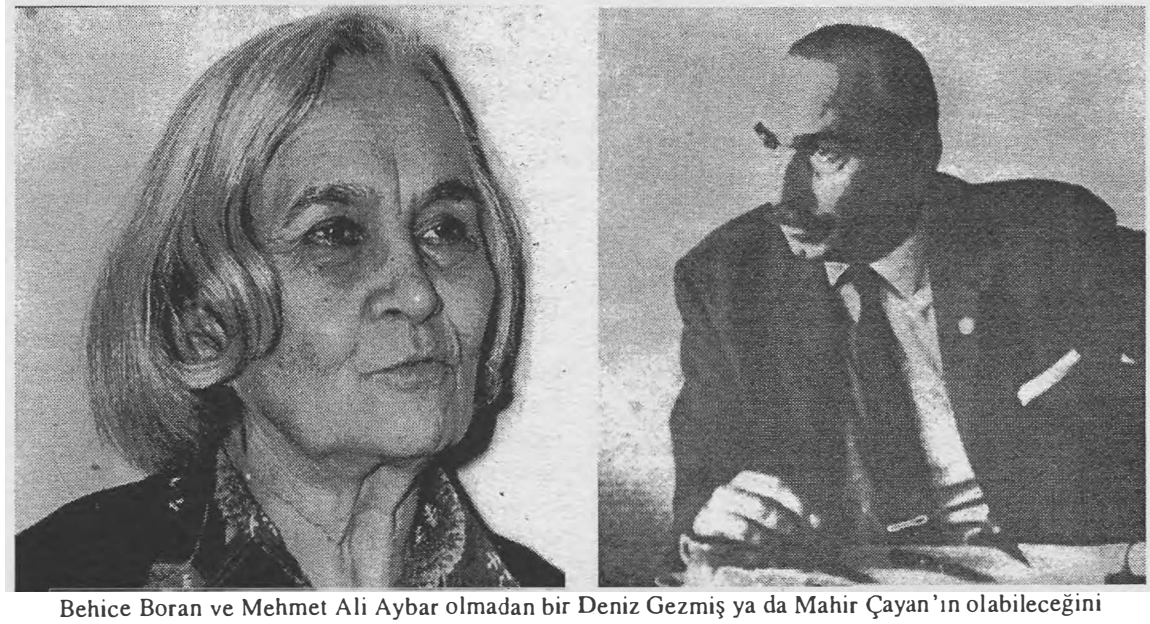

Behice Boran ve Mehmet Ali Aybar olmadan bir Deniz Gezmiş ya da Mahir Çayan'ın olabileceğini düşünmek hurafe'dir.

etmek için, bir Cuma günü öğrenci eylemi istiyorlardı. Hikmet, daha sonra görüştüğü subayın, Albay Türkeş olduğunu teşhis etti; ancak, bilgiyi olduğu gibi İsmet Paşa'ya da götürdü. Paşa, her zamanki Paşa'dır; ilk kez duyuyor izlenimini vermeye özen gösteriyor. Acaba, Ordu'daki hazırlıkları, gerçekten ilk kez bizden mi duyuyordu; sanmıyorum.

Anı yazmıyorum ve hiçbir zaman da yazmayacağım; ancak, solumuzu tekke anlayışından, kendi hurafelerine aşık bir köhne yaşamdan kurtarmak için, herkesin hayatta olduğu bir zamanda, bazı ipuçlarını vermek istiyorum. Benim söylediklerimin hepsi yanlış olabilir; herkesi, isterlerse yanlışımı göstermek ve isterlerse gerçekleri bulmak için, ellili, altmışlı, yetmişli yılları yaşayanların anlatımını kaydetmeye ve yayınlamaya çağırıyorum. Şunu da ekliyorum: Turhan Feyzioğlu, 12 Eylül'ün başbakanıydı ve son anda önlenebildi; çok geri bir halde ve işittiğime göre alkolizm batağında bu dünyadan ayrıldı. Ancak bu durum, benim tanıdığım insanlar içinde, en yetenekli, en bilgili ve insan ilişkilerinde pek sıcak aydınlardan birisinin Turhan Bey olduğunu yazmama engel değildir. Bir zamanlar aydın bayrağını yüksek tutuyordu.

Ben, Trotskiy'in geldiği yere bakarak, Trotskiy'in bütün katkılarını yok sayan ve Trotskiy'in dünyaya geldiği günden itibaren hain olduğunu kanıtlamaya çalışan Sovyet Estetiği'ne hep karşı oldum; bunun bir yoksulluk olduğunu düşünüyorum. Türkiye ve Kürdistan Solu içinde böyle bir estetiğin ve ahlakın tehlikelerini göstermekten geri kalmıyorum. Bu, ahlak değil, ahlaksızlıktır.

Turhan Bey, Fakülte'den uzaklaştırıldıktan sonra, Chp'ye katıldı ve İsmet Paşa'nın en güvendiği ve en yakını oldu. Aydın ve gençlik hareketleriyle ilgiliydi; belki bu nedenle ve belki de adına bağlı eylemlerden dolayı, birincilikle girdiğim fakülteden kovulduğum için, bilemiyorum yakınlığımız, 27 Mayıs'ın hemen sonrasına kadar sürdü[23]; on beş günde bir, daha sonraki bir söylemi tercih edecek olursam, sanki bir "örgüt buluşması" yapıyorduk. Ben, Türkiye Gençliği'nin en aktif olduğu ellili yılların ikinci yarısında, sık sık Turhan Bey'le, evinde, karısı Leyla Hanım ve kızı Saide'nin de katıldığı çok özenli pazar öğle yemeklerinde buluşuyor, yapılanları ve yapılacakları tartışıyordum; Turhan Bey, yemek sonrası kahveye, zaman zaman Chp'nin ikinci takımından insanlar da çağırıyordu, bunlar arasında Bülent Bey'i Ecevit'i, hatırlıyorum. Bülent Bey, o zamanlar, şimdiki türden bir adamdı; ikinci-üçüncü dereceden işleri, büyük bir kibarlıkla yapmaya çalışıyordu. Burada, önemli olan isimler değil ilişkilerdir; bu bağlamda, Thkp-Thko liderlerinin bir bölümünün de, benden yıllar sonra, radikal bir askeri müdahalenin lideri konumundaki Doğan Avcıoğlu ile buluştuklarını da, Doğan'ın anlatımından biliyorum. Bildiklerim şudur: Bir sosyal mücadele bir etkileşimin sonucudur ve Deniz Gezmiş veya Mahir Çayan'ın, ansızın gökten indiklerini düşünmek, hurafedir.

Neye ihtiyacımız var? İhtiyacımız sadece cahiliye döneminden çıkmak değil, çok büyük bir aydınlanma dönemine girmektir. Thkp ve Thko bir vahiy'in değil, bir aydınlanmanın sonucudur ve ne yazık, aynı zamanda, bir aydınlanmanın da sonu olmak üzeredir. Şimdi bu çok uzun olan incelemede, zorunluluk duyuyorum ve "dil" alt bölümüne geçmeden, üç aydınlanma dalgasını özetlemek istiyorum.

Üç: 1960 yıllarının ikinci yarısı ülkemizde, çok büyük bir aydınlanma dönemine işaret ediyor. Herkesin kitap kurdu olduğu, herkesin bir düşüncesi olduğu, herkesin yazılarını "abç" harfleriyle süslemeye özen gösterdiği, "altını ben çizdim" demektir, herkesin düşüncesini anlatmaktan korkmadığı bir dönemden geçiyorduk. Tarihimiz, sosyolojimiz, ekonomimiz çok ateşli bir tartışmanın içindeydi. Hem tartışıyor, hem değişiyor ve hem de gelişiyorduk.

Bu aydınlanma döneminde, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve özellikle İdari İlimler Fakültesi, bir merkez durumundaydı. Thkp-Thko lider kadrolarında; Odtü'lü ve özellikle yan yana bu iki fakülteden öğrencilerin yoğunluğu bunu gösteriyor; Kürkçü, İnan, Cemgil, buradandır. Deniz Gezmiş'in de, İstanbul Hukuk'tan olmasına karşın, son zamanlarını Odtü yurdunda geçirmesi, bu aydınlanma merkezinin cazibesindendir.

Şimdi Odtü, bir "köşe dönmeci" yetiştiren fabrikaya dönüştürülmüştür. Rektöründen öğrencisine kadar temel çizgisi, dünyaya, "proje" açısından bakmaktan ibarettir; moda sözcükle, kendisini insan sanan, marjinal böcekler yetiştiren bir massproduction yeridir. Eylülizm, eğitimin yabancı dilde olmasından başka bir kusuru olmayan, bu mükemmel irfan ocağını, bir harabeye çevirmiştir; sistemin, aydınlanmaya düşman bir eğilimi var.

İki: Ellili yılların ortasında, aydınlanma net bir biçimde, Siyasal Bilgiler Fakültesi merkezlidir. Türk aydınlanmasında da çok ayrı bir yeri olan "Forum

Dergisi" ve sonunda Dev-Genç olarak sona eren "Fikir Klübü" bu Fakülte'nin çok verimli iki ürünüdür. Ayrıca Mahir Çayan, Hüseyin Cevahir, İsmail Beşikçi, Abdullah Öcalan bu ocakta forme edildiler; 27 Mayıs'ın oluşumunda ayrı bir yere sahip bulunuyor.

Yönetenler açısından çöle çevrilmesi gerekiyordu; bugün bir "bakkal mektebi" durumundadır. Sistemin, aydınlığı karartma eğilimi var.

Bir: Kırklı yıllarda, Dil Tarih Coğrafya, ellili yıllarda, Siyasal Bilgiler, altmışlı yıllarda, Odtü; aydınlanma fışkırmamız durmuyor. Gericilik bir yerde bastırıyor; bir başka yerden fışkırıyor; Cumhuriyet tarihinde, ilk önemli aydınlanma, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'ndedir.

Adı unutulan, Türk gericiliğinin fizik hücumlarına da uğramış, Ankara Üniversitesi Rektörü Dil-Tarih'ten, Profesör Şevket Aziz Kansu'nun şemsiyesi altındaki bu büyük aydınlanma, Muzaffer Şerif Başoğlu, Niyazi Berkes, Pertev Boratav ve Behice Boran'ın adına yazılıdır. Müthiş bir fışkırmadır; yayınlardan ve anılardan izledim; gizli Türkiye Komünist Partisi sempatizanı olmaları ve hatta Boran'ın üye olması ihtimal dahilindedir. Çok güzel iş yaptılar; gericilik hemen üstlerine yığıldı ve dağıldılar.

Bir kısmı kendilerine ihanet etti; Amerikan sosyolojisinde büyük bir isim olan Muzaffer Şerif, tam bir ihanettir. Behice Hanım'ın bana anlattığına göre, bir toplantıya bebesi öldüğü için geç kalan arkadaşını, "devrim önce gelir" diye azarlayan Şerif; Behice Boran ve arkadaşlarından altı aylık izin alarak gittiği Amerika'da, kilisede evleniyor, dört çocuk sahibi oluyor, Türkler'le bağlantısını keserek, bugün köksüz Türk bilim adamlarının övündüğü "büyük Türk bilim adamı" olarak ölüyor. Amerikalı karısıyla birlikte, "Sharif and Sharif" Amerikan sosyolojisinde önemli bir isim'dir.

Niyazi Berkes'in kafasını ben çok karışık buluyorum; Doğan Avcıoğlu'nu Yön Dergisi ön plana çıkardığı için, Thkp-Thko liderlerini etkileyenler arasındadır. Behice Hanım, bana "hem bizimle solculuk yapıyor ve hem de polis okulunda ders veriyordu" diyordu; Kanada'da profesör oldu ve sanıyorum, İngiltere'de göçtü. Kitap ve yazılarında solculukla devletçi bakış iç içedir.

Yakın zamanda göçen ve değerli iktisatçımız Profesör Korkut Boratav'ın babası Pertev Naili Bey, bu aydınlanmanın, folklor araştırmaları bölümünü üstleniyordu ve bu büyük baskıdan sonra, Fransa'ya yerleşti; mütevazi çalışmalarını sürdürdü.

Kırklı yılların aydınlanmasından ülkede sadece Behice Boran kaldı ve mücadelesini sürdürdü. Ellili yılların başında Barış Derneği kurdu, tek çocuğunu hapiste doğurdu. Yetmişli yıllarda, "Kürt halkı vardır" kararını bir parti ilkesi haline getirdiği için, on beş yıla mahkum oluyordu. Erbakan-Kazan, bir af kanunu için, Ecevit'le anlaşmıştı; aynı ahlak eksikliğini orada da gösterdiler, 163 ile ilgili af maddesi geçince, 141 ve 142 affına oy vermediler; Anayasa Mahkemesi, hukuk dahimiz Muammer Aksoy'un gerekçelerini hakl bularak, eşitlik ilkesine aykırı bulduğu için bozdu ve genelleştirdi. Hapisten çıkmıştı, çok konuşkan değildi, ikinci defa Parti'yi kurmaya ikna ediyorduk, büyük bir tevazuyla, "benden artık hayır gelir mi?" diye çekinceler koyuyordu, keyifli günlerinden birinde, bana anlatıyordu ve ben anlatmak istiyorum.

Erkek tutuklularla ancak mahkeme kapısında görüşebiliyordu; bir genç tutuklu da mahkemesini bekliyor ve "Hocam beni tanıdın mı?" diye soruyor. Boran Yoldaş, tanımadığını söylüyor, gencimiz, "Hocam, nasıl tanımazsın, hani Parti'yi basmıştık, siz de oradaydınız" diye üsteleyince, Behice Hanım, "aman evladım, Partimizi basanlar o kadar çoktunuz ki, o kadar çok bastınız ki, hangi birinizi hatırlayayım" diyor; bunları bana naklederken de, ender zamanlarda olduğu gibi gülüyordu. Behice Hanım'ın bana anlattığına göre, bu cevap gencimizi rahatlatıyor ve "öyleyse" diyor, bir sorusu var, önemlidir ve izin aldıktan sonra soruyor, "Mihri Belli polis midir?", o zamanlarda bu soru artık sorulmuyordu. Mihri Bey, Doktor Hikmet ile birlikte, gençliğimizi, hiç bir zaman hazır olmadığımız şiddette bir eylemliliğe sürüyorlardı; bundan dolayı Belli, sert eleştirilerin muhatabıdır.

Behice Hanım'ın cevabı şudur; "Kesinlikle değildir. Ancak öyle sanıyorum, siz soruyu doğru sormuyorsunuz, eğer bana, Mihri'nin Türkiye soluna zarar verip vermediğini soruyorsanız, daha fazla zarar vereni yoktur." Çok sevecen ve çok ahlaklı bir cevap olduğuna katılıyorum. Umuyorum, Behice Yoldaş'ın söylediği kadar, zararlı olmamıştır. Dil tarih coğrafya'daki büyük aydınlanmadan, bu incelememin, son bölümüne, "dil" alt bölümüne geçiyorum.

DİL

Bu alt bölümü, Hepileri'nin sayfalarını, gözönüne alarak, daha sonraya bırakıyorum. Ancak bu uzun incelemeyi yazmaktaki amacımı açıklamayı daha sonraya bırakmak istemiyorum; evlerimizi, klüp-

lerimizi, partilerimizi, kültürevlerimizi, bir dil tarih coğrafya üniversitesine çevirerek yeni bir aydınlanmayı başlatmayı öneriyorum.

NOTLAR

1- E. Gibbon, Histoire du Oeclin et de la Chute de l'Empire Roman, Vol. II, S. 999 Robert Laffont, Paris,

2- Bu kitabın tarihçiler üzerinde etkisi ne oldu, bilemiyorum. Dipnotlarda benim kitaplarımdan söz edilmemesini bir etkisizlik ve ilgisizlik ölçüsü saymıyorum; ülkemizdeki alaylı ve çoğu yeteneksiz yazıcıların kitaplarımı talan etmeleri, yer yer yazıp altına imzalarını atmaları bir yana, şimdi dünya Türkologlarının da bir talan alanı olduğunu görüyorum. Önemsemiyorum; benim için, etkilemiş olmak, teşekkür edilmekten daha önemlidir.

Yalnız, bir kez karşılaştığım Paris'te yaşayan Nedim Gürsel'in, bu kitabıma dayanarak roman yazdığını, bana, söylediğini hatırlıyorum. Umarım, vazgeçmiştir. Bunun dışında, bir zamanlar başbakanlık ve devlet başkanlığı yapan Turgut Özal'ın imzasıyla Fransızca yayınlanan, içlerinde büyükelçi Gündüz Aktan dahil üç uzmanın yazdığı, Türkiye üzerine önemli kitabın, Toynbee ile benim bu kitabıma dayandığını, yer yer olduğu gibi Fransızca'ya çevrildiğini biliyorum. Başka var mı, ben bilmiyorum.

Ben bu incelememi yazarken, bir rastlantıdır, Büyükelçi Gündüz Aktan da gazetelere konu olmaya başladı ve ben, hakkında yazılanlardan bir aktarma yapmak istiyorum.

"Gündüz Aktan'ı eskiden beri tanırım. Dışişleri'nin entellektüel kapasitesi en yüksek diplomatlarından birisidir... O da Özal'ın danışmanlığını yapmış bir büyükelçiydi. Özal adıyla yayınlanan 'Avrupa'daki Türkiye' kitabının fikir babası ve yazarlarındandır." Ertuğrul Özkök, Dışişleri'nde Kazançlar ve Kayıplar, Hürriyet, 28 Mart 1998

Ne kadar ilginç değil mi? Özkök, Özal'ın imzasıyla yayınladığı kitabı, Özal'ın yazmadığını biliyordu ve ancak bu yalanı, o zaman çürütmüyordu. Ama artık Özkök için yalan bir ahlak olmuştur; Özkök, bunun Ambasadör Aktan'dan oluşan üç kişilik bir komite tarafından, benim çalışmamdan ve Toynbee'nin yazılarından derlendiğini de biliyordu. O zaman bu bazı gazeteciler tarafından bana bildirilmişti ve bu yazım ile birlikte; benim kitabım üzerine Bab-ı Ali bir kampanya açmıştı. Bunları yazıyorum, ama kızıyor muyum; kesinlikle 'hayır', bunu yapan Ambasadör Aktan ne ilktir ve ne sondur ve benim için önemli olan ise sadece ve sadece düşüncelerimin etkili olmasıdır.

3- Yalçın Küçük, Fatih Sultan Mehmet, İstanbul, yazımı, 1987.

Şimdi kaçıncı basımında bilmiyorum, döndüğümde hesabını yapmayı düşünüyorum. Ancak burada, bu çalışmam vesilesiyle, şimdiye kadarki tüm çalışmalarıma bakışımı not etmek istiyorum. Bunların hepsi benimdir, Aziz Nesin'in, Marko Paşa serüveni için söylediği güzel bir sözle, "bir taştır, atılması gerekiyordu, atılmıştır", hepsi benim attığım taşlardır; ancak ben yazmayı yeni öğreniyorum ve düşünmenin tadına varıyorum. Şimdiye kadar muhtemelen elliyi bulan atılmış taşlarıma dokunmayı düşünmüyorum; ancak, aynı materyali bile yeni ve başka bir biçimle ele almayı planlıyorum. Bu notu da, Fatih çalışmamı ve diğer çalışmalarımı hiç abartmadığımı belirtmek için eklemiş oluyorum.

4- Arap isimleri sözlüğü, bu ismin, telaffuzu ile ilgili olarak, "Othmane" ve "Osmane" şıklarını birlikte kaydediyor.

Younous et Nefissa Geoffroy, Le Livre des Prénoms Arabes, Casablanca, 1994, s. 53

5- Moğol İmparatorluğu'nu, Moğol Prensi Timuçin'in yönetiminde, bir Türk-Moğol federasyonu saymak durumundayız. Bizim Cengiz olarak söylediğimiz "deniz" anlamındadır ve eski Osmanlı tarihlerinde, Kitab-ı Cihan-Nüma örnektir, Dingiz veya Donguz olarak geçen bu sözcük, deniz'in genişliği nedeniyle, "imparator" anlamında bir ünvan'dır. Biz her ikisini kullanıyoruz; "cengiz" ve "deniz" olarak kullanıyoruz ve sadece bunların aynı sözcük olduğunu bilmiyoruz.

Mehmed Neşri, Kitab-ı Cihan-Nüma, birinci cilt, Ankara 1987, s. 15

6- E. Gibbon, ibid, s. 965

J. Denny, Principes de Grammaire Turque, Paris, 1955, s. 46

7- "Cem" adını, Türkiye'de hıristiyanlıktan veya yahudilikten dönenlerin, dönmemekle birlikte, "türkleşenlerin" kullanmaları, istatistik açıdan, hep bu ismi kullanmaları çok ilgi çekicidir. Ayrıca dönmelerin "dönüşleri"de çok zaman tartışmalıdır; Papalık kayıtlarında Osmanlı döneminde de, "kripto" hristiyan nitelemesine rastlıyoruz, görünüşte müslüman aslında hıristiyan anlamındadır. Yahudiler de, bugünkü dönmelerin çoğunu, hala yahudi kabul etmektedir ve bunların, sadece kendi aralarında evlenmeleri de yahudiliklerini sürdürmeye imkan vermektedir.

İster dönme, isterse "kripto" olanların çoğunun "cem" ismine eğilim göstermeleri ilgi çekicidir. Ayrıca Mehmet'in, iyi yetiştirdiği oğluna, Osmanlı Hanedanı'nda bir daha eşini görmediğimiz, "cem" adını vermesi üzerinde de henüz durulmamıştır. Bu sorulmamış sorunun cevabını da, pek çok ismi, örnek "şirin" ya da "novzad", bunu sonradan doğan'a çevirdik, İranilerden almamızla açıklayabiliriz. "Cem", Soliman veya Aleksandr anlamındadır. Müslüman olmamayı anlatmaktadır.

"Cem-Cemşid= Pişdadiler sülalesinin dördüncü ve en büyük hükümdarı. Hazreti Süleyman ile İskender'e de Cem denir ve birbirinden şöyle ayırdedilir: bad=rüzgâr, hatem=yüzük, mür=karınca, div=şeytan kelimesiyle söylenirse Hazreti Süleyman;

cam=kadeh, bade=şarap kelimeleriyle söylenirse İskender'dir."

Farsça-Türkçe Lügat, İstanbul 1984, Cilt 1, s. 659

Bu bilgiler bizi, Türkiye'de "dönme" ailelerden birisinin bilinen soyadı İpekçi'yi kullanmayan, "İsmail Cem" adıyla tanınan, aslına çevirecek olursak, Samuel Soliman, İpekçi'nin, Türkiye-İsrail ilişkilerinin görülmemiş bir kenetlenme gösterdiği bir sırada Hariciye Nazırı olmasının tesadüf olup olmadığı sorusuna götürüyor. Türk Hariciye Nazarı'nın bu sıralarda, sık sık, "Osmanlı çok büyüktür, 1453 yılında Avrupalı olmuştur" türünden bir kelamı tekrarlaması, bilimsel olmaması bir yana, Türkiye yahudilerinin aile-içi değerlendirmelerine pek uygun düşmektedir.

8- Genellikle doğru kabul edilen rivayete göre, Fransızların pek sevdiği, sabah kahvaltısı çöreği, "croissant", Viyana Kuşatması'nın mirasıdır; kuşatma sırasında, banliyödeki kuşatılmış fırıncı, içerdeki halka, Türkler'in kapıda olduğunu anlatabilmek için, "hilal" çörekleri yapmış ve Viyanalılar bunu görerek, hilal'in şehri kuşattığını anlamışlardır.

9- İktidar noktalarının esiri Türk gazetecilerinin tarihi gerçekliği saptırmada kendilerine sınır tanımadıklarını görüyoruz. Özkök, tam bir saray yazıcısı konumundadır ve "anap getirdi, anap temizliyor" başlıklı ve 26 Mart tarihli başyazısında, Demirel'i aklamanın ölçüsüz bir örneğini daha sergiliyor ve kamu yönetiminin mürtecilerle doldurulmasını, anap'a yazıyor. "Bunları yapanlar kimler mi?" diye sorduktan sonra, "dönemin İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu, İçişleri Bakanı Müsteşarı Vecdi Gönül ve Başbakanlık Müsteşarı Hasan Celal Güzel" cevabını veriyor. Tam bir tahriftir; Vecdi Gönül'ün bürokraside yükselişi, Selamet ve Anap'tan çok öncedir ve Hasan Celal Güzel'i, sınavı kazanmamasına karşın, Planlama'ya alan ve sonradan yükselten de Demirel'dir. Daha önemlisi, Turgut Özal'ı Planlama Müsteşarı yaparak, kamu yönetiminde "takunyalılar" dönemini açan da Demirel'dir. Korkut Özal'ı, bugün ülkemizin büyük petrol zengini ve nakşibendi müridi Korkut Özal'ı, ulusal petrol kurumu Türkiye Petrolleri'nin başına getiren de Demirel'dir.

Benim kişisel tarihim bunlarla mücadelenin de tarihidir. Ben başbakan olarak Demirel ve müşteşar olarak Özal ile çalışmak istemediğim için, çok sevdiğim Uzun Vadeli Planlar dairesi başkanlığından ayrıldım. Demirel, başbakan oldu ve ben başkanlığı bıraktım.

Demirel, TC Başkanı oldu ve ben Türkiye'yi bıraktım.

Şimdi artık Demirel, sadece bir "Masalcı Baba" durumundadır ve ben ülkeme dönüyorum. Artık ülkemde Demirel'in bir kıymet-i harbiyesi bulunmuyor ve benim dönmem gerekiyor.

10- Bu o kadar öyle ki, Ecevit ile soyadını bilmediğim bu bakan Hüsamettin öylesine çok yakın ve başbaşa görünüyorlar ki, ben zaman zaman, masallarda olduğu gibi, bunların, bir vücutlu iki başlı bir yaratık olduğunu düşünmeye bile başlıyorum.

11- Toplum belleğinden kaybolduğu bir zamanda, kitaplarımın birisinin önsözünde, bir Hüsamettin Cindoruk'un varolduğunu ve bir zaman sonra dap çizgisi partilerin başına geçeceğini haber vermiştim, ayrıca, ellili yılların ortasında çok yakın olmasa bile aynı kulvarda mücadele ediyorduk ve bunun ötesinde, ailesini biliyordum, kardeşi benim çok uzun yıllar en yakın arkadaşlarımdan birisi olmuştur. Bunları, kısa tercüme-i hal için yetkili olduğumu belirtmek üzere kaydediyorum.

12- İlk gözaltı deneyim de bu eylem dolayısıyladır. O zaman gözaltı işlerini birinci şube yapardı; benim "birinci şube müdürlerim", Sarı Nevzat, sonradan vali ve bakan Nevzat Ayaz, ile sonradan vali Niyazi Bicioğlu'ydu; uygar insanlardı. Şimdi mafya simetriği polis şeflerine bakınca, "nerede benim polis müdürlerim" demekten kendimi alamıyorum.

13- Çok zaman bulgularımı teorik olarak çıkarıyorum; Eşref Paşa'nın öldürülmüş olabileceğini, haftasında ve çalışma masamda çıkardım, haftasında yazdım, şimdi herkes doğruluğuna inanıyor. Benim için hala çok güçlü hipotezdir; aynı şekilde, Cindoruk'un aday olmamasını, elimde hiçbir bilgi olmamasına karşın, Demirel'e bağlıyordum ve öyle yazıyordum. Şimdi Cindoruk, kendisini Demirel'in engellediğini her yerde tekrarlıyor; Demirel, "şu sırada meclis başkanlığı boşalmasın" diyormuş... Bunlarınki herhalde bir çocuk politikasıdır.

14- Buradaki çözümlemelerin endekslerini ve diğer dayanakları, izleyicilerim, "Planlama" kitabımda bulabilirler, bu kitabın yeniden okunması zamanı gelmiştir.

Y. Küçük, Planlama Kalkınma ve Türkiye, İstanbul, dördüncü baskı, 1985

15- Aslında Türkiye'nin lafızda "kemalist" yöneticileri de, kemalizmin dinamizmini yitirdiğini, de facto kabul ediyorlar; 12 Mart ve 12 Eylül askeri müdahalelerinin, koyu bir islamizmi bir politika saymaları bir yana, şu anda Genelkurmay'ın hükümet içinde en yakını görünen, Ecevit'in, Seyyar Vaiz Fethi'yi savunurken, "vaiz efendi olmasaydı, İç Asya'yı İran'a kaybederdik" demesini başka türlü açıklayabilir miyiz? Hani, leninizm ölmüş ve kemalizm tek doktrin olarak kalmıştı; öyleyse, İç Asya'da İran etkisini neden kemalizm ile durduramıyoruz da, Seyyar Vaiz Fethi'nin Washington tarafından takdis edilen nurculuğuna sarılıyoruz. Bu, bir tükenmişliğin kabulü değilse, nedir?

16- Yanlış izlenim vermek istemiyorum; günahsız değilim, üstelik günahlarım çoktur. Uluç Gürkan'ı, açlıktan ölmek üzereyken, gazeteciliğe ve o işine ben aldım. Günahımdır.

Ecevit'in milletvekillerinden Ahmet Tan'ı da Anka Ajansı'na ben aldım; günahlarım çoktur ve günah-

larımı ödeyebilmek için çok çalışmayı ve çok yazmayı bir ilke edinmiş bulunuyorum. Bunlar "yazı" değil, benim, yeni kuşaklara, günah ödeme yolumdur.

17- "la Turquie en voie de reislamisation..."

R. Garaudy, Les Etas-Unis Avant-Garde de la Décadence, Paris 1997, s. 7

18- Rasih Nuri İleri, Mihri Belli Olayı, Üçüncü cilt, İstanbul 1976, s. 1064-65, aktaran Sırrı Öztürk, 12 Mart 1971'den Portreler, Üçüncü Kitap, İstanbul 1997, s. 40

19- Y. Küçük, Sovyetler Birliği'nde Sosyalizmin Kuruluşu 1925-1940, İstanbul üçüncü basım, 1988

20- Avcı'nın işkencelerinden kuşku duyanlar varsa, işkencesinden geçenlerden gazeteci İrfan Taştemur'u okumalarını salık verebiliyorum.

İ. Taştemur, "Hanefi Avcı Ödep'in Polisidir", Aydınlık, 1998, s. 15.

21- Sırrı Öztürk, op. cit., s. 73-77

22- Memduh, Ankara'da Türk-İş'te yapılan bir panelde, bizim gizli bir ihtilal komitemiz olduğunu, benim de bunun başkanlığını yaptığımı söyledi ve yazıldı; sanmıyorum örgütlülüğümüz gevşekti. Ancak Memduh ile İstanbul 'da 28 Nisan yiğitlerinden "Castro" Nuri'yle bağlantılarını daha sonra da sürdü; Memduh, 1970 sonbaharında, beni bularak, iktidarı aldıktan sonra, okunacak bildiriyi yazmamı istedi. Kabul etmedim, üzüldü; "9 Mart" başarısız olunca, çok işkence gördüğünü biliyorum.

Belki de çabuk yazdığım için, o sırada, radyo bildirisi yazdırmak isteyenlerim çoktu; ancak, biz Tip'liler, gelmekte olan radikal yönetimin, önümüzdeki sorunları çözebileceğine inanmıyorduk; ben İngiltere'den döndükten sonra, Haziran 1970 tarihinde, sevgili dostum Avcıoğlu'ndan koptum, bazılarına şaşırtıcı gelir, nedeni "Kürt Sorunu" olmuştur. Doğan, her zamanki dürüstlüğüyle, "burada zordayız" diyordu.

Ancak yine de, bizleri, yeni yönetimlerine kazanmak için, arayışları devam ediyordu; bu maksatla, 27 Mayıs Komitesi'nden Numan Esin'le, Odtü Rektörü'nün odasında, rektör her zaman yarı-alık Erdal İnönü'ydü, buluştuk, rektör yardımcısı arkadaşım Profesör A. Sönmez de vardı. Toprak Reformu ve Kürt Sorunu'nda yine anlaşamadık. Bunu, Kürt Sorunu'nun, Türkiye aydınının yeni sorunu olduğunu sanan, "yeni" Kürtlerimiz'e özellikle hatırlatıyorum.

"9 Mart" başarılı olsaydı, Uğur Mumcu, gençlik bakanı oluyordu. Mümtaz Soysal bizimle 9 Martçılar arasındaydı, tereddüt ediyordu; sonra evinde bombalar patladı ve biz bu bombaların, Mümtaz'ı ikna etmek için, genç subaylar tarafından patlatıldığını duyuyorduk. "Avcıoğlu Devrimi" olsaydı, Mümtaz Soysal, dışişleri bakanlığına getiriliyordu.

23- 27 Mayıs'tan sonra Feyzioğlu, 27 Mayıs Anayasası'nı hazırlayan komisyonun başkanıydı ve beni, resmen bu Komisyon çalışmaları için davet etti; hem, yeni anayasa konusunda gençliğin görüşlerini soruyor ve hem de kurucu meclis'e gençlik temsilcisi olarak girip girmeyeceğimi araştırıyordu. Reddettim. Benim meclis'e girmek isteksizliğim eskidir■

GENELKURMAY'IN SİLAHI:

SIKIYÖNETİM

✓ Yılmaz Hükümeti, Ordu ile ilgili bazı generalleri tasfiyeye yönelik hazırlıkları tersine dönünce, teslim bayrağını çekmiştir.

✓ "Komünizm de gelecekse biz getiririz" diyen Cumhuriyet ilkesi, "irticayı biz getirdik, biz götürürüz" ilkesi ile yeni bir uygulama alanı bulmak üzeredir.

✓ İlan edilecek olası bir sıkıyönetim, Ordu'nun isteklerinin çoğunu gerçekleştirme imkanına sahiptir. Sıkıyönetim ile şeriatçı belediye başkanları ve meclisleri, valiler, kaymakamlar, polis ve emniyet amirlerini, öğretmenleri, görevlerinden almak mümkündür.

Ordu, Yılmaz Hükümeti'ni teslim almıştır.

Yılmaz Hükümeti, Ordu ile ilgili bazı generalleri tasfiyeye yönelik hazırlıkları tersine dönünce, teslim bayrağını çekmiştir. Bu teslim sırasında, Sultan Abdülhamit'in ünlü sözüyle, bir süre "kurtlarla birlikte uluma" politikasına yönelmiştir. Bu politika, kurtların kendilerini parçalamasından korkan çakalların, bir süre kurt taklidi yaparak, kendilerini gizlemeye çalışmalarıdır.

Yılmaz Hükümeti'nin, meclisi ne zaman çıkarılacağı bilinmeyen yasa önerileri ile bombardımana tabi tutması, "irtica ile mücadele komisyonuna" yobazları seçmesi, yobazları yobazlara müfettiş olarak göndermesi, sanki Demirel'den beri sağcı ve yobaz hükümetler Danıştay kararlarına pek aldırış edermiş gibi, görevden almamak için Danıştay'ı bahane etmeleri, hep kurtlarla birlikte uluma işaretleri olmuştur.

Ancak bu uluma sahnelerinin bir bölümü kısa sürmüştür.

Şimdiye kadar Kürt halkımıza küfretmeyi gazetecilik sayan bazı bab-ı ali kalemleri, kendilerine verilen yeni görevlerle, Adalet Bakanı faşist ve nakşibendi Mahmut Sungurlu ile, İçişleri Bakanı faşist Başesgicioğlu ile irtica mücadelesinin yapılamayacağını yazmaya başlamışlardır. Bunun üzerine, faşist ve nakşibendi Sungurlu yüzüne yakışmayan sırıtmalarını artırmış, faşist Başesgicioğlu da, yobazları kovalamak için seçtiği yobazları kovalamaya mecbur kalmıştır.

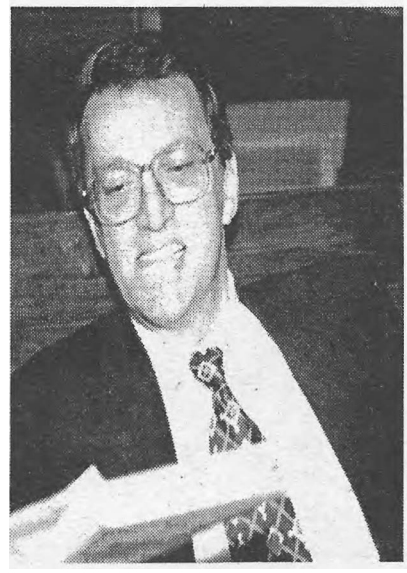

Sıkıyönetim bu kez Yılmaz ve takımını menzile sokmuş görünmektedir.

Ne olmuştur? Washinton'dan aldığı tüyolürla, bir süre ortalığı karıştıran Baykal'ın iddialarının tam aksine Ordu'nun bugün ne hükümete gelmek ve ne de bir ara rejim hükümeti kurmak niyeti yoktur. Ordu, buna hazır değildir. Ancak Refah Partisi'nin kapatılmaması ve IMF ile yeni bir "24 Ocak" Programı'nın imzalanması halinde, Ordu'nun, iktidara gelmesi kaçınılmaz olacaktı. Refah kapatılmış ve IMF ile görüşmeler askıya alınmış, Yılmaz'ın pürolu bakanı, zengin uçaklarıyla, yabancı başkentlerde sürekli gezilere gönderilmiştir. Bu nedenle, "Rasputin" Bay-

kal'ın, ortalık karıştırması karıştırma olarak kalmıştır.

Buna karşın, "komünizm de gelecekse biz getiririz" diyen Cumhuriyet ilkesi, "irticayı biz getirdik, biz götürürüz" ilkesi ile yeni bir uygulama alanı bulmak üzeredir. Peki ne olmuştur? Bu sorunun cevabını, bu aptallar yönetiminin, Ordu'nun elindeki silahı görmelerinde aramak mecburiyetindeyiz.

Bir sıkıyönetim, bu hükümet zamanında, bu hükümete gerek kalmadan, Ordu'nun isteklerinin çoğunu gerçekleştirme imkanına sahiptir. Sıkıyönetim ile şeriatçı belediye başkanları ve meclisleri, valiler, kaymakamlar, polis ve emniyet amirlerini, öğretmenleri, görevlerinden almak mümkündür.

Yakında ölen sıkıyönetim Komutanı Recep Ergun, sıkıyönetim kanununa göre, eylülist dönemde, üniversite öğretim üyelerini, memurları, sadece aydınlık bir dünya istedikleri için, bir emirle derslerinden almadı mı? General Ergun defnedildi ama, sıkıyönetim yasası yürürlüktedir.

Bir sıkıyönetim Türk ve Kürt Solu'na nasıl etki yapar? Sol, bugün hala sıkıyönetimdedir.

Yılmaz'ın bu silahı ensesinde gördüğü anlaşılıyor. İşine gelmez mi? Çok gelir? Bir sıkıyönetimden sonra fazilet'in yüzde onluk barajı aşması bile ihtimal dahilinde olmaması mümkündür? Bu Yılmaz'ın işine gelir. Ancak şu an tam kararlı görünmüyor. Bu nedenle Rasputin Bay-Call ile kolkola girerek seçim tarihini öne alması da mümkündür.

Ancak sıkıyönetim bu kez, yobazları ve Yılmaz takımını menzile sokmuş görünmektedir ■

ORDU-MEDYA İLİŞKİSİNDE MESAFE

Miyop Batı medyası ve dekadans içinde Türk politik elitli, Genelkurmay'ın, Mehmet Ali Birand, Yalçın Doğan ve Muharrem Sarıkaya adımlaki gazeteciler ile ilgili yasağı da değerlendiremediler. Sanki özgürlüğe layıklarmış gibi, bunu basın özgürlüğüne aykırı buldular. Böylece çifte standartın yeni bir örneğini verdiler. Bu basın örgütleri, Genelkurmay'ın sol g zetelere ve Ülkede Gündem'e koyduğu ambargoları unutmuşlar. Unutmakta haklıdırlar.

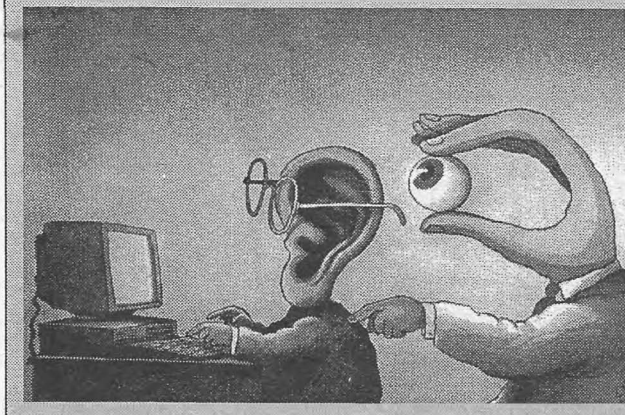

Hürriyet gazetesi genel yayın yönetmeni Ertuğrul Özkök, yazdığı bir yazıda "Herhalde bir yanlış anlama, bir yanlış yorum var diye düşünmek istiyorum. Ama bir Türk vatandaşı olarak rötuş istiyorum Bir hakkın teslimini, bir yanlışın düzeltilmesini, bir mesleki onurun teslimini diliyorum. Ne teksiz, ne yalanlama, bize Türk ordusuna yakışan küçücük bir rötuş istiyorum." diyor. Bu üç gazeteci ve Özkök dahil bırakın devrimci basına yapılan saldırılara sahip çıkmayı kendi gazetelerinde çalışırken katledilen arkadaşlarına bile sahip çıkamazken, ancak ve ancak bir cılız ses olarak rötuş istemeyi layık görüyorlar kendilerine. Yazıktır.

Bu arada Genelkurmay Başkanlığı'nın kısa süren bu yasak kararını bu üç gazeteciyle sınırlı görmek çok aldatıcıdır. Bu kararın asıl muhatabı, Hürriyet, Milliyet ve Sabah Gazeteleri patronları ve kısacası, Aydın Doğan ile Dinç Bilgin'dir. Patronlar, Demirel ve Yılmaz ile birlikte, Ordu içinde bazı senaryoların sahibi olmuşlardır.

Aydın Doğan ve Dinç Bilgin'in Ordu'dan gelen bu mesajı, miyop gazetecilerden ve dekadant politikacılardan daha iyi anladıkları anlaşılıyor. Sabah dahil hızla, Ordu'nun, anti-şeriat programını savunmaya başladılar. Refah'tan sonra, Dyp-Anap ve arkasından chp ile medya, şimdi "mesafe açma" dönemine girdiler.

Susurluk tartışmalarının yapıldığı ilk dönemlerde daha önce arşivlerinde bulunan fotograf ve haberleri yayınlamaya başladıklarında aldıkları tehditler karşısında dilleri çözülmüş, Basın Konseyi Başkanı Ekşi, Özgür Gündem ve Ülke gazetelerinin şehit gazetecilerinin de bu çete tarafından öldürüldüğünü bildiğini ifade etmişti. Herşey ortaya çıktıktan sonra yapılan bu türtalar, samimiyet gösterileri böyle bir iktidar değişimi döneminde ipleri çekilince dökülecektir. Bunun örnekleri bolca yaşanmış ve yaşanacaktır.

İKİ MAĞLUP:

RASPUTİN BAY-CALL VE MASALCI BABA

✓ Son krizin, Demirel-Yılmaz-Medya patronları tarafından hazırlandığı ortaya çıkmıştır.

✓ Deniz Baykal, tam bir Rasputin konumuna düşmüştür. Eğer Rasputin Bay-Call bir tek chp kongresine gitse, dayak yiyeceği kesindir.

✓ Demirel, artık, masal anlatarak, kendisinden bahsettirebilen bir devlet başkanıdır. Şimdi memleketimizde bir "Rasputin Bay-Call" ve bir de "Masalcı Baba" var.

Son krizin, Demirel-Yılmaz-Medya patronları tarafından hazırlandığı ortaya çıkmıştır.

Su yüzüne çıkma tarihi, Demirel'in Madrit Gezisi'dir. Bu geziden, Hürriyet ve Sabah, "kışlanıza dönün dedim" başlığı ve mesajı ile döndüler. Hikaye ünlüdür; hıristiyan birisi, yahudiyi dövüyormuş ve öldürecekmiş, birisi görmüş ve "yapma, öldüreceksin" demiş. Adam da "evet, öldüreceğim" diye cevap veriyor. Sebebi sorulduğunda, "bunlar, yahudiler, bizim İsa'yı öldürdüler" diye cevap veriyor. Bunun üzerine, adam, "ama bu iki bin yıl önce, yazık değil mi" diye ısrar ediyor. Diğeri kızgın, "olsun, ben yeni işittim" diye cevap veriyor. Ertuğrul Özkök ve Hasan Cemal türünden medya fareleri, Franko'dan sonra, İspanya'da askerin kışlaya döndüğünü, işte Demirel'in gezisi sırasında öğreniyorlar ve okuyanın,

Kral Juan Carlos'u değil de, Demirel'i anlayacağı gazetecilik dolaplarıyla, "kışlanıza dönün dedim" haber ve başlıklarını duyuruyorlar,

Bu gezide, Demirel, bir "demokrasi kahramanı" rütbesindedir.

Bunu, Yılmaz'ın Gürcistan Gezisi'ndeki kahramanlığı izliyor. Medya fareleri, her halde güvence alıyorlar ve nerede ise, Ordu içinde bir "tasfiye" psikozu ile haber yazıyorlar.

Var mıydı? Hem Demirel'in ve hem de Yılmaz'ın Ordu içinden veya yakınından güvenilir bilgiler almadan bunları söylemesi mümkün değildir. Bir silah çevrilmiştir. Sonunda silah tersine işlemiştir.

Mümkün mü? Hüseyin Paşa'ya mı güvendiler? Elde bilgi yoktur. Ancak Hüseyin Paşa'nın, Kuvvet Komutanlığı'na atandığı zaman, İstanbul Polis Şefi Hasan

Bey'in makamına koşarak kutlamak istemesi, geleneklerde ve Türk devlet protokolünde olan bir durum değildir. Hasan Paşa, bunu bilmeden mi yapmıştır, yoksa yobaz ve ülkücülere bir işaret mi vermiştir, bilmiyoruz. Bildiğimiz, Ordu'nun, içine sokulmak istenen oyunları bozarken, Hüseyin Paşa'nın da imzasının bulunduğu bildiriler çıkarmaya özen göstermesidir.

Tersine dönmüştür.

Tersine dönmeden önce, Deniz Baykal, cia'den aldığı direktifler üzerine ve muhtemelen hiçbir bilgiye dayanmadan, "ara rejim" projesini ortaya atmıştır. Bu "ara rejim" iddiası da, Ordu'nun şeriata karşı tutumundan rahatsız, fazilet, doğru yol ve birlik partisi mensupları için, can kurtaran simiti olmuş ve Kutan, Yazıcıoğlu ve Çiller, birden bire, Rasputin Bay-Call'u ahir zaman peygamberi ilan etmiştir. Bay-Call, sözünden çıkmadığı cia'nın direktifleri ile, şeriatın üzerine giden Ordu'yu "ara rejim" peşinde göstererek, yobazları rahatlatmak istemiştir. Bugün Washington, Türk Ordusu'nun İsrail ile kurduğu ittifaklardan çok memnun olmakla birlikte, İç Asya'da, Rusya-İran ittifakına karşı bir ileri karakol olarak kullandığı Fethullah Gülen'e karşı tutumundan çok rahatsızdır. Bay-Call, Ordu'nun bu seyyar vaiz'i frenlemek istemesi, cia planlarına uygun olarak, "ara rejim" saymaktadır.

Tersine dönmüştür. Sonunda Deniz Baykal, tam bir Rasputin konumuna düşmüştür. Hizipçi adına bir de güvenilmez kimliği eklenmiştir. Şu anda, ticaret odaları, "voice of cia" star televizyonu ile, özel-tim televizyonu tgrgt'tan başka sığınak bulamamaktadır. Chp kongrelerine ise hiç gidememektedir. Çünkü artık chp tabanı demokratik haklarını, milletvekillerini döverek göstermektedir. Eğer Rasputin Bay-Call bir tek chp kongresine gitse, dayak yiyeceği kesindir.

"Kutlu Rapor" sırasında çıkan "kutsal ittifak", "Demirel-Baykal-Çiller" ittifakı, bu sırada çıkmıştır. Bu tersine tepen senaryolardan Baykal'la birlikte bir de Demirel, çok kayıplı çıkmıştır. Demirel, artık, masal anlatarak, kendisinden bahsettirebilen bir devlet başkanıdır.

Şimdi memleketimizde bir "Rasputin Bay-Call" ve bir de "Masalcı Baba" var.

Bunlar ise herhalde karanlığın sonunun habercileridirler ■

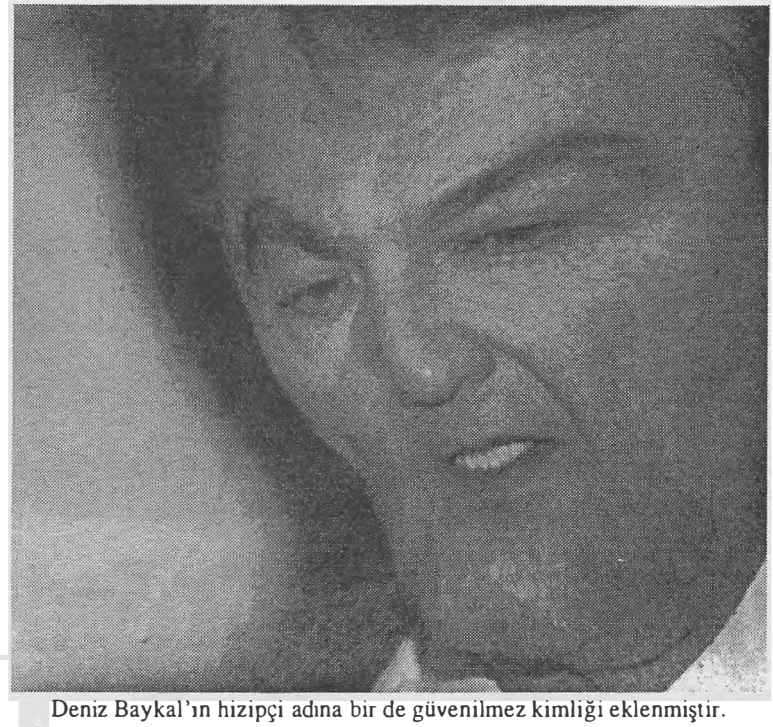

Deniz Baykal'ın hizipçi adına bir de güvenilmez kimliği eklenmiştir.

NE OLDU: AYDINLIK
NE OLACAK: HEPİLERİ

✓ Yakın zamanda, yakın geçmiş ile ilgili en doğru yazılar, Aydınlık'ta çıkmıştır ve Hepileri de gelecek ile ilgili en büyük kesinliği vermiştir.

✓ Bugün ülkemizde irticaya karşı bir mücadele değil, bir "idare-i maslahat" vardır. Kemal Paşa'nın bu ünlü sözü, "idare-i maslahatçılık" bugün kendilerini en çok kemalist sayanların şiarı'dır. İdare-i maslahatçılıkla hiçbir yere gidilemez.

✓ Refah'ın ve imam hatiplerin kapatılması yönündeki talebimizin formülasyonu, Milli Güvenlik Kurulu toplantısından öncedir. Hatip Liseleri kapatılmamış, sekiz yıllık eğitimle, bu yoldaki talebimize kısmi bir cevap verilmiştir.

Kuşkusuz, bu bir genellemedir ve kuşkusuz, geleceğin işaretleri Aydınlık Dergisi'nde de ve geçmişin saptamaları Hepileri'de de var.

Ancak yakın zamanda, yakın geçmiş ile ilgili en doğru yazılar, Aydınlık'ta çıkmıştır ve Hepileri de gelecek ile ilgili en büyük kesinliği vermiştir.

Bir: Yalçın Hoca'nın, Refah Partisi'nin kapatılması gerektiği konusundaki ayrıntılı ve bilimsel basın açıklaması 15 Haziran 1996 tarihlidir. Bunu, Avukatımız Dursun Ermiş aracılığıyla, yapılan savcılık başvurusu izlemiştir.

Hepileri, Refah Partisi'nin kapatılmasını, Başsavcılık'ın dava açmasından tam on bir ay önce ilan etmiştir. Sonunda, Refah Partisi kapatılmıştır.

İki: İmam-hatip liselerinin bir eğitim kuruluşu olmadıkları, tam tersine, kod adı "Refah" olan Devlet Partisi için kadro yetiştirme kursları olduğu, yine, Hepileri, tarafından söylenmiştir.

Bunların kapatılması yönündeki talebimizin formülasyonu, 28 Şubat 1997 tarihli Milli Güvenlik Kurulu toplantısından öncedir. Hatip Liseleri kapatılmamış, sekiz yıllık eğitimle, bu yoldaki talebimize kısmi bir cevap verilmiştir.

Üç: Faşist ve nakşibendi Sungurlu'nun Adalet ve faşist Ba-

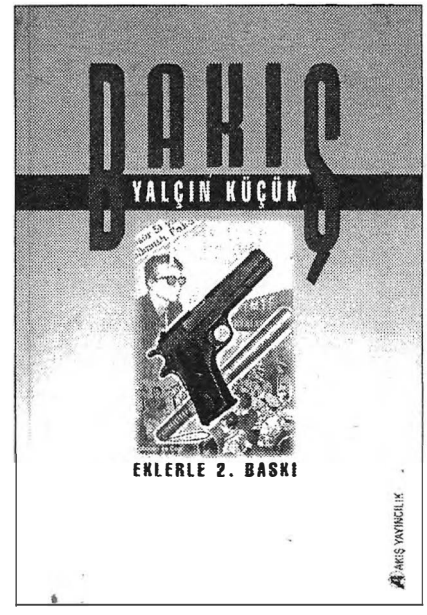

15 Haziran '96 tarihli Refah Partisi'nin kapatılmasına ilişkin basın açıklaması, 16 Eylül '96 tarihli savcılığa sunulan dilekçe Akış Yayıncılık'ın yayımladığı Bakış kitabında bulunabilir.

şesgicioğlu'nun İçişleri Bakanı oldukları bir hükümetle "irtica" mücadelesi yapılamayacağını da önce Hepileri haber vermiştir.

Hepileri, imam-hatip mezunu idareci, yargıç, savcı ve öğretim üyelerinin tasfiyesini istemiştir. Şimdi, sadece, İçişleri Bakanlığı'nda bu haklı taleple ilgili kısmi adımlar atılmıştır.

Dört: Seyyar Vaiz Fethullah, Erbakan'dan daha cüretkar bir takiyecidir.

Hepileri, bu takiyeci ile flört eden Toktamış Ateş ve Nur Vergin adındaki profesörleri ilk önce azarlamış ve aydınları, bu Amerikancı şeriata karşı uyarmıştır.

Henüz bu yönde ciddi bir adım yoktur..

Bugün ülkemizde irticaya karşı bir mücadele değil, bir "idare-i maslahat" vardır.

Kemal Paşa'nın bu ünlü sözü, "idare-i maslahatçılık" bugün kendilerini en çok kemalist sayanların şiarı'dır.

İdare-i maslahatçılıkla hiçbir yere gidilemez.

Bir: Türbana karşı yasal bir tutum alan üniversite rektörleri, üniversitelerindeki, imam-hatip kökenli bütün öğretim kadrolarının derslerini kaldırmalıdırlar. İlk adım olarak, üniversitelerdeki, şeriatçıların, öğrenci ile teması kesilmelidir.

İki: İmam-hatip mezunu bütün savcı, yargıç, polis, emniyet amiri, kaymakam ve vali ile ayrıca imam-hatipli olmamakla birlikte tarikatçı oldukları bilinen bu makam sahipleri, görevlerinden alınmalıdır.

Üç: Türkiye'de bir "İlahiyat Üniversitesi" kurulabilir ve ülkemizdeki şeri akımlara büyük katkısından dolayı bu, "Süleyman Demirel İlahiyat Üniversitesi" adını da alabilir.

İmam-hatip kökenli veya tarikatçı bütün öğretim ve idareci kadroları, öğretim üyesi veya idareci olarak, "Süleyman Demirel İlahiyat Üniversitesi" bünyesine kaydırılmalıdır.

Dört: Bu arındırma sürecinde, şeriatçı ülkücüler, şeriatçı refahçı veya da faziletçilerden ayrı tutulmamalıdır.

Beş: İmam-hatip lisesi mezunlarının yalnızca, ilahiyat fakültesine ve "Süleyman Demirel İlahiyat Üniversitesi" içindeki bölümlerine girebilmeleri imkanı getirilmelidir.

İmam-hatip mezunlarının hukuk ve siyasal bilgiler fakültelerine girmeleri, kesinlikle önlenmelidir.

Bunlar, şeriatla mücadelede ikiyüzlü politikadan ayrılmanın ilk işaretleridir ■

Prof. Dr.
Yalçın KÜÇÜK
Paris

7 Nisan, B.Y

BASIN ACIKLAMASI

HELİKOPTER SARHOŞ İTİŞMESİNDEN DÜŞEBİLİR

Orgeneral Bitlis'in uçağı 17 Şubat 1993 tarihinde düştü ve "kaza" olduğu ilan edildi. Aynı hafta, bir yazıyla, bir suikast sonucu düşmüş olabileceğini ileri sürdüm ve bugün genellikle doğru kabul ediliyor.

Profesör Madam Çiller, 13 Haziran 1993 tarihinde, Cindoruk'un seçim dışı bırakıldığı ve zamanın Amerikan Dışişleri Bakanı Christopher'in, İstanbul'a kadar gelerek, denetlediği bir kongre oyunu ile, Dyp başkanlığı yoluyla başbakanlığa getirildi. 15 Haziran tarihinde bir basın açıklamasıyla, bunun bir "darbe" olduğunu ilan ettim. Bugün genellikle kabul görüyor.

Son olarak, kamu'yu meşgul eden kazanın analizi çerçevesinde, polislerin, bir içki aleminden sonra keyif için devlet helikopterini almış olmaları ve çıktıkları tenezzühte, şaka ile ya da kavga amacıyla itişmeleri sonucunda helikopterin düşmüş olabileceğini düşünmemiz gerektiğini ileri sürüyorum. Araştırma bu yönde geliştirilmeli ve helikopterdc olanlara alkol testi yapılmalıdır. Yapılacak araştırmanın sağlıklı olabilmesi için Emniyet Müdürü Özdemir ve Vali Aktaş, derhal görevden alınmalıdır.

Çelişkili Açıklamalar

Kaza duyulur duyulmaz, bütün televizyon ve radyolar, helikopterin, "devriye" uçuşu yaptığını ilan ettiler.

Ancak İçişleri Bakanı Esgicioğlu, çok kısa zaman sonra, "eğitim" uçuşu olduğunu açıkladı.

Fakat kısa bir zaman sonra, bunu beğenmeyerek, "keşif" uçuşunda karar kılındı. Kazadan sonra, "devlet", devriye, eğitim ve keşif gerekçelerinden birisini seçmede zorlandı.

Bu çelişkili açıklamalar, İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde, bu helikopterle ilgili hiçbir görevlendirme olmadığını ve bir görevlendirme belgesi bulunmadığını gösteriyor. Halbuki Türk idare sisteminde, görevlendirme yazısı olmadan, bir el arabasını bile yerinden oynatmak mümkün değildir ve mümkün olmaması gerekmektedir.

Kaza yapan helikoptcrin bir kamu görevinde olduğunu gösteren işaret yoktur.

Cürüm Ortağı Medya

Medya, kazanın ilk anından itibaren, eşi az görülen bir "misinformation" örneği sergilemiştir; muhtemelen bazı polis şeflerinin hikayelerini olduğu gibi haykırarak, helikopterin, İstanbul'un bir-iki stadyumuna inmek istediğini ve inemediğini, sürekli yaymıştır. Daha sonra, helikopterde olan polisler, bu hikayeleri yalanladılar ve arızanın, birden bire ve helikopter Haliç üzerindeyken farkedildiğini ileri sürdüler. Kazazede polislerin açıklamaları, helikopterle, herhangi bir haberleşmenin olmadığını da ortaya çıkarmıştır.

Ancak medyanın asıl yanıltma çabaları bir başka yerde görüldü; kazanın ilk anından itibaren, basın ve televizyon, "sabıkalı helikopter" temasını işledi ve kazadan daha çok, "sabıkalı helikopter" rivayeti ile, kazanın kaçınılmaz olduğunu anlatmaya çalıştı. Bu, ülkemizde, ürkütücü bir yalan makinasıyla karşı karşıya bulunduğumuzu gösteren trajik bir durumdur.

Sahibini sürekli çamura atan inatçı bir katır olabilir; köylerde vardır.

İnsan görür görmez, öldüren, hasta ve sabıkalı katiller vardır.

Ancak teknoloji dünyasında "sabıkalı helikopter" yoktur.

Nitekim, kazadan sonra, Ankara'da helikopterin motorunun "rektifiye" edildiği açıklanmıştır. Kara Havacılık Okulu'nda yapılan bir rektifiksiyon, helikopterin, her açıdan yenilenmesi demektir. Otomotiv sanayiinin geliştiği ülkemizde, demek oluyor, medya farelerinden başka herkes, "rektifiye etmek" sözünün anlamını bilmektedir. Bu nedenle yenilenen bir helikopterde olan kazanın "kaçınılmaz" olduğunu ileri sürmek, ancak cahiliye dönemine ait bir hurafe durumundadır.

Cürüm ortağı medya, kazaya, "büyük" politik muhabirlerini veya "büyük" spor spikerlerini göndermiştir. Bunlar da, kazanın, fıskiyeden çıkan suyun tazyikiyle düştüğü masalını yaymışlardır. Halbuki daha sonra teknisyenler, fıskiye suyunun bir helikopteri düşüremeyeceğini açıklamışlardır.

Yine uzmanlar, herhangi bir helikopterin bu kadar alçaktan uçmasının da kurallara aykırı olduğunu ifade ediyorlar. Helikopterin daha "iyi" keşif için alçaldığını iddia etmek zordur; çünkü alçalınılan yer deniz'dir. Haliç'in üzerinde, helikopterde, bir itiş-kakış olması gerekmektedir.

Dut Yutmuş Müdür ve Vali

Türkiye, emniyet müdürü ve valilerinin gevezelikleri altında ezilmektedir. Kaymakam, emniyet müdürü ve valiler, bir kaza olmasını bekler duruma girdiler ve yörelerinde bir "kaza" olunca, hemen telefona koşuyorlar ve kazanın arkasından, bütün kanallara, hikaye anlatan bir spiker biçemiyle, arka arkaya, kazayı ve bunun üzerine yüksek fikirlerini döküyorlar. Özdemir ve Aktaş, bu kazada, dut yutmuş bülbül oldular ve ağızlarını açmadılar. İstanbul'un çok konuşkan emniyet şefi Özdemir; helikopterin ne için uçtuğunu bilmiyordu. Malatya'dan, medyanın bozuk Türkçesiyle, pek çok işkenceye "attığı imza" ile tanıdığımız Aktaş ise, sadece kekeliyordu.

Açıklanmayan Sorular

İstanbul Emniyeti, helikopterdeki polislerin sayısını ve adlarını, kaza olduktan sonra, söyleyememiştir. Bu, bir görevlendirme olmaması bir yana, İstanbul Emniyeti'nde tam bir başıbozukluk olduğunu göstermektedir.

Bazı yayınlar, polislerden birisinin, denize atlayarak hayatını kurtardığını haber verdiler ve bu haber yalanlanmamakla birlikte, sonradan unutturulmuştur. Doğru mudur? Doğruysa, atlamış mıdır yoksa polisler tarafından atılmış mıdır; araştırılması gerekir. Atıldıysa, bir itişme olmuştur.

Savunma Bakanı Sezgin, polislerin "cüretli davranmalarını" kaza nedeni göstermiştir.

Başbakan Yılmaz, helikopterin sağlam olduğunu tekrarlamıştır.

Ülkücü İçişleri Bakanı Başesgicioğlu bile, "bilmiyoruz" demekle yetinmiştir.

İçki Aleminden Sonra Kaza mı?

Bütün bunlar bir araya geldiğinde kazayı, Yeşilyurt'ta içki alemi yapan bir özel tim ekibinin devlet helikopterini alıp İstanbul'da bir tura çıkmalarına ve birbiriyle ya kavga etmelerine ya da ağır şakalar yaparken, helikopteri, bir binaya çarpmaları ile açıklamak zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Bu ekibin ve İstanbul Emniyeti'nin "10 Nisan Polis Bayramı" için önceden keşif yapmakta oldukları iddiaları çok gülünçtür. Çünkü, her yıl yapılan bir "bayram kutlaması" için ne keşfe ihtiyaç olabilir ve ne de, ihtiyaç varsa, bunu "özel harekat timi" yapabilir.

Polisin protokolle uğraşan ayrı departmanları vardır.

Protokol keşfi için, yedi polisin, bir helikoptere binmesi gerekli değildir.

Katiller ve Devlet Malı

Devletin, kimin öldürüleceği kararının bile gediklilere veya itirafçılara bıraktığını resmi raporlardan öğrenmiş bulunuyoruz.

Polis memur ve şeflerinin, devleti ve ülkeyi, çiftlikleri haline getirdiklerini de öğreniyoruz. Bu, ölümle sonuçlanan helikopter tenezzühünün de, bu çiftlik anlayışının bir küçük göstergesi olması mümkündür.

Şimdi "devletin malı deniz, yemeyen domuz" sözünü yaşıyoruz. Her karakolu en ileri kamera ve film makinalarıyla donatılmış polis örgütünün büyük bir lüks, keyfilik ve israf içinde olduğunu, polise ve dal'a düştüğümüz zamanlardan biliyoruz. Devlet ve polis, "kamu malı" kavramını yitirmiştir; nitekim, her karakolda olan polis kameraman ve ekiplerin çektiği filmleri de, ışıkçı tarikatının "iha" ajansına peşkeş çektiklerini ve devletin filmlerinin, "iha" tarafından dağıtıldığını da biliyoruz. Bu helikopter kazası, bu yasa ve hak tanımaz anlayışın trajik ve kanlı bir örneğidir.

Polisler, hem öldürmede ve hem de özel ve kamu mülkünü, keyiflerince kullanmada kendilerini tam özgür sayıyorlar.

POST-MODERN İRTİCA CEPHESİNDEN MANZARALAR

"İlkokula gidiyor muyum, bilmiyorum, bir liman kentindeydim, küçük bir çocuktum, ülkemize ve limanımıza ilk kez Amerikan denizcileri geliyordu, kentin büyük caddelerinin birinde bir köşede Amerikan denizcilerinden birisi elinde kağıt bir doları tutuyordu, yoksul çocuklar sıraya girmişlerdi, denizci alçak tutuyordu, yoksul çocuklar sıçrıyorlardı, o sırada Amerikan dolarlarını kaldırıyordu, arkasından bir başka yoksul çocuk geliyordu, sıçrıyordu ve diğer bir Amerikalı bahriyeli fotoğraf çekiyordu." (Yalçın Küçük, Hepileri, Sivil Ajanlar, Temmuz-Ağustos '97, Sayı: 4-5)

Sıçrıyorlar. Amerikalı dolarını kaldırıyor ve yeni dünya düzeninin Hürriyet İtilaf Fırkası mensupları hep birlikte havalara sıçrıyorlar. Hoplarken, Washington'a doğru "demokrasi" diye bağırıyorlar. Sıçradıkları yer önemli. En çok, şeriat meddahlarının orta oyunu oynadıkları sahnelerde sıçramayı seviyorlar. "inadına başörtü"yle, "inadına özgürlük", "inadına isyan", "inadına aşk", sarmaşıp dolaşmış bulunuyor. "inadına Washington", şeriat meddahlarıyla kucaklaşmaktan geçiyor.

Post-modern irtica, Kanal 7'de resmi geçit yapıyor. Holding profesörleri, II. Enternasyonal artığı dönek solcular, yeni liberaller, gelenekçi liberaller, islamcı piyasacılar... Ekrana çıkıp, yeni dünya düzenine ayarlı demokrasilerini anlatıyorlar. Kumarhaneler kralı Besim Tibuk, Fethullah hoca efendinin Nevval Sevindi'si, çöp romancısı Latife Tekin, bir siyah makamlı Ümit Kıvanç, mutfak-parlamento bağlaşığı KADER'in yöneticisi, Necip Fazıl'ı keşfetmiş Elizabeth Özdalga, son eseriyle ülkücüden, islamcıdan aferin almış Emin Karaca, Belge yetiştirmesi Etyen Mahçupyan, Aktüelci Atila Yayla, tesettürlü kızların eline Emek gazetesi tutuşturmayı başarmış Emep partisi kadın komisyonu başkanı, Atilla İlhan müridi, Esbank sanat jürisi azası, Sabancı Üniversitesinde profesör Hasan Bülent Kahraman... "Mc Carthy'cilik nedir, komünistleri, müslümanları nasıl ezer"i tarifleyen Kürşat Bumin, Cengiz Çandar, Mehmet Barlas ve Marie Claire ile Zaman gazetesi, Bilgi, Bağlam, Boyut yayıncılık ile İz yayıncılık, Samanyolu, Kanal 7 televizyonu arasında doğu-batı sentezi makamında salınan Hilmi Yavuz. Oturduğu irtica koltuğunda, geleneğe dayanmadan modernleşmeye kalkışan Cumhuriyet entelijansiyasını suçlu ilan ettiğini açıklıyor. Şimdi tam yerlerini bulmuş görünüyorlar. Şimdi geleneğe dayalı modernleşmenin sahib-i hakikisini bulup kucağına oturmuş oldukları anlaşılıyor.

Şimdi, Kanal 7'nin "Sözün Özü" programında, Nazlı Ilıcak'la İlter Turan'a doğru, ağzı kulağında gülerek, "... geliyor... geliyor... gümbür gümbür geliyor... Fatih'in topları nasıl İstanbul kapılarında gümbürdediyse, demokrasi topları da Cumhuriyetin kapılarında öyle gümbürdüyor" diye haykırıp heyecanını ele veren islamcı-ülkücü Nevzat Yalçıntaş'ı pek sevindirmiş bulunuyorlar.

Sol radyolardan bu İtilafçı ittifaka göz kırpılıyor, aralarına buyur edilmeyi bekliyorlar.

İktidarsızlar, post-şeriatçı cephenin kültür-sanat faaliyetlerine bayılıyorlar. Post-feministinden, küfür romancısına, konuşmacısı, çalgıcısı, koşar adım gidiyor. "Kültürlerarası Diyalog Toplantısı"nda Diyanet İşleri Başkanı, Bartholemeus, patrikler, pek sevgili belediye başkanları ve Garaudy'yi kucaklaşırken izlemeye bayılıyorlar. Modernliği, hoşgörüyü, barışı, insan haklarını, küreselleşme nimetlerini; papazların, imamların, alevi tekkebaşılarının halveti neticesinde bihakkın öğreniyor, bilgilerini pekiştiriyorlar.

Sıçrıyorlar... Amerikalı dolarını kaldırıyor ve yeni dünya düzeninin Hürriyet İtilaf Fırkası mensupları hep birlikte havalara sıçrıyorlar. Hoplarken, Washington'a doğru, demokrasi(!) diye bağırıyorlar.

Kendilerine en yakışır yerde sıçramaktadırlar. Geleneğe uygun modernleşme adımlarıyla, gidecekleri en doğru yolu bulmuşlardır■

DOĞAN GRUBU ADAMLARI

HASİP AKGÜL

"Başkanın Adamları" filmi dolayısıyla "birinin adamı olmak" konusunu düşünüyorum.

ABD'nin dünya halkları üzerinde patronajını pekiştirmek ve dünyadaki yeni kutuplaşmalara gözdağı vermek için geliştirdiği "Körfez Krizi" ile aynı anda gösterime giren "Başkanın Adamları" adlı film Türkiye'de de gösterilmeye başlandı. ABD'nin Irak'a saldırı hazırlıklarından ve Beyaz Saray'da yaşanan seks skandallarından önce tasarlanmış bu film politik sinema için büyük bir başarı ortaya koyuyor. Büyük bir gösteri toplumuna dönüşen Amerikan halkının, Irak halkı gibi fiziksel bir zulüm olmasa da, kesinkes her gün yaşadıkları kandırılma, yönlendirilme boyutuyla gönüllü aptallaştırılma insafsızlığına maruz kaldıklarını görüyoruz.

Seçimlere iki hafta kala, başı bir seks skandalı ile derde giren "Başkan"ı bir "medya stratejisti" ile bir "Hollywood yapımcısı" kurtarırlar. Bu iki adam, adım adım geliştirip gerçekleştirdikleri düşsel bir savaşı kamuoyuna büyük bir promosyon kampanyası şeklinde sunarlar. Kurban küçük ve pek bilinmeyen bir ülke olması nedeniyle Arnavutluk olarak seçilir. Hayali savaş görüntüleri imal edilir. Ama gerçeklik duygularının gelişmesi için de uçak gemilerinin rotaları gerçekten o bölgeye yönelir. Hayali kahramanları bile olan bir savaştır bu -ancak sipariş üzerine country müzik yıldızlarına gerçekten kahramanlık ve özveri şarkıları da yaptırmaktan geri kalınmaz. Amerikan halkını uyutmak için hem büyüler yapılır hem kahvesine arsenik konulur.

Türkiye henüz ABD'nin 1950'li yıllarındaki mafyalaşmayı, ilkel talan ve yolsuzluğu, çeteleşmeyi yaşadığı için ABD'nin bu son süper yönetme vizyonlarından uzak. Başbakanımız medya stratejisti Erhan Göksen ile muhtırayı eline yüzüne bulaştırdığı gibi "azarcı danışman" olarak basına afişe oluyor. Oysa filmde gördük, Robert de Niro'nun canlandırdığı "medya stratejisti" gizliliği her şeyin üstünde tutuyor. Üstelik parti parti dolaşmıyor. Bizim medya stratejistimiz, Anap'tan önce Dyp ve Dsp'de dolaşmıştı.

Bana göre, bunlar değil ama "Başkanın Adamları"na öykünen asıl adaylar hızla yetişiyor. "Doğan Center"ler, "Sabah Center"ler bu cevval, bu iş bitirici gençlerle kaynıyor.

Filmin etkisinden midir bilinmez, arşivlerinden bir fotoğraf aramak üzere gittiğim "Doğan Center"de gördüğüm, konuştuğum, şaşkınlıkla seyrettiğim insanların çoğunda "Başkanın Adamları" filmindeki bütün Amerika'yı hatta dünyayı aldatan o zeki ve muzip iki adamın otuz üçüncü karbon kağıdından taklitlerini gördüm. Herkes bilgisayarın başında iki tuşa basmayla gerçekten sihirli bir iş yaptığını düşünüyor. Ardından bir kahve molası veriyor ve takındığı bir imajla post-modern koridorlardan geçerek, uzay üssüne benzeyen kafede rahat oturuşlarla lak lak edip sonra masa başında yaptıkları haberlerine ve telefonlarına geri dönüyorlardı. Haberin peşinden koşmak hepsinin güldüğü bir kavram. Haber zarfla, telefonla, eşle, dostla bir şekilde geliyor zaten. Geriye oturdukları minik bilyeli sandalyelerini oraya buraya havayla sürüp savururarak, kafalarında düşledikleri benlikler nasılsa öyle davranıyor, yaşıyor"muş" gibi yapmakla kalıyorlar.

Doğan Grubu yazarları D&R'de imza gününde

DOĞAN - Raks Music - Book Store kültür etkinlikleri çerçevesinde, okurlarla ilişkilerin sürekli sıcak tutulması amacıyla düzenlenen imza günleri, Haslet Soyöz, Yalvaç Ural ve Tuncay Özkan'ı okurlarıyla buluşturacak. "Giderayak Puantiye" karikatür albümünün çizeri Soyöz, çocuk edebiyatı yazarı Ural ve Kanal D Haber Müdürü Özkan, bugün E-renköy DR mağazalarında kitaplarını imzalayarak, okurlarıyla sohbet edecek.

Kuşkusuz hepsi öyle değil, bazıları daha ciddi hatta muhalif "medya stratejisti" adayı. Buna çalıştığı bilgisayarlarına astığı zavallı bir Ödep rozetçiği ile belli etmeye çalışıyor.

Dört bin insan çalışıyormuş, Aydın Doğan gazetelerinin, televizyonlarının bünyesinde. Bir o kadar da Sabah grubunda varmış. Reklam sektörünü de işin içine koyarsanız, ortaya çıkan nüfus, bugünkü tekelci düzenin parya sayısını gösterecektir.

Tabi işin şu boyutu da var. Her ne kadar onlar kendilerini "Başkanın Adam Adayı" sayıyorlarsa da promosyon başarısızlıklarında ya da kendi eserlerine fazlasıyla hayranlıkla dolup kendilerinin de artık bir yöneten olduklarını düşündüklerinde hemen kapının önüne konuyor. Yüzde otuz, yüzde kırk kazandıran gazeteler hemen kapanıyor. En az yüzde yüz elli kazandırmak önlerine hedef

konuyor. Hele devletten teşvik koparmak için tasarlanıp çıkarılmış gazeteler, sübvansiyon için istenen süre dolar dolmaz kapatılıyor ve çalışanlarının ipi çekiliyor.

Bir yanıyla bu medya tekelleri kurdukları dev binalar, kapının önünde göndere çekilmiş özel bayrakları, flamaları ve kendi adına turnuvalara, panallere katılan bazen de onun şanı için savaşa katılan şovalye yazarlarıyla ortaçağ beylerine benziyorlar.

Bu medya beyleri herkesi kendi mülkü olarak görüyor. Giderek isimleri siliyor. "Doğan Grubu yazarları D&R'de imza gününde" haberini gerçek yazarlara saygısı olan bir okur olarak buraya üzülerek koyuyorum.

"Doğan Grubu yazarları" kavramına hiçbir tepki vermeyen, itirazını açıklamayan Türkiye Yazarlar Sendikası da, birisinin adamı olmak onursuzluğunu bütün yazarlarına bulaştırmış oluyor.

Haslet Soyöz, Uğur Mumcu ödülü sahibi Tuncay Özkan ve diğerlerinin Doğan-Raks Müzic Book Store kültür etkinlikleri çerçevesinde katılacakları imza gününün haberi her sözcüğü ayrı bir eleştirinin konusu olarak duruyor. Bunlar şimdilik Medya tröstü Başkanı'nın adamları. Ülkemizde yurtseverler üzerlerindeki çekinikliği atıp sosyalistlerin yanına yaklaşmazsa gazete ve televizyon tekelleri akıttığı para ve vadettiği prestij ile yetenekli ve iyi eğitimli gençleri kendi ortamlarında yozlaştırmaya Başkanın Adamları Aday Adayları yapmaya devam edecekler.

Halkın doğru haber alma hakkı ikibuçuk aile tekelinden kurtarılmalı; inşaat holdinglerinin, şaibeli turizmci ve tekstilcilerin karaparaları ile yapılabilen bir iş olmaktan çıkarılmalıdır.

Bazı işler devrimden sonraya bırakılmayacak kadar acil hayatiyete sahiptir: Kimse kimsenin adamı olmamalıdır. Herkes kendisi olmaya, herkes kendisine layık olduğunu göstermeye çabalamalıdır. Bunun için geçen sayı yayınladığımız "Birlik Programı" bütün kendisi olan insanların, bütün yurtseverlerin, bütün kemalist ve sosyalistlerin üzerinde durmaları gereken bir belge olarak önem kazanıyor.

Önce kendimiz olalım ama illa birinin adamı olacaksak da halkın adamı olalım.

ORWEL VE SOLJENİTSİN

Geçen yılın bana göre önemli edebiyat olayı George Orwel'ın İngiltere'de yakın tarihe ilişkin açıklanan gizli belgelerde bir MI5 ajanı olduğunun ortaya çıkmasıydı. Orwel bütün ömrünü Sovyetler'in çökertilmesine hasrettiği halde bir sürü sosyalist onun "1984" eserini bir başeser olarak yastık altlarında saklamıştılar. Yazılarında "big brotherın gözleri" diye ona göndermelerde bulunarak analizler yapmışlardı. Hatta zavallı Orwel'ın üstlerinin verdiği ödevi yerine getirmek için bütün sanatçı yaratıcılığını ortaya koyup dairedeki arkadaşlarından da yardım alarak hazırladığı ideolojik karşı kampanya metni "Hayvanlar Çiftliği"ni ise Sovyetler'in yıkılışını çok önceden gören siyasi bir dehanın büyük ürünü olarak anti-Sovyetik gruplar elden ele dağıtmışlardı. "Hayvanlar Çiftliği"ni Pentagon'un Walt Disney'den yardım alarak getirdiğinin ortaya çıkması ise skandal içinde başka bir skandaldı.

İki ajan yazar olan Soljenitsin ve Orwel'ın Sovyet tehdidinin kalkmasıyla birlikte şişirilmiş şöhretleri bitti.

Şimdi denilebilir ki "adamın bir sanatçı yönü var, inkar etmemek lazım, ama ırın kırın, şey mey, biraz da emperyalist ajanıymış. Sonra ajanlığı açıktan yapmamış, bizdeki bazı yazarlar gibi, dimi canım!"

Bu yıl, yine şişirilerek ideolojik bir maniplatör olarak dünya yazını içine sokulmuş bir başka yazarın ipliği pazara çıkıyor. Bu balonun adı Soljenitsin'dir. Sovyetler Birliği'nin yıkılışından hemen önce ilk kez Rusya'da basılmaya başlandığında altı milyonu bulan satışı ile bir peygamber olarak karşılanmıştı.

Bu ilgi 1994'te onun ABD'deki malikanesini bırakıp Rusya'ya dönüşü ile noktalanmıştı. Şimdilerde Aleksander Soljenitsin'in bütün yapıtlarının tamamı on beş bin satamıyor. Tehdit ortadan kalkınca ajanların şişirilmiş şöhreti bitiyor. Kendini yazar sanan ajanlar bu trajik sonları görüyorlar mı?

'BİRLİK' İÇİN ASGARİ PROGRAM

Türkiye'de yönetenler, son otuz yıllık iç savaşta "tekelli düzen"i yerleştirmede nihai sonuca yaklaştıkları bir dönemde, yerleştirmek istedikleri düzeni kalıcı kılamadıkları ortaya çıkmıştır. Yönetenlerde açığa çıkan panik havası bundandır. Mülk sahibi sınıfların, hain çıkarlarını korumak ve sürdürmek için topraklarımızda uyguladıkları kötürümleştirme politikası geri tepmiş ve Türkiye düzeni destabilize olmuştur.

Şimdi, halklarımızın yönetenlerin yönetebileceklerinden kuşkuya düştükleri bir döneme girmiş bulunmaktayız.

Bu yeni dönemde halklarımızı yöneten sınıfların hegemonyasından kurtarmamız gerekmektedir. Bu da ancak kaybettikleri güven duygusunu yeniden kazandırmakla mümkündür.

"Birlik Programı" her şeyden çok bir güven verme programıdır ve tümüyle üst yapı kurumlarını kapsamaktadır. Çünkü son otuz yıllık iç savaşta en fazla kötürümleştirilen üst yapı kurumlarıdır; diğer bir ifadeyle politik alanlardır.

Bugün politizasyonu yeniden sağlamak temel hedeftir.

Sol Birlik'i kurmak için böyle bir programla önemli adımlar atabilmek mümkündür.

Kemalistlerle sosyalistlerin arasında yepyeni birlikleri de imkanlı kılmaktadır.

VALİ YERİNE SEÇİLMİŞ BAŞKAN

Türkiye'nin yönetim yapısında bulunan valilik kurulu artık gereksizleşmiştir. İllerin yönetimi seçim yoluyla gelen bir yöneticiye bırakılmalıdır. Bu durumda, Maliye, Eğitim, Bayındırlık Müdürlükleri gibi merkezi yönetime bağlı kurumlar bölgelerde yine bulunacaktır; ancak yönetim, seçimle gelen halk yöneticilerine geçecektir.

Emniyet Müdürleri'nin tayini, halkın oylarıyla seçilen il yönetimi tarafından yapılmalıdır. Güvenlik güçlerinin eğitimi ve özlük hakları tamamıyla merkezi yönetim alanına girmekle birlikte, illerin seçilmiş "Başkan", Emniyet Müdürü'nü kendisi atamalıdır.

Emniyet Müdürü'nün meslekten polis olması zorunluluk değildir. Yeterli tecrübenin gerektirdiği rütbeden emekli bir subay, savcı veya yargıç, hatta bir avukat, bölgenin emniyet müdürlüğüne atanmalıdır. Müdürlüklere meslekten polislerin atanmaması bir yönetim ilkesi olarak kabul edilmelidir.

EĞİTİM YEREL YÖNETİME

Üniversite düzeyine kadar olan eğitim, seçilmiş başkan ve meclislerden oluşan yerel yönetimlerin yetkisine devredilmelidir. Eğitim sistemimizde varolan ancak bazı Avrupa dil ve kültürleriyle sınırlı tutulan model, başta Kürtçe olmak üzere tüm bölge dil ve kültürleri için de uygulanmalıdır. Bazı okullarımızda Fransızca, Almanca ve İngilizce ağırlığına karşılık, bazı okullarımızda uygulanan Kürtçe yoğunluklu eğitim tercih edilmelidir.

Farsça ve Arapça, orta öğretim kurumlarında seçmeli ve zorunlu dersler olarak okutulmalıdır.

YEREL YÖNETİM BİRLİKLERİ

Yerel yönetimlerin kendi aralarında "Birlik" kurma yoluyla, kendi sınırlarını aşan projeleri gerçekleştirmesi, Türk yönetim sisteminde mevcuttur. Yerel yönetimlerin kalıcı veya geçici "birlik"ler kurma hakkı harekete geçirilmeli ve geliştirilmelidir.

Yerel yönetimlerin kuracağı büyük birliklerin, projelerini gerçekleştirebilmeleri için ise, "Bölge Planlaması" kaçınılmazdır. Özellikle Kürtlüğün yoğun olduğu bölgelerde "Bölge Planlaması" girişimi başlatılmalıdır. Türkiye'nin gericileri ve hükümetler yıllardır Kürt Sorunu'nu ekonomik gerilik nedeniyle açıklamaya çalışmalarıdır ve çözüm olarak vaadettikleri "kalkınma"dır. Açıkça bellidir ki Kürtlüğün yoğun olarak yaşandığı bölgelerin "planlama" olmadan kalkınması imkansızdır.

GENEL AF

Kuşkusuz bir genel af, birlik Programı'nın temelidir.

Kütle inisiyatifinin ve halk yaratıcılığının gerçek temsilcisi olan genç yazarlarımız hapishanede çürütülmek istenmektedir. Çoğu, 1993 Haziran'ında Tansu Çiller'i başbakanlığa hazırlayan darbeden sonra ve "Kürt" sözcüğünden dolayı hapse konmuştur. Şimdi, hem darbenin çözüldüğü bir dönemeçteyiz ve hem de "Kürt" sözcüğü Türk yönetenlerinin dilinden düşmemektedir.

Artık bu haksızlığa son verme zamanı gelmiştir. Hapistekilerin tümü, siyasi ve adli ayrımı yapmadan genel af programına dahil edilmektedir.

Birlik Programı'nın Kürtlükle ilgili boşluklarının tümü Türk yönetim sisteminde mevcuttur; bir bölümü en az bir kez uygulanmış ya da uygulanabilirliği gösterilmiştir.

Program'ın Türkiye tarafı ile ilgili başlıkları daha mütevazi ve geleneksel görünmekle birlikte, gelinen aşamada ve ulaşılan düzeyde uygulama aşamasında büyük kolaylıklar ortaya çıkarmaktadır.

POLİSE YAKA NUMARASI

Polis, polis olmalıdır ve yeniçeri güruhu görünümünden çıkarılmalıdır. "Sivil" görev adı altında üniformasız hareket etmeyi adet haline getirenlerin toplumsal olaylarda bir ülkücü katil veya boğaz kesmeye düşkün bir yobaz olup olmadığı nasıl anlaşılacaktır? Her türlü kamu hizmeti anlayışıyla bağdaşmayan bu uygulama ne olursa olsun kabul edilmemelidir.

Polisin, halkımızın üzerine gelirken üniformalarını giymelerini ve eskiden varolan sonradan kaldırılan uygulamayla yaka numaralarını takmalarını istemekten asla vazgeçilmemelidir.

Yaka numarası takmamak, sorumluluk kabul etmemektir.

KAMU YÖNETİMİNDE EMEKÇİ BAKIŞ

Kamu yönetimi tümüyle ülkücü-şeriatçılar tarafından işgal edilmiştir. Bu bir devlet politikasıdır ve en azından 12 Eylül'le birlikte ordu politikası haline gelmiştir.

İçişleri ve adalet bakanlıkları tarikatların, kültür bakanlığı ile üniversiteler ülkücülerin eline teslim edilmiştir.

Kamu kadrolarındaki şeriatçı ve ülkücü yuvalanmaya karşı mücadele başlatılmadığı sürece kamu yönetiminin şeriatçı ve ülkücülerin elinde kalması kaçınılmazdır.

Kamu yönetimi kangren olduğu için çok kapsamlı bir müdahale dışında bir şans görünmemektedir. Ancak, ülkücü ve yobazlar kamu kadrolarından temizlenmediği sürece, ülkemizin aydınlığa doğru yönelmesi imkansızdır.

Devlet yönetiminin her alanında emekçi bakışını güçlendirmek halkını seven namuslu emekçilerin sayısını artırmak, önümüzde duran bir görevdir.

BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ VE BÜYÜK SERMAYE

Türkiye'de basın, büyük sermayenin elindedir ve bu durumu basın özgürlüğü anlayışıyla bağdaştırmak imkansızdır. Büyük sermaye bugün ülkemizdeki en gerici ve en kan dökücü iktidarla aynı çizgidedir.

Bir holding, televizyona ve gazeteye sahip olunca hem politik gücünü artırmaktadır, hem de banka-şirket tahsilatında yeni imkanlara sahip olmaktadır.

Holdinglerin, bankaların, inşaat şirketlerinin işi, basın ve yayıncılık olmayanların, televizyon ve gazete işletmelerine son vermek için mücadele esastır.

SEÇİM SİSTEMİ

Türk parti sistemi tümüyle bürokratlaşmıştır. Ön seçim yöntemi kullanılmadığı için, milletvekillerinin tamamı tayinle meclise gelmektedirler.

Bu fiili mekanizma ile Türkiye'de "partiler demokrasisi" olduğunu söylemek, gerçek dışıdır. Sadece partilerin liderler oligarşisi eliyle birer mafya örgütlenmesi durumuna geldiğini gizlemeye yöneliktir. Sistemin, kendi içinde bu yozlaşmayı yeniden yapılanmaya yöneltecek bir dinamik de görülmemektedir.

Politik kadroların, parti oligarşisinin boyunduruğundan kurtulabilmelerinin tek yolu, tek milletvekilli seçimi yapan dar bölgeli ve iki turlu seçim sistemine zorlamaktır. Dar bölgeli seçimde her türlü halk ittifakları mümkün olabilecektir. Bu sistemle yöreler yeniden politize olacak ve halk inisiyatifinin önündeki engeller yıkılabilecektir.

"Birlik Programı" Türk ve Kürt yanları olarak kategorize edilmekle birlikte içiçedir. Her iki yan da birbirlerinden sorumludurlar.

"Birlik" bölge halklarımızla birlik'tir. Aynı zamanda, halk sevgisine ve iknaya dayalı bir programdır ■

DEHŞET ASLA UNUTULMAMALI

Av. Fikret İLKİZ

1982 ANAYASASI VE "NORMAL YAŞAMAK" YETER Mİ?

Cumhuriyet'in ilan edildiği 29 Ekim 1923'den 1 Ocak 1994 tarihine kadar geçen 72 yıl 2 ay 3 günlük sürenin toplam 32 yıl 5 ay 3 günü olağanüstü yönetim usullerinin yürürlükte tutulduğu süreçtir. Yine Cumhuriyet'in ilanından 19 Temmuz 1987 tarihine dek geçen sürenin 25 yıl 9 ay 18 günlük evresi sıkıyönetim rejimine karşılık gelmektedir. 1923-1987 arasındaki 64 yıllık sürenin yaklaşık 26 yılı sıkıyönetim altında geçtiğine göre, olağanüstü rejim süresi toplam sürecin yüzde kırkını kapsamaktadır. 19 Temmuz 1987'den sonra ülkede olağan yönetim usullerine geçilmemiştir. Bu tarihten başlayarak örneğin 1 Ocak 1994 esas alınırsa, Türkiye'de olağanüstü hal isimli bir diğer istisnai rejimin "6 yıl 5 ay 13 gün" aralıksız yürürlükte tutulduğu görülür. Türkiye'de, örnek olsun bu hesaba göre yetmiş yıllık bir insan ömrünün en az otuz yılı olağanüstü rejim yönetimi altında tüketilmiş olmaktadır. Olağanüstü/olağandışı "rejim" sürmektedir. Olağanüstü haller olağanlaştırılmıştır. Artık Türkiye'deki insanların yetmiş bölü ikinin eşiti karşılığı olağan yaşamı vardır. Bunu isteyenlerin kaleme aldığı yazılı belge ve "hukukla" çizilen rejimin temel çizgileri, 1982 Anayasası'dır.

Demokrasi tanımına, temel hak ve özgürlüklere sıkça değinen ama "meşruiyet" sorununu çözememiş bir Anayasa'nın tanımladığı "demokrasi" ile Türkiye'nin sorunlarını çözmeyi beklemek saflık olur. Siyasal iktidarlar Anayasaları istedikleri gibi, işlerine geldiği gibi kullanıyorlarsa Anayasalar ne kadar çağdaş olurlarsa olsunlar kağıt üstünde kalan yazılı metin olmaktan öteye geçemezler. Çünkü soyut normlar veya anayasada yazılı demokrasinin toplum yaşamına yansıması ancak uygulamada kendini hissettirir. Bu yansıma, yasama, yürütme ve yargı fonksiyonlarının toplum yaşamındaki izleri ile kendini gösterecektir. Türkiye'deki yansıma ise demokrasinin bizatihi kendisine aykırıdır.

Çünkü, 1982 Anayasası'nın yapılması dahi yeterli görülmemiştir. Anayasanın "kalıcı" olması için "geçici" maddelerle koruma sağlanmıştır. 1982 Anayasası'nın geçici 15. maddesine göre 12 Eylül 1980 tarihinden TBMM Başkanlık divanı oluşturuluncaya kadar geçen süre içinde çıkarılan kanunlar ve Milli Güvenlik Konseyi tarafından yayınlanan bildirilerin, yasa hükmündeki kararların Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemez. 1983 genel seçimlerine kadar geçen bu süre içinde sekiz yüzün üzerinde kanun ve "yasal mevzuat" üretilmiştir. 1982 Anayasası ile Milli Güvenlik Konseyi tarafından çıkarılan bazı yasalar Anayasa kuralı haline dönüştürülmüştür. Anayasanın kabulünden sonra dahi, TBMM Başkanlık Divanı'nın oluşmasına kadar Mgk yasa yapmaya devam etmiştir. (Geçici 2. madde)' Bu yasaların Anayasa'ya aykırılığı iddiasını ileri sürmek Anayasa'nın geçici 15. maddesi ile yasaktır. Böylece Anayasa'nın yanında ikinci bir blok Anayasa oluşturulmuştur. İşte bu yasalarla sokak, ev, yatak odaları, işyerleri, fabrikalar, esnaf dükkanları, ticaret, siyaset, politika, renkler, diller, dinler, yargı ve yargılamalar, mahkumlar ve sanıklar ve tutuklular, radyolar, televizyonlar, hava raporları, yol durumları, takvimler, okullar, üniversiteler, gazeteler, yazılar, yorumlar, cezaevleri ve hatta düşünceler, "yasak", "denetim" ve "yaptırıma" bağlanmıştır. Anayasa halk oyu-

na sunulurken Cumhurbaşkanı seçimi bile yapılmıştır. Kişi hak ve özgürlükleri karşısında devleti "kutsallaştıran" Anayasa'dır. Özgürlükler üzerinde "sınırlama rejimi" yaratmıştır. Özgürlüklerin sınırlanmasında kullanılan sınırlama ölçütlerinin çoğu belirsizlik taşımaktadır. Özgürlükleri suç olarak kavrayan ve yaptırıma bağlayan 1982 Anayasası insan haklarına sadece "saygılı" olduğunu belirterek "devletin kutsallığını" ve "sınırlandırmaları" esas almıştır.

Yargı bağımsızlığı demokratik rejimin temel ilkelerinden birisi olmasına rağmen; Anayasa'daki düzenleme biçimiyle ciddi biçimde yara almıştır. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu oluşumu bakımından kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırıdır. Yargıç güvencesi zedelenmiştir. Devlet Güvenlik Mahkemeleri gibi olağanüstü mahkemeler 1982 Anayasası ile anayasal statü kazanmışlardır.

Bugünün hukuki rejimi; devam eden 12 Eylül plan ve programıdır. Ülke "demokrasi adına" ve terörü önlemek için ikiye bölünmüş, bölünmez bütünlük ortadan ikiye ayrılmıştır. Batı "olağan hukuk düzeni" kapsamına alınırken; güneydoğu "olağanüstü hal kanun ve kanun hükmünde kararnamelerin" yasal gücüne bağlanmıştır.

49. Hükümet Programından başlanarak hemen hemen tüm Hükümet Programlarında 12 Eylül hukuku kalıntılarından kurtulmak gereği sık sık yazılmıştır. Türkiye'nin çağdaş, demokratik bir sivil toplum ihtiyacından sürekli söz edilmiş, 1982 Anayasası'nı değiştirmek için koalisyon protokollerine "Demokratikleşme" başlıklı bölümler konulmuştur. Ancak "demokratikleşme" yolunda somut adım atılmamıştır.

Parlamento, 1995 yılı Temmuz değişikliği sırasında Anayasa'nın "geçici" 15. maddesinin kaldırılmasının oylanmasında red oyu kullanmıştır. Siyasetçiler ve yasa yapanlar "geçici" maddelerle korunan 1982 Anayasası'nda hiçbir değişiklik yapmaya yanaşmamaktadır. Bir başka anlatımla, meşruiyeti tartışılan Anayasa ile çizilmiş düzenin devamından yanadırlar. 1982 Anayasası tümüyle değiştirilmelidir. Çünkü bugünün ekonomik ve siyasal yapılanmasının resmi/resmi olmayan tarihi; dün yaşanmış ve bugün yaşanan 12 Eylül mantığının geçmiş ve geleceği ile içiçe olan rejimin izdüşümüdür.

FAİLİ MEÇHUL SİYASAL CİNAYETLER VE GAZETECİLER

TBMM'de dört yüz elli adet basılan ve dağıtımı yapılmayan ve Meclis Genel Kurulunda "tartışmaya" açılmayan "Ülkemizin Çeşitli Yörelerinde İşlenmiş Faili Meçhul Siyasal Cinayetler Konusunda Anayasa'nın 98., İçtüzüğün 102 ve 103. Maddeleri Uyarınca Bir Meclis Araştırması Açılmasına İlişkin Önergesi ve (10/90) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu"nun varlığı yaşadığımız gerçeklerin kanıtıdır. Bu rapor meclis raflarında tutulmaktadır.

TBMM Genel Kurulu'nun 65. Birleşimi'nde kurulan Meclis Araştırma Komisyonu 17. 3. 1993 tarihinde toplanarak görev bölümü yapmış ve 12. 10. 1995 tarihli yazı ile TBMM Başkanlığı'na sunulmuştur. Ama Meclis Genel Kurulu'nda tartışılmamıştır. Araştırma komisyonu kurulmasını isteyen milletvekillerinin taleplerini meclis başkanlığına sunarken başvurularının ilk paragrafında:

"Faili Meçhul Siyasi Cinayetler ülkemiz gündeminde uzunca bir süredir yer almaktadır. Bu cinayetlerin bir kesimi en son gazeteci-yazar araştırmacı Uğur Mumcu'nun öldürülme olayında olduğu gibi toplumu derinden sarsmıştır" denilmiş ve niçin faili meçhul siyasal cinayetlerin aydınlatılması gerektiği anlatılmıştır. Ama bugün, gazeteci-yazar Uğur Mumcu'nun katilleri ve yaşamlarını faili meçhul namlular önünde yitirmiş gazetecilerin katilleri hala bulunamamıştır... Ama tümünün adı "Susurluk Kamyon Kazası" sonrası yazılan "rapolarda" gizli veya açık yer almıştır.

İşkence'nin yasak olduğunu söylemek yetmiyor. Etkin ve sonuç alıcı önlemlerle işkencenin önlenmesi gerekiyor. "Kastı aşan fiil" ile ölüme neden olan kişilerin yargılanması için, adaletin terazisini kilitleyen insan hak ve özgürlükleri önündeki yasalar tarihin çöp tenekesinde yakılarak yok edilmelidir.

Beş yıl önce 1993 yılı başlarında Türkiye'de insan haklarının hangi düzeyde olduğunu ve anlamak bakımından Avrupa Parlamentosu Genel Kurulu'nda alınan (Şubat 1993) karara göz atmak yeterlidir. Kararda; "Türkiye'de süregelen insan hakları ihlallerini ve özellikle de işkencenin kullanımını kınar,

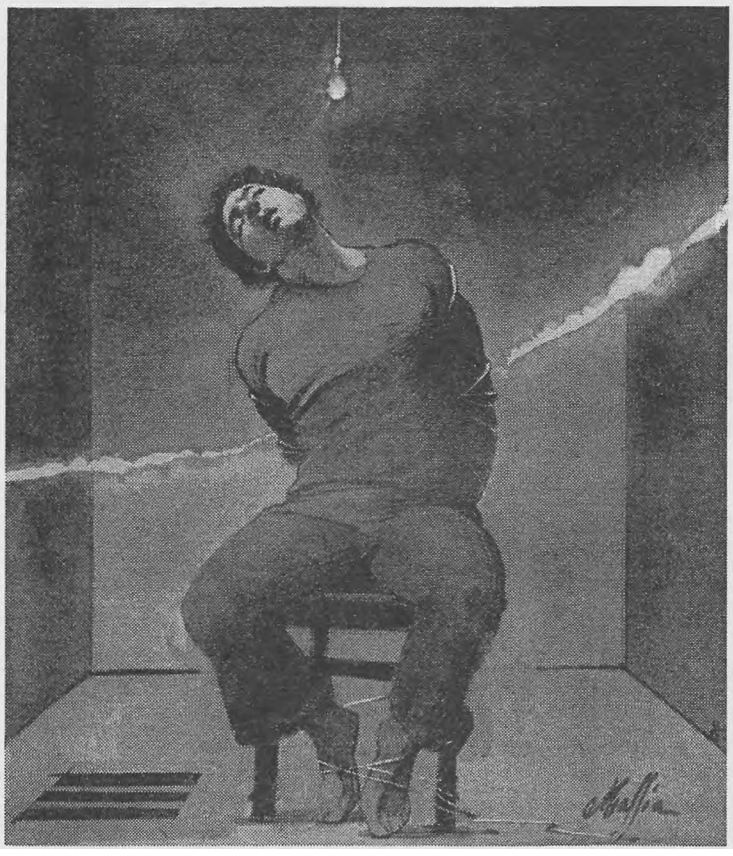

(...) Gazetecilerinin öldürülmelerinin aydınlatılması için aralıksız gayret gösterilmesini talep eder, (...)"[1] denilmiştir. Bir başka yaşanan örnekte ise alınan karar tekrarlanmaktadır. Olay ve karar kısaca şöyledir: Cemil Kılıç'ın erkek kardeşi Kemal Kılıç iki yıl süreyle Urfa'da gazetecilik yapmaktaydı. Aynı zamanda gazetenin Urfa temsilcisidir. Bu çalışmaları sırasında birçok ölüm tehditi almıştır. 18 Şubat 1993 tarihinde işinden ayrılmış ve eve gitmek üzereyken öldürülmüştür. Cinayet soruşturması halen sürmektedir. Cemil Kılıç Türkiye aleyhine Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna başvurmuştur. 22492/93 sayılı Komisyon Raporu'nda, şu cümleler yer almaktadır: "Bir Helsinki İzleme (Helsinki Watch) raporuna göre Türkiye'de 1992 yılında 12 gazeteci, 1993 yılının ilk yedi ayında ise 4 gazeteci daha suikast yapılarak öldürülmüştür." Bunlar örneklerdir ve yaşadığımız olaylar bakımından "Gazetecilerin Yaşama Haklarına" yönelmiş tehditlerin boyutunu göstermektedir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve bazı uluslararası sözleşmeler iç hukukumuzda doğrudan uygulanabilir nitelikte belgelerdir. Tarafı bulunduğumuz bu sözleşmeler bakımından "demokratik toplum düzeni ilkeleri" çerçevesinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde yer alan hukuki normların temel insan hak ve özgürlükleri açısından esas alınmaması için hiçbir neden yoktur. Anayasamızda ve mevcut yasalarımızdaki temel insan hak ve özgürlüklerine aykırı hükümlerin sözleşme hükümlerine uygun hale getirilmesi veya yasalarımızın bu sözleşme hükümlerine göre yeniden incelenerek değiştirilmesi gerekmektedir.

Demokrasilerde halkın bilgi edinme hakkının sınırlandırılması olanaksızdır. Bu bakımdan halkın doğru bilgi edinmesi için insanların suçlanması ve bilgi dolaşımının mahkum edilmesi kabul edilemez bir görüştür. Demokrasilerde hükümetin halktan gizleyeceği herhangi bir şey yoktur ve olmamalıdır. Bilgi edinme hak olduğuna göre, bu hakka işlerlik sağlayan ve onu yaşama geçirerek insanlara bilgi aktarmakla görevli gazetecilerin, yazarların yazıları da suçlanamaz. Gazeteciler faili meçhul namlular önüne sürülemez.

İSYAN BASTIRMAK İÇİN ADAM ÖLDÜRÜLMEZ

1996 yılı sonlarında hazırlanan TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu raporunda Diyarbakır Cezaevi'nde çıkan isyanda on kişinin kafalarına vurulan darplar nedeniyle yaşamını yitirmesinden devlet sorumlu sayılmıştı. Ölüme sebebiyet veren altmış sekiz görevlinin yargılanması gerektiğini bu rapor söylüyordu. Açılan "adam öldürme" davası sürüyor... Kafasına vurulan darbelerle ölen gazeteci Metin Göktepe'nin davasında ise karar verildi. Afyon'daki bu "adam öldürme" davasında emniyet görevlileri sanıktı. Mahkeme, gözaltında adam öldürmeyi sabit gördü.

10 Aralık 1948 tarihli "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi"nin 5. maddesi işkenceyi yasaklıyor. İnsanların hangi koşul altında bulunursa bulunsun zalimane, gayriinsani, haysiyet kırıcı cezalara veya muamelelere tabi tutulamayacağını ilan ediyor. "Yaşamak, hürriyet ve kişi emniyeti, her ferdin hakkıdır." İnsan Hakları Bildirisi'nin kabul tarihinin üzerinden elli yıl geçti.

İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşme 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe girdi. 1954 yılında Türkiye tarafından onaylandı. Sözleşmenin 2. maddesine göre "her ferdin yaşama hakkı kanunun himayesi altındadır." 3. madde işkenceyi yasaklar. Bu maddeyi "hatırda tutarak" Türkiye tarafından imzalanan ve 25. 02. 1988 tarihinde onayladığımız "İşkencenin ve Gayri İnsani ya da Küçültücü Ceza veya Muamelenin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi"nin tarafı olduk. Asıl olan; ülkemizde "işkenceyi" kaldırmak ve "yaşama hakkının" ne olduğunu öğrenmektir.

"İşkence ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi"nin de tarafıyız. İşkenceyi ve İnsanlık Dışı Cezaları Önleme Avrupa Komitesi (CTP) 1990, 1991 ve 1992 yıllarında Türkiye'ye geldi. 1994 yılı Ekim ayında İstanbul, Ankara, Konya, Adana ve Diyarbakır'da cezaevlerini gezdi. Heyet doktorlarının muayene ettiği kişilerde işkence izlerine rastlandığı açıklandı. Raporlarında hem siyasi hem de adli suçluların işkence ve her türlü kötü muamele ile karşı karşıya kaldığını yazdı. Hükümeti uyardı. "İşkenceyi önleyin"... 1996'da hükümet aynı uyarıyla karşılaştı. Türkiye'yi "işkence"den sorumlu tutan iki rapor var.

1994 yılında "İşkenceyi önleyin" uyarısı ile karşılaşan Dyp-Shp Koalisyonu iş başındaydı. Devletin; İnsan Haklarından sorumlu bakanı bile vardı. Hatta Başbakanlıkta "İnsan Hakları Yüksek Danışma Kurulu" oluşturulmuştu. Bu Kurul'un oybirliği ile kabul ettiği "Kişi Güvenliği, İşkence Başka Zalimlik İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Davranış ve Cezaya Karşı Koruma" adlı rapor 9 Ocak 1995 tarihinde insan haklarından sorumlu bakan tarafından başbakan ve yardımcısına verilmişti. Rapor kamuoyuna açıklanmadı. Sümen altında "gizli" kaldı. Bunun üzerine Kurul üyeleri istifa etti. Danışma Kurulu'da ortadan kalktı. İnsan Haklarından sorumlu Devlet Bakanı bu görevinden ayrıldıktan sonra "raporu" kamuoyuna açıkladı.

Diyarbakır Cezaevi ile ilgili TBMM İnsan Hakları Komisyonu raporunu kimse görmezden gelemez. İşkence'nin yasak olduğunu söylemek yetmiyor. Etkin ve sonuç alıcı önlemlerle işkencenin önlenmesi gerekiyor. "Kastı aşan fiil" ile ölüme neden olan kişilerin yargılanması için, adaletin terazisini kilitleyen insan hak ve özgürlükleri önündeki yasalar tarihin çöp tenekesinde yakılarak yok edilmelidir. Demokrasiyi gerçekten istiyorsanız böyle yapın. Diyarbakır üzerinden Ankara'ya geçerken Afyon'da konaklayın. Gazeteci Metin Göktepe'nin öldürülmesiyle ilgili olan "ceza davası" dosyasını inceleyin.

İŞKENCE, MARDİNLİ MADEN İŞÇİSİNİN EVİNDEN ÇIKIP MANİSA'YA UZANIYOR

Avrupa İnsan hakları Sözleşmesi'nin 3. maddesi devletler için emredici bir kuraldır. "Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulamaz." İşkence yasaktır. Strasborg organları 3. madde ile ilgili başvurularda öncelikle iki unsuru inceler. Bunlar işkence "olaylarının tekrarı" ve tekrara gösterilen "resmi tolerans"tır. "Olayların tekrarı" ile kastedilen; çok sayıda işkence ya da kötü muamele ediminin, genel durumu yansıtmasıdır. Bu tür eylem örnekleri, aynı yerde cereyan etmiş, polis ve askeriye içindeki aynı kişilere atfedilmiş, mağdurları aynı siyasi görüşteki kişilerden oluşmuş, birkaç yerde farklı otoritelerin yetki alanında ortaya çıkmış ya da farklı siyasi ilişkileri olan kişilere uygulanmış olabilir. "Resmi tolerans" ile kastedilen; işkence ve kötü muamele edimlerinin açıkça yasadışı olmasına ve doğrudan sorumlu yetkili amirlerce bu tür olayların tekrarına engel olmak için önlem alınmayarak tolere edilmesi veya üst resmi makamların, çok sayıda iddiaya rağmen, bu iddiaların doğru

Öyle yargılamalar yaşanır ki, yargılama sürerken asıl yargılanan aslında "yargılama sistemi"dir. Bu sistemi yaratanlar görmüyor (mu) ki; işkence yasağının adresi Mardin Kızıltepe üzerinden Manisa'ya çıkıyor... Strasborg organları bilmiyor (mu) ki; Mardin-Manisa hattında işkence yasak ama ihlali serbest... Yoksa artık "işkence olaylarının tekrarı"nı içimize sindirerek ve "resmi tolerans'ın koruması altında" kabul ederek mi yaşayacağız hala?

ya da yanlış olduğunu saptamak için gerekli soruşturmaları reddederek ortaya koyduğu ilgisizlik ya da hukuki prosedür içinde bu tür yakınmaların adil bir şekilde yargılanmasının inkarıdır."(2)

AİHM'si, Türkiye'nin Sözleşmenin 3. maddesini ihlal ettiğini Zeki Aksoy'un başvurusunda karara bağladı. Aksoy, savcıya şikayette bulunmamış olsa bile, kendisindeki işkence izlerinin savcıyla karşılaştığı anda görülebilir olduğunu kabul etmektedir. İşkenceyi gören savcı, soruşturma yapmakla görevlidir. Divan, işkence izlerini görmesine rağmen soruşturma açmayan savcının bu ihmalinin, Aksoy'un hiçbir hukuki ve tıbbi yardım almadan polis nezaretinde en az on dört gün tutulduktan sonra meydana geldiğini "hatırlatmaktadır". AİHM'si, "tek başına bu koşullar bile, Aksoy'un acizlik, güçsüzlük ve devlet görevlilerine karşı endişe duymasına sebep olmuştur. Savcının işkence izlerinin farkında olmasına rağmen hiçbir girişimde bulunmadığını gören Aksoy'un, ulusal hukuk yollarından ilgi ve tatmin sağlamayı beklememesi gerektiği yolunda bir kanaata varmasını anlayışla karşılamak gerekir" dedi. Türkiye, Aksoy davasında işkence yasağını ihlalden mahkum oldu.

Manisalı gençler, "işkence utancı" ile yargılanıyorlar. İşkence yaptıkları iddiası ile suçlanan "emniyet görevlileri" yargılandı ve delil yokluğundan aklandı... Ya da hukuki prosedür içinde bu tür yakınmaların adil bir şekilde yargılanmasının inkarı (mı) yaşandı. Veya üst resmi makamların, çok sayıda iddiaya rağmen, bu iddiaların doğru ya da yanlış olduğunu saptamak için gerekli soruşturmaları reddederek ortaya koyduğu gizlilik (mi)dir yaşanan. Yoksa, işkence ve kötü muamele edimlerinin açıkça yasadışı olmasına ve doğrudan sorumlu yetkili amirlerce bu tür olaylardan haberdar olunmasına rağmen,ne resmi görevliler, ne adli tabip, ne raporlar, ne kağıtlar, ne duruşma tutanakları ve ne de tanıklar ve hiç kimse görmedi (mi) işkenceyi? Manisa'da gençleri, Kızıltepe Mardin'de maden işçisi Zeki Aksoy'u nasıl tanıdı Türkiye? İşkence yok (mu)?

Öyle yargılamalar yaşanır ki, yargılama sürerken asıl yargılanan aslında "yargılama sistemi"dir. Bu sistemi yaratanlar görmüyor (mu) ki; işkence yasağının adresi Mardin Kızıltepe üzerinden Manisa'ya çıkıyor... Strasborg organları bilmiyor (mu) ki; Mardin-Manisa hattında işkence yasak ama ihlali serbest... Yoksa artık "işkence olaylarının tekrarı"nı içimize sindirerek ve "resmi toleransın koruması altında" kabul ederek mi yaşayacağız hala?

1993 yılından günümüze kadar geçen 5 yıla kaç maden işçisinin, kaç öğrencinin yaşamını sığdırmak için çaba göstereceğiz acaba? 70 yıllık ömrümüzü indirdiniz otuz yıla... Demokrasi ve insan haklarının diyetini ödemek için "Susurluk" kahramanlarının yargılanmasını ama sadece yargılanmasını beklemek için daha kaç yıl geçecek? 12 Eylül sonrası Sıkıyönetim Mahkemelerinde yargılanan sanıklar "işkence" iddialarını "bağımsız sıkıyönetim mahkemelerinde" yargıçlara söylediler. O yıllardan kalma kararlar anımsıyorum. Deniyordu ki; "...Bu itibarla hakim önünde yapılmayan ikrarın güvenilir olma bakımından daha az kuvvetli bir delil sayılması doğaldır. Buna mukabil suçluların, aradan zaman geçtikten sonra hakim huzuruna çıkarıldıklarında sakinleştiklerinden ve soğukkanlılık kazandıklarından çok defa kendilerine yüklenen suçtan kurtulmak için çeşitli tertiplere giriştikleri ve özellikle son yıllardaki siyasi davalarda gözlendiği gibi hakim huzurunda vaki olsa bile eski ikrarlarından rücunun usul haline getirildiği tartışmasıdır..." (Askeri Yargıtay 3.d.14.12.1993 e:594 k:831) O yıllarda işkenceden kaç kişi ölmüştü, hatırlıyor musunuz? Gözaltına alınan sayısı sadece 650.000 kişiydi ve gözaltı süresi 90 gündü... Dehşeti yaşayanlar bilir.

Ankara Tabipler Odası'nın 88/1-2 sayılı bülteninde yayınlanan "Tıp Ahlakı ve İşkence Karşısında Hekimler" adlı Uruguay'da düzenlenmiş seminer haberindeki Dekan Dr. Pablo Carlevaro'nun sözü insanı sarsıyor. "Dehşet gerilerde kalmalıdır, ama mahkum edilmeli, lanetlenmeli ve asla unutulmamalıdır." Dehşeti unutanlara ve unutacaklara ithaf olunur ■

NOTLAR

1- İnsan Hakları Yıllığı, Cilt 14, 1992 Todaie İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi.
Prof. Dr. Metin Kazancı, A. Ü İletişim Fakültesi Öğr. Üyesi, TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Danışmanı, "TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ve Ülkemizde İnsan Hakları" yazısından, s. 63-64
2- The Greek case. Comm. Report 5. 11. 1969, paras. 28-29. Yearbook 12 pp. 195-196
İnsan Hakları Hukukunda İşkence Yasağı, İzmir Barasu, Kasım 1996

GÜZEL TÜRKÇEMİZ

Y.K

Adanalı arkadaşlarım övünmeyi severlerdi, en çok, "Güzel Arif" olarak da bilinen, Arif Keskiner'den dinlemekten hoşlanıyordum, "biz" diyorlardı, "karar verdik" diye devam ediyorlardı, "yazıktır. Yaşar Abi, gitsin, şu İstanbullular'a roman yazsın, Orhan Abi, öykü çiziktirsin, Ruhi Abi türkü söylesin, Yılmaz da film çevirsin, yazıktır, yoksullara", bunları söylüyorlardı, devamı da var, ama burada yeri yok; sanki, Adanalılar olmasa, romanımız, öykümüz, türkümüz ve sinemamız olmayacaktı. Hepsi de Adana çıkışlı olan Yaşar Kemal'den, Orhan Kemal'den, Ruhi Bey, Su'dan, Yılmaz Güney'den söz

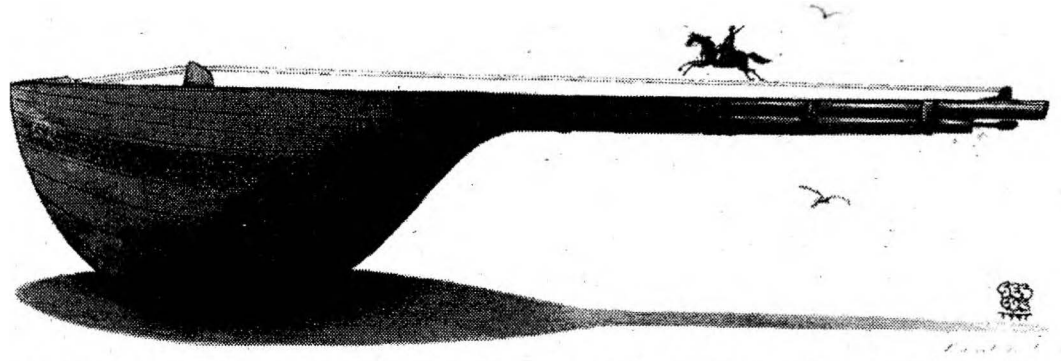

ediyorlardı. Ben de, diller'i çalıştıkça, biz doğulular olarak, şaşkınlıkla övünme arasında gidip geliyorum, "acaba" diyorum, "biz doğulular olmasak, batılılar hep üryan, hep çıplak mı olacaktı" sorusundan hoş titreşimler çıkarıyorum.

Her ciddi sözlük, Fransızca "gilet" sözcüğünün, "jile" deniyor, Türkçe "yelek" sözcüğünden geldiğini özenle kaydediyor; Fransızca'ya geçişi, İspanyolca, "jileco" kanalıyla oluyor. Düşünüyorum, bin yılları at üstünde geçiren insanımıza, jile'den daha çok ne gereklidir? Çöllerde günlerce at koşturan atalarımızın vücudunu ve yüreğini, "jile" koruyor; bugün "yargısız katiller" güruhunun, güzel insanlarımızı yok etmeye giderken, "çelik yelek" giymeleri, bana büyük acılar vermekle birlikte, beni, yine de yelek'ten soğutmuyor. "Pyjama" sözcüğü ise, bütün dillere, Farsça'dan yayılıyor; hiç kuşku yok, "py", bizim dilimizde de geçerliliği olan, "hak-i pay", ayak tozu, bir örnektir, "pay", ayak sözcüğüdür ve "jama" ise, yine "camegan", giysi konulan yer, sözcüğünden bildiğimiz, "giysi" anlamına geliyor; bu yolla, "pecame", ayağı örten giysi, anlamında ve Farsça'dır. Böylece, biz doğulular, batılıları, gündüzleri yelek ve geceleri ise picame ile giydirmiş oluyoruz; fakat burada durmuyorum. Dünya kadınlarımızın bir de jupe'ü var; etek anlamındadır ve bu da Arapça, "cübbe" sözcüğünün batılı ağızda aldığı fonetik haldir;[1] hepsi bir araya getirilince, biz doğulular olmasak, batılıların pek de çıplak kalacakları sonucunu, belli bir gururlulukla, tekrarlıyorum. Çünkü sözcüğü almak, materyalini almak anlamındadır.

Güzel, ancak, sonuncundan başlayarak, bazı düzeltmeler ve açıklamalar yapmak durumundayım; Arapça, çok uzun yüzyıllar, yaygınlıkla kabul etmemize karşın, bizi ve dilimizi fazla etkilemiyor; bunun, bir dilin, yayılmasının veya yayılmamasının, tarihsel nedenleri var, "dil-tarih" yakınlaşması buradan başlıyor.

Büyük açılımların umulmadık sonuçları oluyor; Alparslan'ın, o zaman Ermenistan ve Kürdistan olarak bilinen topraklardan girerek Doğu Roma İmpa-

Yalçın Küçük'ün Aydınlık dergisi için kaleme aldığı, ancak, hacmi nedeniyle Bilim ve Ütopya dergisinin Nisan sayısında yayınlanan çalışmayı biz de yayınlıyoruz. (hepileri)

ratorluğu'na, bizim daha sonradan Küçük Kaynarca ile yaşadığımız utancı tattırması, Kürtler'in hemen Türkler ile kaynaşmasının ötesinde, yeni sorunlar çıkarıyor. Roma İmparatoru, bu sorunu, buna "Ön-Ermeni Sorunu" diyebiliriz, Ermeniler'e yeni yurtlar vererek çözüyor; Kayseri'den Urfa'ya kadar uzanan bir bölgeye yerleştiriliyorlar ve sınırları tartışmalı olmakla birlikte, buralara, "Küçük Ermenistan" adı verildiği kesindir. Açık olarak söylenebilir; Ermeni Milleti, bizimle Araplar arasında, insandan bir duvar örüyorlar ve bizim, müslümanlık dışında, Arap dili ve kültürünün etkisine girmemizin yolunu kesiyorlar.

Bu kadar değil, talih mi talihsizlik mi; Haçlı Seferleri, arkasında ve bizim beşiğimizde, Antakya, Kudüs ve Urfa, latin devletçiklerini bırakarak, tarihe

Tamamen, münevver tabakalarda ve zaman içinde de tutucu sektörlerde etkisini gösteriyor; aslında, bizdeki aydın-halk zıtlığını, bir ölçüde de, Arap ve Fars etkisi arasında yarış olarak da düşünebiliriz, halkımız, İç Asya'da Moğol ve Anadolu'ya geçerken de, İran halkıyla iç içe yaşamış, bu kavimleri etkilemiş ve bunlardan etkilenmiştir. Biz, kültür ve bilimden daha çok, örgütenmeye ve yönetmeye tutkulu olduğumuz için, daha çok etkileniyoruz.

karıştılar, dördüncüsü de var, bu üçü de, bizimle Arap dünyası arasına set çekiyor. Ermeni Kontluğu ve Latin Haçlı Devletleri, halkımızı, Arap dilinden uzak tutuyor; bu, dilimiz ve tarihimizi anlamada, çok ihmal ettiğimiz bir tarihsel veri'dir. Araplar ile aramızda, müslüman olmayan insanlardan derin duvarlar var.

İnsan insanın kurduysa, ihmal ihmalin ebesidir; ikinci ihmalimize geliyorum. Biz, Anadolu Platosu'na, İran Platosu'ndan geçerek, etkilenerek, Farsça konuşarak, İran halkını yöneten dinastiler kurarak geldik; bu, işin bir yanıdır. İkincisi, bugünkü yeteneksiz ve tükenmiş yöneticilerimize bakarak yanılmayalım, "biz" Türkler, en çok yönetmesini biliriz ve yönetmeye pek tutkunuz. Anadolu Platosu'na geldiğimizde de duramıyoruz, arada bir İran'a dönüp devlet kuruyoruz; Şamlı, Kaçar, Tekeli, Türk aşiretlerinin işi devlet kurmaktır. İran'ı, Türk olmamakla birlikte evinde Türkçe konuşan maderzad, Arapça, "ümmi", Türkçe "anadan doğma" anlamındadır, Albay Rıza hanedanına kadar, hep Türk aşiretleri, Safavi ve Kaçar bunlar arasında pek biliniyor, yönettiler. Bizim köylülerimiz, gidiyorlar, yönetiyorlar ve geliyorlar; bu ara, Farsça-Türkçe karışımı bir dil konuşuyorlar.

Halk dilimiz, vulgaire Türkçe, en çok Farsça'nın etkisinde olmuştur ve bir tür, dilimizin Farsça tarafından sömürgeleşmesi demektir. Bu dilimizin birinci sömürgeleşmesidir. Ancak öyle midir? "Ancak" mı? Farsça, "an", orası, "ca" yer ve "ki", İngilizce "that", Fransızca "que", sözcük ve fenomenlerden oluşan, "an-ca-kı", daha önceki tümceyi tekrarlayacak olursam, "o yerde ki öyle midir?": Görülüyor, halk dilimiz, Farsça'nın önemli ölçüde etkisindedir. Ama yine de öyle midir?

İbn-i Battuta'yı okuyor muyuz? Bu büyük berberi-arap gezgini okuyorsak, bir yandan gurur ve bir yandan utanç duyuyor muyuz? Battuta, on dördüncü yüzyılın hemen başında, Antalya çevresinden Anadolu'ya çıkıyor, Kuzey'e doğru, Denizli, Burdur ve yörelerinde geziyor; farkında değil, gezdiği ve gördüğü her yer için, sanki bir cennet tasviri veriyor. Battuta'ya güvenecek olursak ne güzel yerleşmiş ve neye çevirmişiz? Battuta, Bursa'dadır ve büyük gezginci sadece Arapça biliyor; çarpıcı olan, bu gezdiği yerlerde, Battuta'nın meramını anlatacak bir tek kimse bulamamasıdır. Bir tekkede konuktur; "Arapça bilen var" diyorlar ve Battuta seviniyor ve sonunda hayal kırıklığına uğruyor.(2) Arapça bildiğini iddia eden Türk, Battuta ile anlaşamıyor ve sonra, belki mahçup, neden anlaşamadığını, yakınlarına anlatıyor; Battuta, bu sözleri kaydediyor ve olduğu gibi bize aktarıyor. Ben de latin harflerinin Türk usulü kullanımına çevirerek buraya aktarıyorum; "işan arab-ı kuhna mikunan ve man arab-i nov midanem", tam karşılığı, "onlar, köhne, eski, Arapça konuşuyor, ben ise modern Arapça biliyorum" diyor. Bunu, Osmanlı Devleti'nin kurulduğu yıllarda, Anadolu Türk halkımızın, Farsça konuştuğu şeklinde anlıyorum.

Peki, doğru mu? Kesin doğrudur. Agah Sırrı Levent, bize, "Türk Dilinin Gelişme ve Sadeleşme Evreleri" adıyla harika bir kitap bırakmıştır; bu kitaptan öğreneceklerimiz çoktur. Öğrendiklerimize göre, Bez ü Bezm yazarı, kitabını, Arapça yazmak

istiyor, ancak "halkın Fars diline eğilimi" nedeniyle kitabını Farsça kaleme alıyor. Yine Agah Sırrı'nın bize öğrettiğine göre, "Terceme-i medh-i fakr-ü zemm-i dünya" yazarı, kitabını sunduğu Celaleddin Karatay'ın, "herkes anlamalıdır" gerekçeli emri gereğiyle, Arapça'dan Farsça'ya çevirerek yayınlıyor(3); Anadolu'da Arapça değil Farsça herkes tarafından anlaşılıyor. Bu ikinci büyük ihmalimizle ilgilidir.

Tasvir-î Efkâr-ı çıkarırken, Namık Kemal

Gerçekten anlaşılıyor mu? Doğrusu ben, ailemden öğrendiğim, "hava sert" sözünün anlamını, Kürtçe ve Farsça çalışıncaya kadar, bir türlü anlayamıyordum; bana "sokağa çıkma, hava sert" dedikleri zaman, havanın bana sert bir tokat atacağını bile düşünüyordum. Aslı "heva serda" oluyor; sondaki "a" veya "e", Kürtçe ve Farsça halk dilinde, "-dır" ekidir, bizim "olmak" fiilinin, üçüncü şahıs çekimidir; "serd" İran dillerinde "soğuk" demektir ve bu deyiş doğrudan doğruya, Kürtçe veya Farsça, "hava soğuk" anlamına geliyor. Doğrusu, Kürtçe ve Farsça çalışmalarım ilerledikçe, Toros Dağları tepelerindeki Akkoyunlu soyumun, önemli ölçüde Farsça ve bu arada, Kürtçe konuştuklarını anlamaya başladım; bunlar içinde, "yağmur geliyor" türünden, "baran miad" tümüyle Türkçe sözcüklerle yapılan bir yabancı söyleyiş olduğunu da görüyorum. Bir de, çocukluğumdan beri beni şaşırtan, "hoşuma gidiyor" deyişi var; Türkçe'de ve bütün dillerde, son derece garip bir söyleyiştir, sıfat olan "hoş" sözcüğüne, "-m" zamir ekini koyuyoruz. Türkçe'de ve pek çok dilde imkansız bir yapıdır, özne bir zamir eki olarak obje'dedir. Dilbiliminde ergatif denilen bu söyleşiye, en çok Farsça'da ve bu arada, eski Farsça'nın pek çok özelliklerini koruyan, Kürtçe'nin soran diyalektiğinde, Talabani Ailesi soranca konuşuyor, rastlıyoruz; aslı "hoşem miad" oluyor. Farsça "hoşuma geliyor" demektir.

Çok mu kötü? Çok dramatik olduğu kesindir. Ben, Türk İmparatoru Yavuz Selim'in, kızdığı zaman, İran Imparatoru Şah İsmail'e, Farsça mektup yazması ve İran Şahı İsmail'in de aynı kızgınlıktaki cevaplarını Türkçe göndermesi karşısında, gülmek mi, ağlamak mı gerektiği konusunda karar veremiyorum, herhalde tarihin cilvesidir. Bildiğim, İranilerin de, dillerinin, Arapça ile birlikte Türkçe'nin işgali altında olduğunu düşündükleridir ve sık sık, dillerini, Türkçe'nin tasallutundan kurtarmak için programlar yaptıklarıdır. Farsça'da, "kışla" ve "yayla" sözcüklerinin hala karşılıkları yoktur; bunların Türkçe asılları "kışlak" ve "yaylak" olmakla birlikte, Farslar, dilinin müzikalitesini artırmak için, "k" harfinden hep tasarruf ediyorlar, bizim "yek" dediğimize, Tahranlılar "ye" diyorlar ve çok ilginçtir, bizim, dil kurallarına göre, "yaylak" ve "kışlak" olan sözcüklerimiz, gidip gelen aşiretlerimizin kullanımıyla, "yayla" ve "kışla" biçiminde söyleniyorlar.

Türkçe-Farsça ilişkisinin yeterli olacağını sanıyorum ve şimdi, Arapça'ya kısa bir değinme ile, Fransızca'ya geçmek istiyorum. Dilimizin ikinci sömürgeleşmesi, Fransızca iledir; bir zamanlar, Türkçe fiillerle Farsça konuşmamıza benzer bir biçimde, Türkçe fiillerle, Fransızca kelam ettiğimiz bir zamana geliyoruz. Şimdi kısaca bunun üzerinde durmak istiyorum.

Kötü mü? Her türlü sömürgeciliğe karşı bir insan olarak ve Kemal'i, Şinasi'yi, daha sonra, Halit Ziya ve Tevfik Fikret'i, diğerlerini, gözümün önüne getirdikçe, bu büyük kişiliklere büyük hayranlığım nedeniyle, ağır sözcükler kulla-

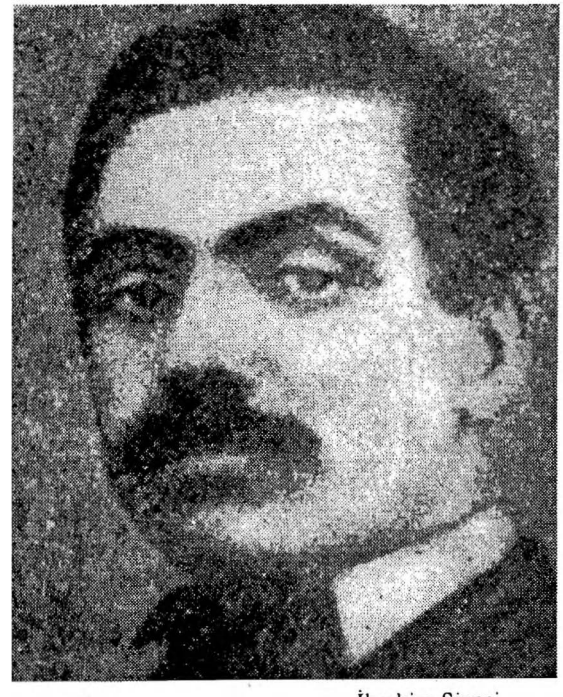

İbrahim Şinasi

namıyorum. Çözümlemek istiyorum. Tekrar etmek durumundayım, Kur'an'ın dili olması bir yana, bu da ezbere dayandığı için sınırlıdır, bizim, Arap kültürü ve dilinin etkisi altında kalışımız, sanıldığından çok daha kısa süreli ve çok daha yüzeyseldir.

Tamamen, münevver tabakalarda ve zaman içinde de tutucu sektörlerde etkisini gösteriyor; aslında, bizdeki aydın-halk zıtlığını, bir ölçüde de, Arap ve Fars etkisi arasında yarış olarak da düşünebiliriz, halkımız, İç Asya'da Moğol ve Anadolu'ya geçerken de, İran halkıyla içiçe yaşamış, bu kavimleri etkilemiş ve bunlardan etkilenmiştir. Biz, kültür ve bilimden daha çok, örgütenmeye ve yönetmeye tutkulu olduğumuz için, daha çok etkileniyoruz. Biz Türkler'in, etkiye açık bir yanımız var; benim kitaplarımda, "köksüzlük" olarak nitelediğim çizgi budur. Ancak açiklamaya çalıştığım nedenlerle Araplar'dan çok az etkilendik ve hızla, Fransız rüzgarına yakalandık.

Bu rüzgarı nasıl özetleyebilirim? Çünkü, bir yanıyla, yakın zaman kültür tarihimizdir. Ancak şöyle söylenebilir; on dokuzuncu yüzyılda ve özellikle Tanzimat ile birlikte, yeni yazarlarımızın, artık tümüyle Fransız kalıplarla düşünerek, başta fiiller ve bazı Türkçe sözcüklerle, Fransız söyleyişine göre yazmaya başladıklarını görüyoruz. Bu tarihten sonra Fransızca, dilimize, bir üst strata olarak gelip yerleşiyor.

Bu etkiyi göstermek için, alışılmışın dışında, bir yönteme başvurmak istiyorum; bu argo'dur. Argo da, dilbilimciler tarafından, diğer diller düzeyinde bir dil olarak kabul ediliyor; ancak, "alaylı" büyük dilcimiz Ferit Develioğlu'nun, "Türk Argosu" yetkinlikle gösterdiği üzere, her ülkede argo'nun kaynağı ve hatta kazanı hapisaneler ya da kanun kaçaklarının yuvalarıdır.(4) Yöntemlerinden birisi ise bilinen sözcüklerden hece atmak veya hece eklemektir; Kemal Tahir'in, yattığı Çankırı Hapishanesi'nden alıp da, bir ara Türkçemizin en yüksek aşaması haline getirmeyi başardığı, "mümkünatı olabilemez" türü sözcük ve deyişler, argo'ya çok güzel örneklerdir. Başka yöntemleri de var.

Bizim argomuzun ise dilbilimi ve dilimiz açısından kendine özgü bazı çizgilerini görüyoruz; yirminci yüzyılın başından itibaren, romancılarımızdan başlayarak, muhbir için, "sinek" ve itirafçı ya da dönek için "bülbül" sözcüklerinin kullanıldığını saptıyoruz, bunlar, Halide Hanım ve Halit Ziya Bey türünden büyük romancılar tarafından dilimize mal ediliyor. Ancak Fransız diliyle ilgili kaynaklara baktığımızda, mouche'un, "sinek", muhbir anlamında argo olarak ilk kullanılışının 1389 ve rossignol'un "bülbül", dönek-itirafçı olarak kullanılmasını da 1406 yılında kaydedildiğini görüyoruz.(5) Bu tarihlerde bizde polis takibatının ve itirafçı mekanizmalarının yaratılmadığını varsaymak zorunluluğu var; bu nedenle, argomuzun bir bölümünün de Fransızca'dan çeviri olduğunu kabul etmek durumundayız. Öğrenci argolarının çoğu, çok daha fazla Fransız kaynaklıdır ve burada, hapishane rolünü, Galatasaray Lisesi oynuyor; buradan dağılıyor. Bu dağıtımda olağanüstü tarihçi davranıldığını gösteren örneklerle karşılaşıyoruz; okuldan kaçma, Fransızca, "sécher" sözcüğüyle, "kurutma" anlamındadır, ifade ediliyor, Galatasaray Liseliler, bunu "asma" yaparken, muhtemelen anneannelerinin yıkadıkları iç çamaşırları, çalılıklara veya ipe asarak kuruttuklarını hatırlatıyorlar.

Bu iyi mi, kötü mü? Dil çok dinamik bir toplumsal olgudur; bir anlamda böyle bir tanımlamanın dışında kalıyor. Ayrıca bunu pek çok dil tarihinde görüyoruz, on dördüncü yüzyılın sonlarına kadar, İngilizce tümüyle Fransızca'nın baskısı altındadır ve Fransızca'nın pek çok deyişi, garip bir biçimde, İngilizce'yi biçimlemiştir. Farsça hala Türkçe ve daha çok Arapça'nın damgasını taşıyor; öyle ki, on yedinci yüzyılda, Farsça'yı Türkçe'den kurtarmak için çok ciddi çabalar ortaya çıkıyor. Bizde de böyledir; ayrılığımız var. Birincisi, biz siyasal olarak işgal altına girmeden hatta işgalci olduğumuz zamanlarda bile başka dillerin sömürgesi oluyoruz; belki de, ulusal kimliğimizin bir yanı yönetmek ise, diğer yanı da sömürgeleşmektir. İkincisi, kim ne derse desin, bizim çağdaş dilimiz ve izin verilirse, kullanmak istediğim niteleme ile, "güzel Türkçemiz" işte bu zamanda doğuyor. Bana bugün bile "güzel Türkçemiz" sorulursa, hala, romanda Halit Ziya Uşaklıgil'in, şiirde Tevfik Fikret'in, polemik ve tartışmada, Hüseyin Cahit Yalçın'ın, günlük yazı ve anıda Falih Rıfkı Atay'ın dili derim. Bu isimlere, ilk psikolojik romanı yazan Mehmet Rauf'u, mizah türünde Yusuf Ziya Ortaç'ı ve beni iten kişiliğiyle, yine romanda Refik Halit Karay'ı ekleyebilirim; bunlar, çağdaş ve güzel dilimizin klasikleridir ve bunları tekrar tekrar okumaktan büyük Türkçe hazzı almayı sürdürüyorum.

Pek çok dilcimiz, bilerek veya bilmeyerek, ihmal ediyor; dilimizle ilgili en ciddi ve özgün tartışmaları da, Cumhuriyet'ten önce, bunlar yapıyorlar; bu tartışmalardan kalan, büyük devrimci şairimiz Tevfik Fikret'in "sadeliğin bir derece madunu adiliktir" saptaması doğruluğunu, bugün bile büyük bir acı-

lıkla, koruyor. Ben, Kemal Paşa döneminden başlayan dilimizin sadeleştirilme çabalarını çok yanlış bulmamakla birlikte, bundan fazla da heyecan duymadım. Gerçi bu çabaların, dil bilimin ve dilimizin cahilleri tarafından yapılması, bende hep tepki uyandırdı; ancak, artık tarihe mal olmuştur. Bununla birlikte, sadeleşme tartışmalarını geride bırakırken, dili dil yapanın, ödünç sözcükler veya bunların oranı olmadığını bilmek durumundayız; Arnavutça diye bir dil var, ama, belki de sözcüklerinin sadece yüzde onu Arnavutça'dır, geriye kalanları, en çok Türkçe olmak üzere, hep ithal ve ödünçtür. Ayrıca ödünç alma nedir? Biz Arapça sözcüklerin çoğunu Farsça'dan ve İran'da uğradıkları transformasyonla ithal ettik; ancak, ben Paris üniversitelerinde, Farsça öğrenirken, İranlı hocam, "teşekkür" sözcüğünü telaffuz ettiğimde anlamıyordu, aynı sözcük Farsça'da bambaşka söyleniyor. Bizim söylediğimiz "teşekkür" artık hiçbir dilin değildir ve sadece bizimdir. Bu nedenle, dilimizin arındırılması için yapılan çabaları, çok önemsemiyorum ve artık, yalnızca dil bilimcilerini ilgilendiren bir tarihsel olgu olarak görüyorum.

Daha temelli bir nedenim var; belki de ikidir ve ikincisi, Tevfik Fikret'in işaret ettiği "adilik" tehlikesidir. Birincisi, dilimizi sevmek ve güzel Türkçemiz'i aramak, bazı Arapça sözcükleri gördüğümüz zaman, tüylerimizin diken diken olmasından ibaret olduğunu sanmıyorum; dil sevgisi bambaşkadır. Bunu, yakın bir örnekle göstermek durumundayım; yakın zamanda, dilimize sevgi gerekçesiyle, bir kitabın yayınlandığını görüyoruz, adı, "Türkçe 'Off' " oluyor. Beni affetsinler, ben, adında "Off" olan bir kitabın yazarının dilimizi sevdiğine nasıl inanabilirim; peki sevmeseler, off'u kullanmayacaklar mıydı? Bu ayrı, bunu, benim güçlü anti-Amerikan içgüdüme bağlayabilirler; yalnız, ben, bu kitabın yazarı Hepçilingirler'in, dilimizin sorunlarını anladığından da kuşku duyuyorum.

Feyza Hepçilingirler, kendi çapında, dilimizi savunmaya, Süleyman Demirel'in "Türkiye büyümesini müspete çevirmek zorundadır" kelamını alarak başlıyor ve bunun yanlış olduğunu saptayarak doğru olanının, "Türkiye büyümesini olumluya çevirmek zorundadır" olarak yazıyor.[6] Bundan, Demirel'in "müspet" sözcüğü yerine, "olumlu" sözcüğünü kullanması halinde Türkçe öğrenmiş olacağı sonucuna ulaşıyoruz; o kadar kolay mı? Demirel, gerçekten bir gün, Türkçe konuşabilir mi; bu kadar iyimser değilim. Bugün yaşadığımız dil cinayetleri bu kadar basit mi ve Demirel türünden bir kültürsüz insan, "müspete" yerine "olumluya" derse, Türkçe konuşmuş olacak mı? Hem dilimize ve hem de Hepçilingirler'e yazık olduğunu düşünüyorum.

Bir: "Müspet" veya "olumlu" gramer açısından, bir sıfat'tır ve bir sıfat'ın yanında bir substantiv olmadan kullanılması doğru değildir ve "sağa dön" veya "sola dön" türünüden yerleşmiş kalıplardır ve örnekleri azdır. Aslına bakılırsa, İstanbul'un örneği azalan hanımefendileri, bu kalıpları da kullanmazlardı; "sağ kolunuza dönünüz" veya "sol kolunuza dönünüz" derlerdi, güzel ve doğru Türkçe budur. Ayrıca bunları "halk" dilinde kullanabiliriz; cumhurbaşkanlarının, en özenli ve en ince dili kullanmaları esastır. Bir cumhurbaşkanı, bir aydın veya bir kültürlü insan olsa olsa ve büyük bir zorlamayla, ancak, "Türkiye büyümesini olumlu yöne çevirmek zorundadır" demek zorundadır. İki: Bu da doğru değildir. İnsanlar pantalonlarını yukarıya veya donlarını aşağıya çekebilirler; ancak "enflasyonu aşağı çekmek" dilimizde yoktur ve kullanırsa sadece bayağı'dır. Büyümeyi müspete veya olumluya çevirmek, çok bayağı bir dildir ve güzel Türkçemizde hiçbir yeri bulunmuyor. Üç: "Müspet" veya "olumlu" sözcükleri, dilimizde ve pek çok dilde, sadece "yapmak" fiiliyle kullanılır; ayrıca ben iktisatçıyım ve üniversitelerde kalkınma ve büyüme dersleri okuttum, "büyümeyi müspete çevirmek" veya "büyümeyi olumluya çevirmek" hiçbir anlamı olmayan bir laftır. Bir öğrenci bunu söylerse, profesörü, kulağını çekerek, "ne diyorsun Süleyman" diyecektir. Dört: Bütün bunlara ek olarak, "Türkiye büyümesini" sözünün de hiçbir anlamı yoktur; "büyüme" sözcüğünün önüne, "ekonomik" ya da "toplumsal" veya benzeri bir belirleyen olmadan bu sözcüğü de kullanmamız

Feyza Hepçilingirler'in dilimize sevgi gerekçesiyle yayınladığı Türkçe "Off" adlı kitabı, dilimizin sorunlarını anlamaktan uzaktır.

mümkün olmuyor. Sadece birkaç sözcüğün sade olanını bularak, güzel Türkçemize ulaşacağımızı düşünmek büyük bir gaflet'tir.

Sadeleşme'ye gelince, aramızdaki zaman yakında yüz yıla yaklaşıyor. /-Bugün açız yine evladlarım, diyordu peder./ Bugün açız yine; lakin yarın, ümid ederim./ Sular biraz daha sakinleşir... Ne çare kader!/-Hayır, sular ne kadar çoşkun olsa ben giderim,/ Diyordu oğlu, yarın sen biraz ninemle otur;/ Zavallıcık yine kaç gündür işte hasta...'-olur/ dizelerini yazan Devrimci Şairimiz Tevfik Fikret'in sadeliğin bir derece altı adiliktir, sözünü bugün hatırlatmak zorundayız. Aydınlanmayı reddeden bir sadeleşme ve dilde halkçılığın, dilimizi getirdiği ya da dilimizi düşürdüğü yeri görmek için, yalnızca, Sakıp Sabancı'nın Türkçesine bakmalıyız; ağzını her açtıkça, mide bulantımın kusmaya dönüşmesini zor önlüyorum. İşin daha da acı yanı, bundan dolayı en çok kendimizi, ülkemizin ilericilerini, sorumlu tutuyorum. Çünkü biz ilericilerden icazet almadıkça hiçbir gericinin, estetik alanda, böylesine bir bayağılık havuzuna, böylesine büyük bir cüretle atlayacağını sanmıyorum.

Sabancı'nın böyle bir bayağı dili, bir ilericilik sayması ve böyle konuştuğu taktirde, örnek olsun Fakir Baykurt türü yazarlar tarafından pek beğenilerek övüleceğini düşünmesi de mümkündür. Çünkü kişi düzeyinde Sakıp Sabancı'yı unutmuş olmakla birlikte, babası Ömer Ağa'nın yarış atlarını Soğuk Oluk'a getirişini, bu atlara çekirdeksiz kuru üzüm verilişini, çocukluğumdan hatırlıyorum; o zamanlar, Adana'nın zenginleri de İskenderun'un bu güzelim dağ yaylasına gelirler ve kışları da çocuklarını İstanbul'a okumaya gönderirlerdi, bizler hep Kabataş Lisesi'ni seçerdik. Sakıp da ben de Kabataş'ta okuduk. Adana'da lise olmasına karşın varlıklı aileler çocuklarını İstanbul'a, "İstanbul Türkçesi" öğrenmeleri ve konuşmaları için gönderiyorlardı; herkes, güzel Türkçe konuşmaya özeniyordu. Ülkemize, solculuk yeniden gelinceye kadar, güzel konuşmak, İstanbul Türkçesi konuşmaktı; aramızda, halkçılığı halk dalkavukluğu olarak anlayanlar, dilimize saldırıların kapısını da açtılar. Ayrıca biz Kabataşlılar, edebiyat öğretmenlerimizin birisinin büyük şair Behçet Necatigil olmasıyla övünürdük: Behçet Hocamız'ın bulunduğu bir kurumdan bugünkü Sakıp Türkçesi ile bir insanın mezun olması imkansızdır. Sakıp'ınki, bir "halkçılık özentisi", dilimize büyük bir küfürdür.

Yalnızca soysuz zengin Sabancı mı? Tarihi, günlük notlarımda var, televizyonların birisinde, üç üniversite rektörü tartışıyorlardı, Teknik Üniversite Rektörü bir Hanım Profesörümüz, Boğaziçi Üniversitesi Rektörü, adını bilmediğim bir profesör ve Bilgi Üniversitesi Rektörü, tanışıklığım olan Asaf Savaş; bunlardan sadece Teknik Üniversite Rektörü Hanım Profesörümüz, Türkçe kendisini anlatabiliyordu. Asaf Savaş ve diğerinin Türkçesi, entonasyonu, Sabancı'nınki kadar bozuk olmamakla birlikte yine de pek çirkin, içinde "olay", "şapkamı çıkarırım", "torba kadro" türünden, Tahtakale sözlüklerinin bol bol geçtiği bir bayağılık dizisinden ibaretti, konuşma biçimleri-ise kahvehane pişti masasındaki sohbeti hatırlatıyordu; çok öğreticidir, sadeleşme ve halkçılık, üniverisite profesörlerinin bile gecekondu kızlarının diline inmeleri sonucunu doğurmuştur.

Soysuz zengin Sakıp ve Amerikancı üniversitelerin soysuz profesörleri, dilimize, bu son ve kaba saldırının göstergelerinden belki sadece ikisidir; güzel Türkçemiz bugün, ülkemizdeki genel soysuzlaşma ve tükeniş süreci içinde, Tahtakale'den, Futbol Tribünleri'nden gelen ve asıl önemlisi, Washington'dan başlayan, bir büyük saldırının pençesindedir. Bu incelememin sonunda, son olarak, bu tiksindirici saldırı üzerinde durmak istiyorum. Şimdi dilimiz, belki de dünyanın en sadist ve en hunhar saldırısıyla karşı karşıyadır.

Sömürgeleşme mi? Ben ülkemizin bugün, Amerika Birleşik Devletleri'nin Birleşik Krallık ve İsrail ile birlikte, "deniz aşırı" üçüncü eyaleti olduğu inancındayım; sömürge yerine "eyalet" statüsünün teorik sorunlarını henüz çözebilmiş değilim, ancak, Adanalı faşist ve sömürgen Has Ailesi'nin "Hbb" televizyonuna, "eyç bi bi" denmesini başka türlü açıklayamıyorum. Dünyanın hiçbir yerinde özgür bir ülkede, büyük gazetelerin ilaveleri, "show", "star" türünden yabancı isimler almazlar; televizyonların adları da böyledir. Ülkemizde "number one" basın grupları veya bar isimleri olabiliyor; emir-eri ve köksüz Cavit de, televizyona "en ti vi" adını veriyor; utanç vericidir. Benim için daha da utanç verici olan "halkımızın" bunlara hiçbir tepki göstermemesi ve "eyç bi bi" ya da "ay ti vi" demede büyük bir yarışa girmesidir; bazılarının kızgınlığını çektiğim, "bizim işimiz halkımızı devrimcileştirmektir" sözümü, burada, bir kez daha tekrarlamaktan başka çarem olmadığını biliyorum.

Bunlar, daha sonrasının yanında bir hiçtir. Türkiye bir Amerikan eyaletidir; bir kanıtını daha görüyoruz. Ülkemizin Amerikancı televizyonlarının dilleri zincirlenecek spikerlerinde, son zamanlarda birden bire, Adam Smith'in görünmez elinin emriyle, bir değişiklik olduğunu görüyoruz; artık "Washing-

ton," gitti ve hep birlikte "vaşingtın" gelmiş bulunuyor, ülkemizin dilleri zincirlenecek spikerleri belki de başkentlerinin adını, başkentlerindeki türden telaffuzlara başladılar. Londra'ya "Landın", Paris'e "Pağı" veya Moskava'ya "Maskva" demiyorlar; bu kentlerin sakinlerinin kentlerini söyleyişleri böyledir; sadece ve sadece Washington'u Washniton gibi söylemeye özen gösteriyorlar. Utanç verici bir durumdur.

Utanç verici olanlar, aynı zamanda aptalcadır. Son zamanlarda birden bire maymunlar örneği birbirlerini taklit ederek, "telefon hattımızın öbür ucunda" sözünü buldular; cahil maymunların aptalca bir çevirisi olmalıdır. Aptallık şuradadır; "arkadaşımız telefon hattımızın öbür ucunda" diyorlar, aptal. Telefon hattının iki uçlu olduğunu, eğer öbür ucunda olmasa, bu ucunda olacağını, bu nedenle kendi yanında olması gerektiğini, bu takdirde bizim de göreceğimizi bilmiyor. Aptal, konuşanın bizim gecekondu kızlarının "cep olayı" dedikleri, taşınabilir telefonla konuştuğunu ve bunların da hattı'nın olmadığını da bilmiyor; olmayan hattın öbür ucu nasıl olur? Ancak önemli olan bu aptallıklar da değil; "telefon hattının öbür ucunda" demek, Türkçe'de sadece ve sadece "telefonda" demektir. Dilimizin bunu bile bilmeyenlerin sadist sultası altına girdiğini görmemiz gerekiyor. Her dilin kendi bir söyleyiş usulü veya zaman zaman da dehası vardır; Rusça'da bir erkek evlenirse, "jenit'sya" ile söyleniyor, ancak, evlenen kadın ise, "viiyti zamuj" diyoruz. Bu ikincisi, "erkeğin arkasına geçmek" demektir; şimdi bir İngiliz, bir Fransız böyle bir sözcük tamlamasıyla karşılaşsa kendi diline, "kadın kalktı, erkeğin arkasına geçti" şeklinde mi çevirecek? Biz buna "evlendi" diyoruz ve dilimize "evlendi" olarak çeviriyoruz.

Halkı sevmek, dilini sevmektir.

Sevmek, hep titizlik duymak ve hep özenmek ve hep birlikte gelişmek'tir.

Sevmeyi böyle anlıyorum; Rusya Devrimi'ne vuruldum, Rusça öğrendim. Kürt Rönesansı'nı önemsedim, Kürtçe öğrendim. Ancak en çok kendi halkımı ve dilimi seviyorum, bazı dillerde konuşabiliyorum, yalnız ilkelliğim sayılabilir, en çok kendi dilimde konuşmaktan haz alıyorum ve sevinç duyuyorum.

Benim Türkçe aşkım, Türkçe titizliğimdir.

Bu nedenle, "stres attı" veya, "sinyal verdi" ya da "start aldı" türünden sadizm örnekleriyle karşılaştığım zaman, beynime hançerler saplandığını hissediyorum. Dilimizin akademilerini, futbol tribünlerine mi taşıdık? "Çelebi başkanlığa soyundu" diyorlar; gözümü kapatıyorum, Işın Çelebi adında birisinin soyunmasını bekliyorum, yağlı vücudu gözümün önüne serilirse ne yapmalıyım? Bazan da "top Demirel'de" diyorlar; bir de, Demirel'i, ayağında futbol ayakkabıları üzerinde Fenerbahçe forması, göbeğini ve gerdanını hoplata hoplata, top peşinde yuvarlanırken görüyoruz, zavallı halkımıza yeni bir ceza olmalıdır, öyle sanıyorum.

Dilimiz, Amerikan çavuşlarının sözcüklerinin ve futbol tribünü kültürünün ve Tahtakale jargonunun sadist saldırısı altındadır. Şimdi "ilke imza attı" sözcüğü de pek çok kullanılıyor; sıfat ile isim arasındaki gramer farkını, burada da kaldırıyoruz. Dilimiz, yeniden gramerini kaybetmiş bir dil haline getiriliyor; ayrıca "imza atmak" anlaşılan, Tahtakale esnafının, "at bir imza" veya "ver elini" türü söyleyişlerinin pek çok beğenilmesinin bir sonucudur. "Yılmaz kendisini ...endeksledi" sözünün de Tahtakale veya Borsa'dan çıkıp, politikacılarımızın ve üniversite hocalarımızın ağzına yapıştığına tanıklık ediyoruz; ben, Planlama Teşkilatı'nda iken, yanımda Hikmet Çetin yardımcım, çok endeks yaptım ve biliyorum. Bu sözden, Yılmaz'ı küçük bir hesap makinasının içine almayı, bir yerini "100" yapıp, makinanın kolunu sürekli çevirmeyi ve bu arada,

Başkentler, devrim ve entellektüel merkezlerdir. Başkentler, aynı zamanda, yöneten hanedanların yeridir; bizim bugünkü köksüz yöneticilerimize aldanmamak gerekir, bütün hanedanlar, diller üzerinde özel bir duyarlılık gösterirler. Bu da doğaldır, toprağa ve köke bağlılık, dilde kıskançlıktır.

Yılmaz'ı yüzün parçalarına ayırmayı anlıyorum; böyle düşündüğüm zaman, Yılmaz'ın vücudundan akan kanlarla, dilimizin katlinden taşan seli karşılaştırabiliyorum. Hangisine üzülmeliyim?

Ne yapabiliriz? Bir kez eylülist Türk Dil Kurumu'nun emanetçi başkanı Celasun'u dinledim, dil konusunda, televizyoncular kadar cahil ve onlar kadar sadist olduğunu görmekte gecikmedim. Büyük bir dalkavuklukla, güzel Türkçe konuşanlar arasında, Deniz Baykal'ı da sayıyordu; Deniz'in sesi, öğrenciliğinden beri, güzel türkçemiz için hiç yatkın de-

ğildir. Hiçbir zaman vurguları yerinde kullanamıyor ve hep teneke ses çıkarıyor; hele son zamanlarda, kendisine bir ciddiyet vermek için, Türkçe sesleri, ağzının dışında, başka yerlerden çıkarmayı denemeye başladı, çok komik ve itici oluyor. Baykal, güzel Türkçemiz'i çok kötü kullanan ve hatta harcayanların başındadır. Dilimizin katilleri arasında yeri var.

Ne yapabiliriz? Çaresiz miyiz?

Bu soruya cevap ararken, Beşikçi Hocamız ile Ziya Gökalp'ı birlikte sevmeyi ve birlikte önemsemeyi bir kez daha önermek istiyorum. Bir Türk, Beşikçi Hocam'ın, Kürt Rönesansı'ndaki yeri, hepimiz için göğüs kabartıcıdır. Bir Kürt Ziya Bey'in, Türkçülüğün Kodifikasyonu yönünde, yol açıcı çabaları ise, her türlü övgünün üzerindedir. Ziya Bey-Beşikçi Hocamız, iki halkımızın birbirine borç ödemesidir ve ortak zenginliğimizdir; ben her ikisini de çok önemsiyorum ve her ikisine de hayranlık duygularıyla doluyum.

Ziya Bey'in pek çok saptamasını ciddiyetle ele almalıyız. Güzel Türkçemiz söz konusu olduğunda, Türkçülüğün Esasları'nda, Ziya Bey bize, "İstanbul halkının ve bilhassa İstanbul hanımlarının konuştukları gibi yazmak" işaretini veriyor; ben, Halit Ziya Uşaklıgil'de de gördüğüm bu işareti, çok doğru ve langüstik ilkelere de, uygun buluyorum.

Ancak bulmayanlar da var; bunların içinde de dil üzerinde çok yazanlardan muhtemelen langüstik Profesörü Tahsin Yücel de bulunuyor. Profesör Yücel, Ziya Bey'in bu işaretini, Gökalp'ın, "hep yanlış görüşleri"[7] arasında sayarak, karşı çıkıyor ve karşı çıkarken de bana göre, ham bir halkçılığa dayanıyor. Elbette, Ziya Bey'in pek çok önermesini tartışmak gerektiğine inanmakla birlikte, ben Tahsin Yücel'in, Gökalp kadar bile langüstik'ten haberdar olduğundan kuşku duyuyorum; Osmanlıca'nın Türkçe'nin eski hali olduğunu reddeden bir kimsenin langüstik bildiğine veya bilim adamı olabileceğine inanmam çok zordur.

Dil, tarihseldir ve toplumsaldır; bizim dilimiz lahana yaprakları arasından çıkmadı ve eğer bugün Osmanlı Türkleri'nin dili bize anlaşılmaz geliyorsa, on beşinci yüzyıl Fransızcası'nın bugün yalnızca uzmanları tarafından çözülebildiğini eklemek zorunluluğu var. Bundan ayrı olarak, Osmanlılar'ın dilimize çok büyük katkıları olmuştur ve tekrarlıyorum, dilimiz üzerindeki en yaratıcı tartışmayı da adlarını saydığım, "Osmanlı" aydınları yaptılar. Bunları geçerken kaydediyorum ve bu incelemeyi, Ziya Bey'in işaretiyle tamamlamak istiyorum.

Gökalp'ın işareti iki bölümden ibarettir; birincisi, modelimizin, İstanbul Türkçesi olması üzerinedir. Ben dil bilimi açısından buna bir itiraz olabileceğini düşünemiyorum; çünkü bütün uygar toplumlarda benzer bir durum vardır. İran'da güzel Farsça, Tahran Ağzı'dır, bize de, Paris Üniversiteleri'nde "Tahran Farsçası" öğretmekle övünüyorlardı. Benim soranofon dostlarım, Süleymaniye sorancasını öve öve bitiremiyorlar; Büyük Britanya'da ise, bizim yanlışlıkla "bbc İngilizcesi" dediğimiz, İngilizlerin arada bir "queen's english" tabir ettikleri Londra İngilizcesi modeldir.

Fransa'ya gelince, "Paris Fransızcası" ve hatta "parisien" nerede ise başlı başına bir diyalek sayılıyor; pek çok sözcüğün telaffuzunun Parisçesi, Fransızcası'ndan farklıdır. Türkçe'de de, Ziya Bey'in yazdığı zamanda, İstanbul Türkçesi'dir. Bu o kadar öyledir ki, Osmanlı zamanından beri dilimizin büyük uzmanlarından olan, Jean Deny de aynı modeli savunarak, "le parler de l'ancienne capitale de la Turquie, İstanbul, qui continu a donner le ton au pays, au même titre que Paris au regard de la France"[8] diyor; Profesör Deny, İs-

tanbul Türkçesi'nin model özelliğine değindikten sonra, bunu Paris diyaleğinin Fransa'daki rolüne benzetiyor.

Neden? Bunun cevabı çok basittir. Başkentler, devrim ve entellektüel merkezlerdir. Başkentler, aynı zamanda, yöneten hanedanların yeridir; bizim bugünkü köksüz yöneticilerimize aldanmamak gerekir, bütün hanedanlar, diller üzerinde özel bir duyarlılık gösterirler. Bu da doğaldır, toprağa ve köke bağlılık, dilde kıskançlıktır. İstanbul ne yazık, büyük devrimlere merkezlik etmemekle birlikte, yine de politik ve entellektüel merkez olmuştur; Namık Kemal'i, Şinasi'yi, Halit Ziya'yı, Tevfik Fikret'i, Halide Hanım'ı, Hüseyin Cahit'i, Falih Rıfkı'yı, Yakup Kadri'yi, Mithal Cemal'i, Nazım Hikmet'i çıkarmıştır. Bunlar bizim çağdaş dilimizin klasikleridirler.

Burada kuşku duymuyorum; ancak, Ziya Bey'in İstanbul Hanımları'nın Türkçesi'ni model alma önerisi benim için, düşündürücüdür; hoşnutlukla yazabiliyorum, ben bunu da doğru buluyorum, ancak nedenleri konusunda kendi kendimi yeteri ölçüde ikna edebilmiş durumdan uzağım. Düşünebildiklerim arasında kadınımızın ninni söyleme geleneği olması, Osmanlı aydın kadınımızın, mutlaka kanun ve ud türü bir enstrümanı çalma geleneği ve evlenmeden önce, müzik bilgisinin sınamadan geçirilmesi önemlidir. Bu, İstanbul kadınımızın, konuşmasına belli bir müzikalite içermesi sonucunu doğurabiliyor; dilimizde giderek kurutulan, entonasyonu, koruyabiliyor. Ziya Bey'in buna dayanmış olması ihtimal dahilindedir.

Dil mi? Eninde-sonunda bir müzik'tir.

Şiir mi, eninde-sonunda müzik'e yakın felsefedir.

Dilimize saldırı, şiirimizin tükenmesiyle eş anlamlıdır.

Şiirimizin ve tiyatromuzun tükenmesi, aydınımızın tükenmesidir.

Ziya Bey'in işaretini, benim dilimize olan tutkunluğum ile birlikte aldığımızda, doğru buluyorum; şimdi de hatırlıyorum, benim dinlediğim güzel Türkçeler arasında ben buradayken aramızdan göçen, Güzin Hanım'ınki vardı. Okumuş, kültürlü bir başka dili biliyordu, anne ve baba tarafından, Osmanlı yöneten ailesinden geliyordu. Kızı Gülçin'in de uzun yıllar benim bir mahkemeden diğerine bir daldan öbürüne savuna savuna pek yorduğum Gülçin Çaylıgil'in Türkçesine de bayılıyordum; hissettirmemeye özen göstererek hep konuşmalarını bekliyordum. Başka hanımlarımızı da biliyorum ve bildiklerim, Ziya Bey'in işaretine pek uygundur.

Model mi, artık giderek azalan, İstanbul Hanımları'nın Türkçesini kaydetmeliyiz ve bunlara özenerek konuşmalıyız. Bu bir dil çalışması ve dil tutkusu'dur.

Bu kadar mı? Çaresiz değiliz. Sadece İstanbul Hanımlarımız ile sınırlanmak mecburiyetinde değiliz. Bir Müşfik Kenter var. Uzatmadan ve doğrudan yazmak durumundayım, güzel Türkçemiz açısından Müşfik Kenter'i bir hazine sayıyorum. Müşfik Kenter'den Türkçe dinlemek, bir dil şölenidir ve Türkçemizin güzelliklerini tatmak için büyük fırsattır. Haber veriyorum.

Adana mı? "Güzel" Arif, artık Adana'yı İstanbul'da, Sabancı ve Has markalı iki çirkinliğin temsil etmesi karşısında, hala Adana'yla övünebiliyor mu? Sanmıyorum ancak, övünebileceklerimiz var.

Ben Müşfik Kenter'i her duydukça, Sibellius'un Finlandiya'sını dinlemeye benzer hazlar topluyorum. Güzel Türkçemizden konser hazzı çıkarmayı öneriyorum■

NOTLAR

1- Fransızca "gilet" sözcüğünün Türkçe kökü için her hangi bir sözlüğe bakılabilir. Pyjama'nin Farsça ve jupe'ün Arapça kökenleri için, sırasıyla, şu iki referansa işaret ediyorum.

A. Hamon. Les Mot Fronçais, Hacette, 1992, s.27. H-D. Bechade, Phonetique et morhologie du français modern et contemporain, puf, 1992, s.164.

2- Ibn Battuta, Voyages, Vol.II, Paris, 1994, s.183.

3- Agah Sırrı Levend, Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1949-1960, Ankara, s.7.

4- Ferit Develioğlu, Türk Argosu, inceleme sözlük, Ankara, yedinci baskı, 1990.

5- Louis-Jean Calvet, L'Adgot, PUF, 1994, s.15.

6- Feyza Hepçilingirler, Türkçe "Off", İstanbul, 1997, s.13.

7- Tahsin Yücel, Dil Devrimi ve Sonuçları, İstanbul 1968-1997, s.27.

8- Jean Deny, Prancipes de Grammaire Turque, yeni baskısı, Paris, 1955, s.11.

NELERİ DEĞİŞTİRECEĞİZ, ÖRNEĞİN?

Mesut ODMAN

Günümüzde bir emekçinin yirmi dört saati nasıl geçer? Soruyu, daha kısa bir yanıta imkan vermek için, biraz daha sınırlandırmalı: Türkiye'de kentsel bir alanda yaşayan emekçinin bir günü nasıl geçer? Bu insanın erkek cinsinden olduğunu ve işsiz olmadığını da ekleyelim. Hatta biraz daha daraltalım ve savaştan etkilenmeyen bir kentte yaşadığını düşünelim.

Sabahın kör karanlığında yatağından kalkar bu emekçi. Kentin büyüklüğüne göre değişmekle birlikte, aşağı yukarı bir saat harcayarak ve genellikle sığırların taşınmasına elverişli koşullarda yolculuk ederek, işyerine ulaşır. Aslında bu süre, ortalama alınırsa, daha da fazla olabilir; çünkü, ülkedeki her 6-7 kişiden birinin yaşadığı İstanbul'da iki saati bulmakta ve aşabilmektedir.

Yaptığı işin, ürettiği ürünün neye yaradığını, nasıl ortaya çıktığını anlamadan; bunları düşünmeden; düşünmenin gerekli ve mümkün olmadığını hiç aklına getirmeden sekiz saat boyunca çalışır. Kendisinin hiç akıl erdirmediği ve hiç karışamadığı bir işbölümü yapılmıştır; üzerine düşen bir görev vardır onu yerine getirir. Kendi konumundaki öteki emekçilerle ve onu gözetim altında tutan bir veya birkaç yönetici ile hem süresi hem içeriği pek sınırlı, ancak birinci kümedekilerle biraz daha uzun ve zengin içerikli sayılabilecek ilişkileri olur. Yine yaptığı işe ve çalıştığı işkoluna göre değişen büyüklükte iş kazasına uğrama ya da hastalanma olasılıkları ile karşı karşıyadır. Yemek molasında arkadaşlarının konuştuğu, birkaç aya kadar yeni makinelerin montajının bitmesiyle "tensikat"a başlanacağı yahut falanca partinin adamı olan genel müdürün koltuğuna oturmasıyla kendi adamlarını doldurmak için birçok kişinin ayağını kaydıracağı türünden haberlere kafasını takmışken, o kazayı yapmaktan kurtuluşunu da "verilmiş sadakamız varmış yahu" diye karşılayacaktır belki de. Böylece, molalarla birlikte dokuz saati ya da biraz daha uzun bir süreyi işyerinde geçirir.

Paydostan sonra, sabahki kadar bir sürede ve benzer koşullarda, evine döner. Büyük bir bölümünü çalışarak, bir bölümünü soğukla, yağmur-

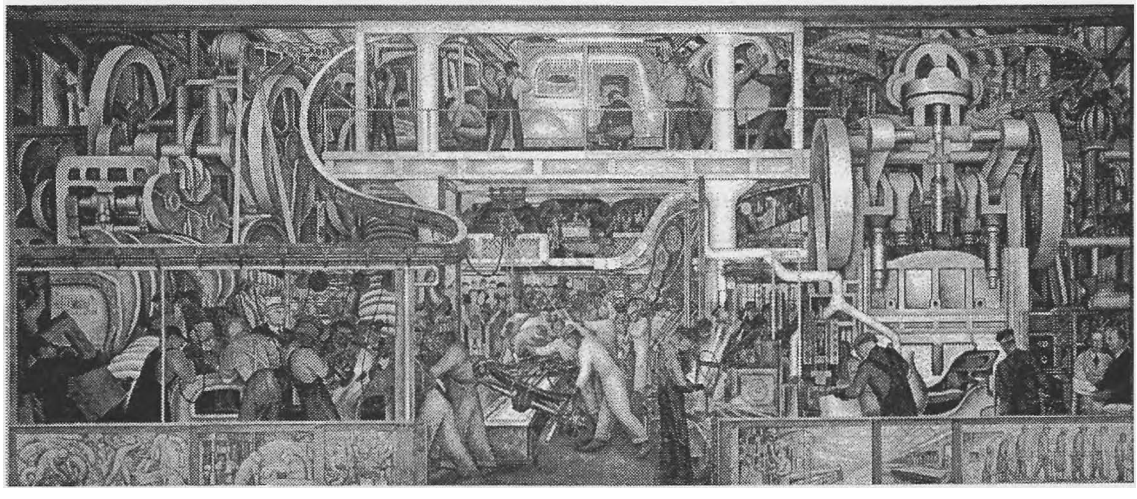

la, bıktırıcı kalabalıkla, amiriyle boğuşup küfürler yağdırarak geçirdiği 12-13 saatten sonra evindedir. Bedensel ve zihinsel olarak tam bir, tükenmişlik demeyelim hadi, yorgunluk durumu içindedir. Evinde hasta çocuğu ya da anası babası falan yoksa, şanslı bir emekçi seçmişiz demektir gözlemlemek için. Şansı karısının da kendisininkine benzer bir işte çalışıyor olmasına kadar gidiyor mudur acaba? Öyleyse, çoluk çocuk biraz daha az sürünüyor olabilirler; gariban emekçi kadının katmerli sömürülüşü hesaba katılmazsa eğer...

Her nasılsa üniversiteye girebilmiş ve yine meydan dayağından geçirilmiş bir çocuk da yoksa evde, az çok kafa dinlenebilecek birkaç saat bulunabilir. Gazete herhalde alınmıyordur da, erkek emekçilerimizin çoğu için olduğu gibi, hele yaşı uygun bir de erkek çocuk varsa, futbol düşkünlüğü neredeyse kaçınılmazdır ve ara sıra uyduruk bir sözde "spor gazetesi" eve giriyordur. Ona bir göz atılır; ev halkı ile iki çift laf edilir o arada. Derken, yemek yenir işte; hala çok kullanılan bir sözdür: "Allah ne verdiyse artık." Bu söz, "pek bir şey de vermiyor" anlamına gelmektedir.

Tek bir kümes ya da alt alta konulmuş kümeslerden biri durumundaki evde bir televizyon alıcısının bulunması, hemen hemen kesine yakındır. Yemekten sonra ya da o sıralarda bir seyir zamanının ayrılacağı da kesindir. Bir kez alıcının bağlandığı antenin kapasitesi içindeki hangi kanal seçilse, önde gelen takımlarımızdan "top koşturan" genç, düzgün bedenli, ebleh suratlı, anlatmakla anlatılmaz derecede kıt akıllı futbolcuların, her yanları teknoloji harikası manüplasyonlarla düzeltilmiş yosmalarla son serüvenlerinin, belki de yakın zamanda kurulması gerekecek "dil mahkemeleri"nin görev alanına giren anlatımlarla sergilenişine rastlamamak mümkün değildir. Ayrıca, her gece olduğu gibi, trafik kazalarından mafya hesaplaşmalarına oradan da herkesi halinden şükrettirip tahtalara vurdurtacak talihsizliklere kadar binbir türlü kan, dehşet ve musibet görüntüsü ile "ey insancıklar, hepiniz zavallı birer böceksiniz, halinize şükredin ve oturun oturduğunuz yerde" denilmektedir. Ama o geceye bir de, örneğin, doğanın insanları katlanmak zorunda bıraktığı bir çaresizlik olarak yaşatılmış gebeliğini bir süre pazarladıktan ve pek sıhhatli lohusalık dönemini de atlatarak uzun bir ayrılıktan sonra sevenlerinin karşısına tombul toraman çıkmış, on parmağında on marifet hanım sanatçının gösterisi denk düşmüşse, her ne kadar bir bütün olarak tablonun bazı tiksindirici yanları çok belirgin de olsa, kendilerini dışarıya uğratmak üzere hazırlanmış giysiden taşmakta olan memeler seyredilirken aşk meşk türünden insani hoşluklar da şöyle bir hatıra gelebilir. Ancak, bir ömür boyu çalıştıktan sonra alınabilecek kıdem tazminatı ya da emekli ikramiyesinin yüz katının, beş-altı aya sığdırılmış bu tür otuz-kırk pislik gösterisi karşılığında o hanım tarafından "kazanıldığı" hatırlandığında, aşk ile meşk türünden hoş duyguların yerini nelere bıraktığı burada açıkça söylenmeyip okuyucunun anlayışına bırakılsa daha iyidir.

Zaten ertesi sabah da kör karanlıkta kalkılıp yola revan olunacaktır. Yatma vakti gelmiştir.

* * *

Burada çizilerek ardarda eklenen resimler, aşırı derecede iyimser bir gözden yansıtılmış izlenimi vermektedir ya da kurguyu sürdürerek şöyle de söyleyebiliriz: İzlemek üzere seçtiğimiz emekçinin hayatında hiçbir aksiliğin ortaya çıkmadığı, pek talihli bir güne rastladığımız anlaşılmaktadır. Oysa, her emekçi gibi onun hayatı da çok sık karşılaşılan, dolayısıyla olağanlaşmış aksiliklerle doludur. Denebilirse, bir emekçi için

Emekçilerin bu insanlığa yakışmayan hayatını kökten değiştireceğini açıkça ilan etmeyen ve bunun yollarını mümkün olan açıklıkla ortaya koymayan bir hareketin ya da örgütün yahut bunların bir koalisyonunun kitleler tarafından benimsenmesi, desteklenmesi, hatta dinlenmesi beklenemez.

hayat, aksiliklerin sıradan olaylara dönüşmesidir. Trafik kazası da iş kazası da hasta olup sürünmek de iş bulup boğaz tokluğuna yıllarca çalışmak da çoluk çocuk kapı dışarı edilmek de ara sıra yüzyüze gelinen sıradışı durumlar değildir; hayat bunlarsız geçmemektedir. Üstelik, bunlar, çaresiz katlanılacak doğal, hatta doğaüstü güçlükler olarak yaşanıp gitmektedir. Sözgelimi, bunlar birer canavardır ve biraz tevekkül, biraz iman kuvveti gerekmektedir. Bu du-

rumda, diyelim, "trafik canavarı"na kurban gitmemek için her sabah üç kulhuvallahü bir elham okunup evden çıkılmalı ve çok fazla da kafaya takılmamalıdır; çünkü, ne olsa, canavardır ve gücümüz yetmez ve ne zaman nereden çıkıp geleceği belli olmaz. Üç ay kadar önce Yalçın Küçük ne kadar güzel saptamış ve yazmıştı:

"Bugün artık, 'enflasyon' türünden, bu tekeller düzeninin halkımızın iliğini kemiğini emmesinin doğrudan sonucu olan bir olguyu, ülkemizde, akıl yoluyla kavramak ve tartışmak mümkün değildir; çünkü artık sadece 'enflasyon canavarı' var. Bugün, yollarımızın mezbahaya çevrilmesinde, demiryolculuğu körelten Amerikancı politikaların, her televizyon sahibine bir küçük otomobil fabrikası açma izni veren parsellenmiş devletin, zenginlerden vergi alarak yol yapma politikasını terk etmenin, rüşvetçi polisin, bu düzenin hiç rolü yoktur; çünkü artık sadece 'trafik canavarı' var. İşin daha acı yanı, artık insanlarımızın çok büyük bir çoğunluğu bir hamamböceği haliyle, buradaki pisliği görmüyor ve belki de benimsiyor; sosyal olgular hem canavar-hayvan haline getiriliyorlar ve hem de, tıpkı, titçi insanlar türünden bazı haklarla donatılıyorlar. Örnek olsun, trafik canavarının tatil ve bayram hakkı vardır; bunun için, pek çok zaman, ülkemizde kan gölü yükselince, 'trafik canavarı tatil yapmadı' türünden haberler veriliyor. Halkımız, tatil hakkı elinden alınan canavara acımaya hazırlanıyor." (Bir Kir Teorisi, Hepileri, Ocak '98, sayı 1, s. 19)

* * *

Emekçinin bir gününü böyle anlatırken abartıyor muyum? Ciddi bir derginin sayfalarında yakışıksız birkaç satır yazdığım ileri sürülebilir belki, ama abartma, hayır. Abartma değil, olsa olsa, eksik gösterme söz konusudur. İstenirse benzer bir tabloyu, bir sürü sayı sıralayarak, istatistiklerle de anlatmak mümkündür. Pek kolay olduğu söylenemez; çünkü, istatistik "tutulur" ve tutmak için de esaslı bir örgütlenme ve kaynak gereklidir. Bu güce sahip olanlar ise kaynakları, emekçilerin başına gelenleri anlatabilmek kolaylaşsın diye değil, kendi işlerine yarayacak bilgiler üretmek için ayırırlar. Dolayısıyla, onların kendi işlerine yarayacak bilgiler arasından bir ayıklama yaparak, bütün o sayılara başka bir gözle bakmaya çalışarak epeyce zahmetli ve zaman zaman da uğraşmaya değmeyecek kadar cılız sonuçlar alınabilen bir çaba göstermek gerekir. Bunu yapmak istemedim doğrusu. Çok bilinen bir latife vardır. Yalanlar ağırlıklarına göre üç kümede toplanabilir; en hafifine "yalan" denir, biraz daha büyürse "kuyruklu yalan" olur, en ağırı ise "istatistik" adını alır.

Üstelik şu ülkede üç-beş yıldır çalışmakta olan insan bile, pek düşük bir olasılıkla "emekçi aristokrasisi"ne dahil olmamışsa, yukarıda anlattıklarıma ilişkin herhangi bir ek kanıt ihtiyacı duymayacaktır. Ancak, devam etmeden önce, bir toparlama yapmak yararlı olabilir.

* * *

Başta belirlediğimiz sınırlar çerçevesinde, ortalama bir emekçi, yaklaşık 9-10 saati işyerinde, 2-3 saati yollarda olmak üzere günün en az 12-13 saatini evin dışında geçiriyor. Doğaldır, uyumadan yaşamı, hele çalışmayı sürdürmek mümkün olmadığına göre, altı saat kadar da uykuya ayırmak gerekir. Bunun dışında bir saati aşkın bir süreyi kahvaltı, akşam yemeği ve temizlik ihtiyaçları için kullanıldığı düşünülürse, geriye dört saat dolayında bir süre kalıyor demektir. Şimdi bu zaman dilimlerinin kullanımına bakalım.

Emekçinin işyerindeki çalışması ve çalışmasının ürünleri ile olan ilişkisi, sosyalizm bilimi tarafından büyük bir yetkinlikte çözümlenmiş süreçler içinde gerçekleşir, sözgelimi, Marx'ın gençlik çalışmalarında "yabancılaşma" kavramı ile daha sonraki olgunluk dönemi eserlerinde ise bu kavramı da içermekle birlikte "meta fetişizmi" gibi başka kavramların oluşturduğu bir bütünsellik içinde incelenmiştir. Geçmiş kapitalist ülkelerde, özellikle verimliliğin artırılmasına yönelik çalışmalar yapan disiplinler çerçevesinde, bu konularda yürütülen araştırmalar sonunda, elbette işçi ve emekçi sınıfların mücadelelerinin yarattığı baskının da etkisiyle, bazı "çözümler" geliştirilmemiş değildir. Ancak, önemli bir bölümü, "yönetime katılma", "çalışmanın insancıllaştırılması", "iş zenginleştirme" gibi başlıklar altında toplanabilen bu ürünler, sadece tırnak içinde çözüm, bir başka anlatımla, çözüm olmayan çözüm olabilmektir. Bu çözümsüzlüğün nedenlerini, sorunun kaynağını oluşturan üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin ve emek sömürüsüne dayalı üretim örgütlenmesinin ortadan kalkmamış oluşunda aramak gerekir. Kaldı ki, bunun bir "sorun" olduğu düşüncesi de hiç yaygın sayılmaz. Daha yaygın olan bunun bir "sorun" değil, insanoğlunun yaşayabilmek için gerçekleştirmek zorunda olduğu üretim faaliye-

tinin bir gereği ya da kaçınılmaz bir ürünü olarak ortaya çıktığı, dolayısıyla, nesnel bir durum olduğu; ancak çok rahatsız edici sonuçlarını hafifletici bazı önlemler üzerinde durmaktan başka yapılacak bir şey bulunmadığı düşüncesidir.

Emekçi, böyle bir çalışma sürecinde, farklı düzeylerde iş kazası ve meslek hastalığı riskleri ile karşı karşıya, çeşitli gerekçelerle işini kaybetme kaygısı içinde, ciddi özverilerde bulunmadıkça düzenli ve sürekli mesleki gelişme program ve imkanlarından yoksun, üstelik işgücünü yeniden üretmesi için genellikle çok yetersiz kalan ücret düzeyine ve benzeri koşullara mahkum bulunmaktadır.

İşyeri ile yaşama yeri arasındaki mesafe ve sürede ise emekçiyi bekleyen, çok uzun zamandır adına hem sağdan, hem soldan bitip tükenmez övgüler düzülen kapitalist gelişmenin koca bir yüzyılda insanlığa sunabildiği "yaşam biçimi"nin başlıca simgelerinden biri olan otomobil ve onun sağladığı imkanlar, daha doğrusu, imkansızlıklardır.

Gerçek anlamda birer "ömür törpüsü" olan bu gün bölümlerini geride bırakarak yaşama yerine dönen emekçi, kapitalist uygarlığın yüzyılın ortasından epeyce sonra "yaşam biçimi"ne eklendiği yeni bir simge olan televizyon aracılığıyla, neredeyse bir tek onunla, daha önceki dönemlerde düşünülememiş boyutlarda bir ideolojik kuşatma-boşaltma-aptallaştırma boyunduruğuna alınmaktır. Bu emekçinin tatilleri, başka bir deyişle, çalışmak zorunda olmadığı ve kendisine ayırabileceği, sınıf atalarının birkaç yüzyıllık mücadeleri sonunda kazanılıp genişletilmiş süreler de vardır elbette. Ama onlar da aynı yoğun saldırı altındadır. Ayrıca, evinden dışarı çıktığında da emekçinin seçenekleri son derece sınırlıdır ve bu tasallutun uzağında değildir.

Bir gününü izlediğimiz ve istihdam edilmemekte olan emekçinin, işini ve sağlığını koruması ile ilgili kaygı uyandırıcı belirsizlikler, yaş ve sağlık nedenleriyle çalışma gücünü kısmen ya da tümüyle yitireceği döneme ilişkin olarak iyice büyümektedir. Denebilirse, yakın geleceğine ilişkin belirsizliklerden tedirgin olan emekçi, her şey yolunda gitse bile, uzak geleceği konusunda, belirsizlik ne söz, koyu karabasanlar içindedir. Böyle acıklı bir durumda dalga geçmek doğru olmaz ama, neredeyse, şu sosyal güvenlik reformu dedikleri ve insanlarımızın "mezarda emeklilik" adını taktıkları tasarıları gerçekleşse de emekli olunca bugünkünden daha beter sürünmekten nasıl kurtuluruz tasasından kurtulsak, diyesi geliyordur emekçinin.

Neyse, bunu burada bırakalım ve örneğimize başka bir boyut ekleyelim: Ya bu emekçi sendikalı bir işçi ise ve bu konumdaki kıdemi epeyce uzunsa, hele karısı da, çok mutlu bir rastlantıyla, aynı durumda ise? O zaman, oturdurdukları kümes kendi mülkleri olabilir. Elden düşme bir otomobil de edinmiş olabilirler. Başka bazı ıvır zıvır sahibi de olmuşlardır. Kısacası, tüketim toplumunun bireyleri arasına çağıran bombardımandan nesnel olarak da etkilenme, daha doğrusu, bu etkilenmenin gereğini yerine getirme bakımından biraz imkanlı duruma gelmişlerdir.

Yeni insanın yaratılması, bir yandan çalışma süresinin kısaltılarak boş zamanların çoğaltılmasına ve boş zamanlarda toplumsal imkanlarla donatılmış bireylerin kişiliklerini bütün yönleriyle özgürce geliştirmelerine, bir yandan da çalışmanın insanı bedensel ve zihinsel olarak yıpratıp çökerten bir süreç olmaktan uzaklaştırmasına bağlıdır.

Belki, bir de, halkımızın ağlanacak tevekkülüyle tekrarlayıp durduğu sözle, "bir kenara üç-beş kuruş kefen parası" koyabiliyorlardır. Yoksa, bir günlük hayatlarında ve onun durmadan yinelenişinde öze ilişkin hiçbir fark söz konusunu değildir. Aynı amaçsızlık, belirsizlik, kişiliğini geliştirme bilinç ve imkanlarından yoksulluk sürmektedir.

Eski bir yazıda, Engels'in 150 yıl önce İngiltere'deki emekçilerin durumunu inceleyen çalışmasından alıntı yapmıştım:

"(...) hala birçok yerde görüldüğü gibi, çoğu zaman zaman yalıtılmış ve hayattan elini eteğini çekmiş bir durumda, herhangi bir manevi eylemi ve hayat karşısındaki konumunda sert dalgalanmalar olmadan yaşayıp gidiyordu. Entellektüel ve ruhsal sorunlarla pek ilgili değillerdi ve hayatlarının her günkü akışı pek az değişirdi. Çoğu okuyamazdı; yazabilenler de azdı. Düzenli olarak kiliseye giderlerdi. (...) Dış dünyada

olup biten büyük olaylar hakkında hiçbir şey bilmezlerdi. (...) Yine de bazı açılardan tarlalardaki dört ayaklılardan biraz daha iyi durumdaydılar." ("Bugünün ve Geleceğin İnsanı", Hepileri, Eylül '97, sayı 6, s.52-53)

Alıntıyı yaparken de şunu eklemiştim: "Aşağıda bu kitaptan yaptığım alıntıyı okurken, 20. yüzyıl sonlarındaki Türkiye ile benzerliklerini düşünmek ilginç bir alıştırma olabilir."

Emekçi insanlarımız böyle bir hayata mahkum değillerdir. Şu artık bütün direnişine ve dayanıklılık gösterilerine rağmen köhnemişliği her yanından sarkan kapitalizmin onlara bu mahkumiyeti biçmiş olması hiç önemli değildir; hükmü verenin ve hükmün, her ikisinin de sonu gelmektedir. Emekçiler arasında biz yok muyuz? Varız elbette; biz, kendimiz, ana babalarımız, çocuklarımız, yakınlarımız, konu komşumuz... Biz böyle bir hayata mahkum değiliz. Reddediyoruz.

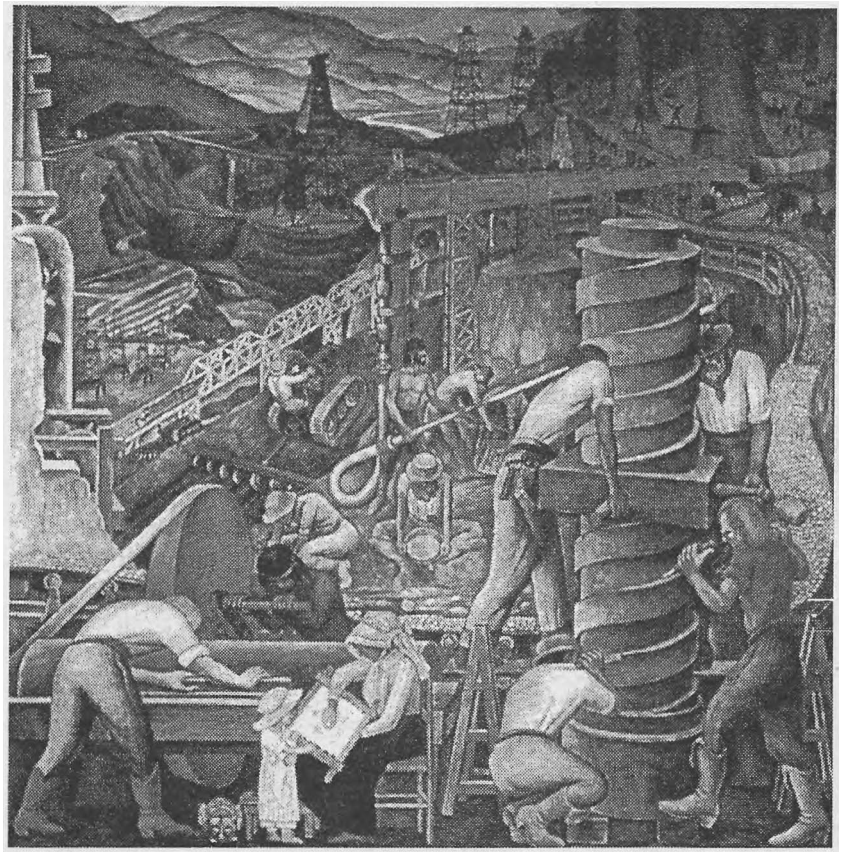

Böyle deyince, yazının başlığındaki soruya gelmiş oluyorum. Sözün gelişi, örnek vermek gerekirse, değiştirebileceklerimiz arasında neler var?

Emekçi iktidarı, emekçilerin ilk ve açık hedef olarak sosyalizme yönelen iktidarı, bu hayatı bütün yönleriyle ve köklü bir biçimde değiştirecektir; değiştirmek için kararlı ve donanımlı olmak zorundadır. Emekçilerin bu insanlığa yakışmayan hayatını kökten değiştireceğini açıkça ilan etmeyen ve bunun yollarını mümkün olan açıklıkla ortaya koymayan bir hareketin ya da örgütün yahut bunların bir koalisyonunun kitleler tarafından benimsenmesi, desteklenmesi, hatta dinlenmesi beklenemez.

Bu hayatın bazı yönleri hemen, bir emekçi iktidarının ilk, bilemediniz ikinci gününde değiştirilebilir. Örneğin, emekçi insanlarımıza yönelik ideolojik saldırının borazanları daha ilk günden susturulabilir; böylece, halkın ruh sağlığının daha fazla bozulmasının önüne geçme yönünde etkili bir adım atılabilir. İzleyen günler ve haftalarda ise emekçilerin toplumsal hayatın üretilmesine ve yönetilmesine etkin katılımını sağlayacak araçlar geliştirilip uygulanmaya, işletilmeye başlanabilir. Bunun için gerekli bilgi ve deneyim birikimi, emekçi insanlığın yüzlerce yıllık toplumsal mücadelelerinin ürünleri olarak, elimizin altındadır. Onların geliştirilmesi, uyarlanması, yepyenilerinin ortaya konması, bu topraklardaki mücadeleyi yürütenlerin becerisine ve yaratıcılığına bağlı olacaktır.

Emekçi iktidarının ilk günlerinin ve aylarının, belki yıllarının, giderilmesi için olağanüstü uğraş verilen, ama giderildikçe tazelenen bir kargaşanın ve o zamana kadar eşi benzeri görülmemiş bir coşku ile canlılığın egemenliği altında olacağı hemen hemen kesindir, ayrıca, ilk yılların bu coşkusunu ve canlılığını sürdüremeyen emekçi iktidarlarının sonsuz bir gelişme süreci içine giremedikleri için tıpkı insan bireylerininki kadar çaresiz bir ölümlülük yazgısını yaşayacakları da benzer bir kesinlikle ortaya çıkmıştır.

Böyle elverişli bir ortamın, ülkemizin ve emekçilerimizin hiçbir zaman tanık olmadıkları zenginlikteki bireysel ve kollektif yaratıcılıkları kışkırt-

ması, bunun hayatımızı derinden dönüştüren ve güzelleştiren ürünlere yol açması da yüksek bir olasılıktır. Bununla birlikte, yine de bir olasılıktır; karşıt güçlerin ve eğilimlerin, sözgelimi, eski düzenin koruyucuları ile emekçi kitlelerde birikmiş tortuların direniş ve karşı saldırılarıyla birlikte var olacaktır.

* * *

Sosyalizm açısından, emeğin verimliliğini artırmak hem insanın doğal ve toplumsal çevre üzerindeki denetimini geliştirmek, hem de çalışma süresini git gide kısaltmak için gereklidir. Yeni insanın yaratılması, bir yandan çalışma süresinin kısaltılarak boş zamanların çoğaltılmasına ve boş zamanlarda toplumsal imkanlarla donatılmış bireylerin kişiliklerini bütün yönleriyle özgürce geliştirmelerine, bir yandan da çalışmanın insanı bedensel ve zihinsel olarak yıpratıp çökerten bir süreç olmaktan uzaklaştırmasına bağlıdır.

Önce ikincisine, çalışma sürecine ilişkin birkaç değinme: Boş zamanın çoğaltılması hiçbir yerde ve dönemde önemini yitirmemekle birlikte, üretici güçlerini ve toplumsal hayatın maddi ve manevi araçlarının üretimini hızla geliştirmek zorunda olan bizimkine benzer ülkelerde, çalışmak, ne yazık, yüksek bir olasılıkla da çok çalışmak gerekecektir. O yüzden, çalışma sürecinin niteliğinin iyileştirilmesi, ihmali büyük sorunlara yol açacak bir alan durumundadır. İşçilerin işyerinin ve üretimin yönetimine etkin ve yaygın katılımı; böylece, nelerin, ne için, nasıl ve ne kadar üretileceği bilgisini edinerek bu kararlara katkıda bulunmaları; çalışmanın kolaylaştırılarak sevimli ve hoşnutlukla yapılır duruma getirilmesi, kurulabilen sosyalizmin büyük ülkesindeki bazı deneyimlerde söylendiği gibi çalışmanın bir oyun olarak ele alınması, hep bu iyileştirme çabaları arasında sayılabilir.

Boş zamanların çoğaltılması ise madalyonun öteki yüzüdür. Bunun maddi temeli verimliliğin artırılmasıdır. Ancak, verimlilik artışı ve onun sonucu olarak çalışmaya ayrılması gerekmeyen sürelerin uzaması, onların kullanılabilirliği sorununu ortaya çıkaracaktır. Boş zamanların kullanılabilirliği toplumsal olarak anlam kazanabilir; başka bir anlatımla, toplumsal düzenlemeler çerçevesinde gerçekleşebilir. Biraz kabalaştırmak pahasına örnek vermek gerekirse, zorunlu çalışma süresinden aktarılan boş zamanlarda içki içip sarhoş olmak ya da türlü yollarla "vakit öldürmek", o zamanların kullanılabilirliğinin bulunmadığı anlamına gelir.

* * *

Biraz daha sürdürebilirim; değiştirileceklerin birkaç ayrıntısına daha girebilirim. Örnek olsun, Türkiyeli işçilerin uğradıkları iş kazalarının ve karşı karşıya bulundukları sakatlanma ile ölüm risklerinin, ancak dünyadaki üç-beş ülke ile karşılaştırılabilecek ölçüde fazla olduğunu, bu alanla az çok ilgilenmiş herkes bilir. Üstelik, bütün bunlar çok eksik olduğunu yine herkesin bildiği, kaza istatistiklerine bakılarak söylenen saptamalardır. Tutulan kayıtların yanlış, eksik, hafifletilerek ya da gizlenerek tutulmasından doğan yetersizliği bir yana, sigortasız işçi çalıştırmanın yaygınlığı, bulunabilen verilerin gerçeği ne kadar eksik yansıttığının kanıtıdır. Benim bu konulara mesleki ilgimin devam ettiği beş-altı yıl öncesine kadar, sosyal sigortalar kapsamına alınabilmiş, dolayısıyla bu kayıtların eksik gedik de olsa tutulabildiği işyeri sayısının, olması gerekenin üçte biri düzeyinde olduğu tahmin edilir ve söylenirdi.

Sosyalizmden, emekçi iktidarından söz açanların, kitlelerle iletişim içine girebilmeleri ve bağ kurabilmeleri, onların hayatına ilişkin dönüşümleri kurgulayabilmelerine ve bunların uygun anlatımlarını bağlantı aracı olarak kullanabilmelerine sıkı sıkıya bağlı görünmektedir.

Haydi, safdillik derecesinde bir iyimserlik gösterelim ve aradan geçen yıllarda büyük bir iyileşme sağlanarak bu oranın yarı yarıya düzeyine getirildiğini varsayalım. Durumun vahimliği değişmiyor elbette: Ülkemizde çalışan işçilerin, en iyimser tahminle, ancak yarısını kapsayabilen ve demin değindiğim yetersizliklerle dolu istatistiklere göre, sendikacıların bu konularda konuşurken tekrarlamayı pek sevdikleri ve işverenlerin "illet oldukları" klişe ile söylersek, Türkiye iş kazalarında dünya şampiyonudur. Yalnız, kimsenin hakkını yemiş olmamak için, bir düzeltme yapmalıyız: Her yıl şampiyon olmak ko-

lay değil kuşkusuz; ama bazı yıllarda şampiyonluk kazanılamasa bile en azından ilk beşin garanti olduğunu söyleyebiliriz.

Dahası da var, demek istediğim, eksiklerin dahası var: Çalışanların işyerlerindeki sağlığını etkileyen olumsuzluklar iş kazaları ile de sınırlı değil. "İşçi sağlığı ve iş güvenliği" adıyla bilinen bu alandaki ikinci önemli olumsuzluk "meslek hastalıkları" diye anılıyor. İşçinin çalıştığı yerlerde belli bir süreklilikle maruz kaldığı koşulların sonucu olarak ortaya çıkan hastalıklara böyle deniliyor. Meslek hastalıkları konusundaki bilgiler ise çok daha az, hatta yok denebilecek kadar az. İş kazalarının bu kadar vahim düzeylerde olduğu bir ülkede meslek hastalıkları, pek mutlu bir rastlantıyla, düşük olabilir mi? Zaten olamayacağını, sayıları az da olsa, bazı ciddi araştırmalar gösteriyor.

Sözü uzatmadan, bu konudaki sonucu kısaca yazalım: Demek ki, Türkiye'nin emekçileri sadece bir yerden bir yere giderken "kelle koltukta" dolaşmıyorlar; çalışırken de parmağını kaybetmekten hayatını kaybetmeye, gözlerinin bozulmasından vereme ya da kansere yakalanmaya kadar değişen çok ciddi olasılıklarla karşı karşıya bulunuyorlar.

Bir emekçi iktidarı, çok kısa bir sürede, bu felaket durumu "kabul edilebilir" düzeye getirmek zorundadır ve bu hiç de zor değildir. Kesinlikle uzun sayılamayacak bir sürede de, diyelim "orta vade" bile denilemeyecek kadar kısa bir sürede, bu alanda daha ileri düzeylere ulaşmak mümkündür. Daha ileri düzey nedir? Örneğin, ortalama bir emekçinin yaralanmaya yol açan iş kazasına uğraması ile sokakta yürürken kafasına saksı düşmesi olasılıklarının aşağı yukarı eşitlenmesidir.

* * *

Emekçinin ister çalışmak, ister dinlenmek, ister gezmek eğlenmek, isterse de yeni yeni öğreneceği kültürel faaliyetlerde bulunmak amacıyla gerçekleştireceği seyahatlerde, bugünkü sıkıntıların önemlice bir bölümü hemen ortadan kaldırılabilir. Ölümlü kazaların azaltılması bunların arasında ve başında sayılmalıdır. İşe gidiş geliş sürelerinin kısaltılması bir başkasıdır. Kısaltılmakla birlikte, daha epeyce bir zaman, kabul edilebilir bir kısalığa indirilemeyecek bu sürenin insana yakışır, ama bir iş bulup çalışabildiği için şükrederek her zillete razı olan insana değil, her türlü sömürüye, sorumsuzluğa, başıbozukluğa, yetmezliğe başkaldırmayı bilen onurlu insana yakışır koşullarda geçmesini sağlamak da hem gerekli hem de mümkün olacaktır.

Geçenlerde, sosyalizm inancını yitirmemiş eski bir arkadaşımla konuşuyorduk. Yıkılıştan önce görme fırsatını bulduğu iki Almanya'dan söz ederken, konuyu "reel sosyalizm"in kitleler açısından kazanım durumundaki üstünlüklerine getirdi ve toplu taşımacılığın sosyalizmin adına yazılan bir yaklaşım olmasına rağmen, halkın her günkü hayatını doğrudan etkileyen böyle bir alanda gereken özenin gösterilmediğinden yakındı: Doğuda geri teknolojili metro bakımsız ve pislik içindeyken, batının daha ileri teknolojili metrosu pırıl pırıl imiş. Gözlemin doğruluğundan kuşkulanmak için bir neden yok; bu duruma yol açan etkenleri ise değişik biçimlerde açıklamak mümkün olabilir. Ama gözlemlenen durumu haklı gösterecek bir açıklama olamaz. Demin söylediğim gibi, sorumsuzluk, başıbozukluk, yetmezlik, toplumsal hayatın hiçbir alanında "mazur" görülemez.

* * *

Bir programın ana çizgilerini yazar duruma düşmeyelim; hiç öyle bir niyetim yok. Demek istediğim şudur: Sosyalizmden, emekçi iktidarından söz açanların, kitlelerle iletişim içine girebilmeleri ve bağ kurabilmeleri, onların hayatına ilişkin dönüşümleri kurgulayabilmelerine ve bunların uygun anlatımlarını bağlantı aracı olarak kullanabilmelerine sıkı sıkıya bağlı görünmektedir.

Bunu söylerken, sadece tarihten, sosyalizm biliminden, onların anlatıldığı kitaplardan dayanaklar bulmuyorum, aynı zamanda, kendi yaşantılarımıza da bakarak yazıyorum. Örnek olsun, yıllar boyunca her işgününün sekiz saatini, kimileyin de daha fazlasını çalışarak geçirmiş, ama başkaldıran bir emekçinin, ramı, her hareketlenmeyi bu noktaları gözeterek değerlendirmesi doğaldır: Kim, hayatımızı, ne kadar ve nasıl değiştirecek? Öte yandan bakarak sorduğumuzda da şöyle: Kimlerin hayatını, ne kadar ve nasıl değiştireceğiz? Bunları sorher akımı, her progmadan, sorup da karşılıklarını bulmadan ne yapılabilir, nereye gidilebilir?

Acınacak kadar geri olduğumuz noktalarda bile yeni başlıyor değiliz. Başlanmış ve bir yere gelinmiştir. Bir yerde kalınmıştır.

Öyleyse:

"soğuk kitaplardan kır çiçekleri devşirip

yola koyuluyoruz

kaldığımız yerden'

SORULARLA AKLIN AYDINLIĞI

Neylan DOĞAN

Yaşadığımız toprakların halini test etme ihtiyacını duyduğunuz bir an, İstanbul'da Beyoğlu'nun arka sokaklarında bulunan bir ilköğretim okuluna gitmenizi ve bir vezne memuru gibi, aklı sadece aldığı ücretin azlığına takılı olarak derse girip çıkan herhangi bir öğretmenden izin alarak bir ders izlemenizi tavsiye ederim. "Toplumun ne halde olduğunu anlamak için bilimin, bakışımızın bunca kanıtı varken, ne gerek var böyle bir zahmete" demeden, biraz izin istiyorum sizden. Kapitalizmin vahşetinden ve insan politikalarından en çok etkilenen bir kurum olan eğitimi, ilköğretim okullarını seçmemin nedenleri var ve çok kısa bir değini yapacağım.

Bir yandan 'kesintisiz sekiz yıllık temel eğitime geçtik, büyük bir başarı ile yürütüyoruz' kandırmacaları, bir yandan zorunlu olmadığı halde 'yakıtsız, elektriksiz hatta öğetmensiz kalırsınız' kibar tehditleriyle öğretmeni veznedar haline getirerek toplanan ve daha sonra okul bütçesine çok az bir bölümü aktarılan eğitime katkı payları, buna rağmen bir tane branş öğretmeni dahi olmayan orta sınıflarıyla bir devlet okulu düşünün. Bu ilköğretim okulunun bir dördüncü sınıfı, ders sosyal bilgiler, konu, 'tarih ve tarihte Türkler'. Öğretmen, tarih bilinci üzerine kurduğu konuşmasına başlıyor, tarihin insanların ortak belleği olduğundan söz ediyor, ancak konuşmaları sürekli gelen sorularla kesiliyor: "Öğretmenim, tarih çok sıkıcı bir ders diyorlar doğru mu?" diyor biri, "Öğretmenim neden insanlar geçmişi merak ediyor" diyor diğeri. Sınıfın ilginç soru sormasıyla arkadaşlarının alaylarına konu olan bir diğeri ise, "Öğretmenim dinazorlar hala yaşıyor mu, dinazorlar kadın mı erkek mi, kızılderirililer cilalı taş devrinde mi yaşıyorlar?" diye sıralıyor sorularını. "Öğretmenim, tarih öğrenmek ne işimize yarar" diye soruyor, gerçekten karın doyurur mu tarih? Sınıfın çalışkanlarından bir diğeri ise 'Tarih, geleceğin aynasıdır, diyorlar öğretmenim, bizim tarihimiz iyi bir ayna mı" diye ekliyor. Bir ders saati olan sosyal bilgiler ve çocukların tarihle ilgili soruları üç ders saatinde bitmiyor, kimi zaman parlak, kimi zaman da televizyonun ve günümüz çocuk edebiyatının yarattığı bilgilerin ışında çocukça soruların ardı kesilmiyor.

Aynı öğretmen, bırakın branş öğretmenini, hiç öğretmeni olmayan orta sınıflarından birine Türkçe dersine giriyor. Bu gerici eğitim programına göre bu ders saatinde konu, özdeyişleri, atasözlerini açıklayabilmek. Öğretmen, konuyla ilgili anlatacağı kitabi bilgileri söylemeye başlıyor. Öğrencilerin yaşları 13-15 arasında değişiyor, savaşla birlikte İstanbul'a göç etmiş ailelerin çocukları büyük kısmı, Siirtliler çoğunlukta. İslamik bir ton ağır basıyor, büyük bir çoğunluğu bu yaşlarına rağmen oruç tutuyor, birçoğu başarısızlıklarının nedeni olarak dini sorunları olduğunu anlatıyor. Bununla birlikte yaşlarının verdiği kimi meraklar toplumun ortak kirliliğiyle birlikte oluşmaya başlamış, yaşadıkları yer –Tophane arkaları- itibarıyla hem kızlarda ve hem de erkeklerde "delikanlılık" sohbetleri yoğun olarak yapılıyor. Öğretmen Atatürk'ün özgürlükle ilgili bir özdeyişini konu olarak seçiyor, öğrenciler çok genel sözler ediyorlar özgürlük hakkında. Böyle bir öğrenci profilinden çıkan özgürlük tarifleri ise tahmin olunacağı üzere çok kısır; kızlar, 'özgürlük insanın istediğini yapabilmesidir' görüşünü paylaşıyor, haklılar da; çünkü bu dönemlerde aile baskısını onlar erkeklerden daha çok yaşıyorlar. Erkekler ise ortalama, ama kısır cevaplar veriyorlar. 'Özgürlükle ilgili sorular üretin' diyor öğretmen, ses çıkmıyor. Bir okuma parçası okutuyor öğretmen, 'bu okuma parçasının ana fikrini açığa çıkaracak sorular üretin' diyor yine ses yok. Bu soru sordurtma çabası sürüp gidiyor, ancak akılları henüz kararmamış kadar küçük bu çocuklardan neredeyse hiçbir pırıltı yükselmiyor, canı sıkılıyor öğretmenin, "Bu kadar karanlığa battık mı gerçekten" diye iç geçiriyor.

"İlkokul öğrencilerinin soru soran kafaları iki yıl

sonra bu hale geliyor, ilerleyen yaşlarında demek ki daha kötü olacaklar. Üniversite öğrencilerinin bu cahilliğinin temelleri buralarda atılıyor, çünkü toplum soru sormayı, eğitim sistemi de düşünen öğrenciyi istemiyor, hoş öğretmeni de istemiyor soru soran öğrenciyi, çünkü bu yeni bir külfet yaratıyor onun için. Kendisi düşünmeyi, aydın bir kesim olduğunu unutalı yıllar olmuş, hem maaşı da çok az, hak arayan öğretmen hakkında da soruşturma açılıyor, hem toplum da onun az para aldığına, bu maaşla bu kadar eğitim verilebileceğine ikna olmuş, yarım gün okula gidip, kalan zamanlarda da başka bir işle karnını doyuruyor, diğer memurlara göre özgürlük mücadelesine daha az katılmalarının nedenlerinden biri de bu. Öğretmen düşünmüyor ki, öğrencisi düşünüp soru sorsun" diye düşünmekten kendisini alamıyor öğretmen, bu arada öğretmenin yeni bir öğretmen olduğunu, stajyerliğini henüz tamamlamadığını da hatırlatmakta yarar var. "İlkokulda henüz sistemin yaşadığı kirliliğe ucundan bulaşan çocuklar, sistemle ilişkilenmeye başladıkları andan itibaren onun rengini almaya başlıyorlar, demek. Ticarete atılan öğretmen ise, mesleğinin niteliklerini ve sorumluluğunu unutarak, kapitalizmin o pis rengini taşımaya başlıyor, bu noktada hem öğretmenin hem de öğrencinin soru soran akılları dumura uğruyor" diye devam ediyor bu yeni öğretmen düşünmeye.

Bu yeni öğretmeni ve öğrencilerini bir kenara bırakarak, bu kadar uzun sorunun ancak çok küçük bir kısmını kapsayan öğrenci-öğretmen betimlemesinin sonucunda söylenecek herhalde şu: Aklın sınırlarını zorlamak herkesten çok öğretmenlere –bilim adamları demek de mümkün buna– sanatçılara, politikacı ve gazetecilere mahsus bir meziyet olsa gerek.

SANATÇI VE POLİTİKACI

Betimlemelerle başlayan bu sohbette bir betimleme de sanatçılardan yapmak isabetli olsa gerek. Bunun için Manisa'da işkence yapılan gençlerle ilgili görüntüleri hatırlamak bir ilk adımdır. Can Dündar'ın davadan iki yıl sonra yaptığı ve ağlama çeşmesine dönen programında gençlerden birinin ailesinin söyledikleri, sanatçıların ve dahası toplumun resmini çizmek için önemli bir malzeme oluşturuyor. Bu gençlerden birinin annesi büyük bir acı içerisinde, "Bu olay oluncaya kadar biz polisin böyle şeyler yapmayacağına, işkence var diyenlerin haksız olduğuna, işkence yapılanların da bunu hak ettiğine inanıyorduk. Bu nedenle başta çocuğumuza inanmadık, hala kendimi affetmiyorum" diyor ve gözyaşları birbirini izliyordu. Aydın ve sanatçı aklını dumura uğratan eylülist darbeden sonra neredeyse ilk kez bir toplumsal eylemde yüzlerini gösteren sanatçıların ise bu anne kadar bile duyarlılıklarının kalmadığı her hallerinden seziliyordu. Aşklarından, vergi borçlarına kadar her şeyi bir kirli show'a çeviren bu 'sanatçı' güruhu, bir şhaw haline getirdikleri katılımları hakkında kendilerine sorulan sorular üzerine ısrarla bu 'büyük eylemi' hiçbir yapının temsilcileri olmadan yapmış olduklarını açıklıyorlardı. "Bu halleriyle başka türlü davranma şansları var mı" diye düşünmekten kendisini alamıyor insan, cevap ise hazır, hayır. Otuz yıldır yşanan bu iç savaşta en çok onlar örgütsüzleştirdiklerini ve kimliklerinin yok edildiğinin farkında bile değiller. Bu nedenle onlar da yıllardır soru sormayı, toplumdan aldıkları sorularla ve sorunlarla ürünler meydana getirmeyi, sanatçı olduklarını unuttular. Artık sanatçı ve aydın olduğunu kapitalizmin çirkin ödüllerinin dağıtım törenleri dışında hatırlayan kaç sanatçı ve aydın kaldı ki, bu kirlenmeye karşı direnen birkaç aydın ve sanatçının etrafına örülen duvarlara, bunlar, harç olmadılar mı? Sistem önce toplumun düşünen beyinlerini, öğretmenleri, sanatçı ve aydınları aldı kıskacına, buna eklenen diğerleri de peşinden geliyor.

Aklın aydınlığına soru soran kesimlerden bir diğeri ise politikacılardır, demiştik; oradan sürdürmek gerekirse ilk elden söylenecek herhalde şu: Halleri ülkenin halini andırıyor, hatta nedeni ve sonucu onlar; hallerini uzun uzadıya anlatmaya gerek yok, çünkü hallerinin hal olmadığı, akıllarının bırakın soru sormayı, kirliliği artırma dışında herhangi bir konuda düşünme yeteneği taşımadığı ortada. Aklın aydınlığına soru soranlar arasında politikacıları da saymamızın nedeni ise genel bir bakışaçısını yansıtmak açısından gerekliydi. Yoksa onların böyle bir hallerinin olmadığı ortada.

ÜZÜMÜNÜ YE BAĞINI SOR

Bu ara başlık benim sözlerimi içermiyor. Aklın aydınlığına soru soran bir başka kesimin temsilcilerinden birinin, bir gazetecinin, son kitabının adı. Kitapla ilgili değinilere geçmeden önce, bu kadar uzun bir giriş yapmak garip, hatta yazım tekniği açısından yanlış bulunabilir. Ancak söz konusu eserin bir gazetecinin yaptığı röportajları topladığı bir çalışma olması ve bu türün özelliği nedeniyle, soru sormak ve soru soranlar üzerinde durma ihtiyacı duyuldu.

Gerçek işlevini kaybetmiş her kurum gibi medyanın da ne halde olduğunu uzun uzadıya anlatmaya pek gerek yok denilebilir, doğrudur da. Söyleşi türünün soru sorma özelliği nedeniyle gazeteciliğin en önemli görevlerinden birini üstlendiği su götür-

mez bir gerçeklik taşıyor. Gazetecilik her aşamasında soruyla hareket eden bir iş'tir, soru, cevabın kendisidir de aynı zamanda. Soru soran akıl korkmayan akıldır, insan aklının kuruması herhalde soru sormayı unutmasıdır. Bugün Türk medyasının böyle bir meziyetinin kalmadığını söylemek fazla abartılı olmasa gerek. Söyleşi türünü, söyleşilen kişinin reklamı olarak algılandığı bir medya ortamında, her şey gibi bu tür de gerçek işlevinden uzaktır. Söyleşi tekelli medyada söyleşilen kişinin düzen karşısındaki duruşuna göre şekillenir, kişi eğer düzen içi bir yerde duruyorsa, sorular onun reklamını yapmak, onu güzellemek için sorulur. Hele bu iktidar mensubu bir politikacıysa, cumhurbaşkanı, başbakan ve bakan ise sorular, onların cevaplamayı sevdiği sorular üzerine yoğunlaşır. Basın toplantılarında medya diliyle 'çanak sorular' soran gazeteci her zaman başköşededir, aykırı soru soran gazeteciyi önce medya, daha sonra da soru sorulanlar istemez; bu bir gelenektir Türk basınında. Bu geleneğin dışına çıkanlar ise genellikle saf dışı bırakılırlar, bu işi kitabına uygun yapanlar ise bir başka terazi kurarak bu yapılar arasında yaşamayı başarırlar. Bu türün başarılı bir temsilcisi ise İmge Kitabevi tarafından yayınlanan "Üzümü Ye Bağını Sor" kitabının yazarı Nuriye Akman.

SORU SORAN-SORU SORULAN

Türk fikir dünyasının kıtlığını gösteren atasözlerinden biri olan "Üzümü ye bağını sorma" sözünü bozarak kitabına başlık yapan Akman, "Ben üzümü nasıl yerim" başlıklı giriş yazısında, "Dünyanın en güzel işini yapıyorum ve herkesin dünyanın en güzel işini yaptığına inandığı bir ülkede yaşamak istiyorum. Yapılan işin kalitesinin onun ne kadar sevildiğiyle doğru orantılı olduğunu biliyorum. Sevgisiz olmayı affetmiyorum. Çünkü hayatın standartlarını aşağı çekiyor. Bu toplumun insan malzemesini sorular yardımıyla ortaya çıkartmaya soyunmuşsanız, sevginin çok yönlü yol göstericiliğinden yararlanmanız şarttır. Bu ölçüyü, Türkiye'yi şu ya da bu şekilde yönlendiren insanların, isimlerinin önündeki sıfatlarla değil, adlarının yalın hallerinde aramamın sebebi budur." diyor ve sorularıyla ilgili şu bilgiyi ekliyor: "Sorularım hep şaşırtmıştır. Şaşkınlıkları eğitim sistemimizin insan tipiyle ilgili ipuçları veriyor. Soru sormayı bilmeyen bir toplumuz. Çünkü merak etmiyoruz. Hayat bahçemizi taze sorularla sulamak yerine konserve cevapları yiyip oturuyoruz; beynimizi ekşitiyoruz. 'Soru soran' olamadığımız için 'soru sorulan' olmayı da hazmedemiyoruz. Çünkü daha önce kendimize de hiç soru sormadık."

Çocukların yaşları büyüdükçe ve topluma karıştıkça soru soran akıllarının karardığını ve kirlendiğini söylüyordu, genç öğretmen. Akman'ın sözünü ettiği gibi yaptığı işi seven ve onun gereklerini yerine getirmek için çaba harcamayan insanlar ülkesi haline gelen Türkiye'de soru sormak önemli bir meziyet sayılması gerekiyor gerçekten. Soru sorulanların gerçek sorular karşısında aldıkları tavır ise tam da Türkiye'nin bu kısır ve çürümüş haliniyansıtıyor.

Bir başka alıntı daha yapmama izin verilirse, Akman'ın söyleşi yaptığı kişilerle ilgili izlenimlerinden bir kısmını buraya almak itiyorum: "Sormaya açlık grevlerinden başlamak istememin nedeni güncel olanı atlamama isteğimdendi. Kazan, kendini bu kadar köşeye sıkışmış hissetmeseydi belki de ortaya bambaşka bir portre çıkacaktı. Kendini mahkumların babası olarak lanse eden bir bakana 'Evlatlarınızdan biri öldü. Acı mı, öfke mi hissediyorsunuz?" diye sormak mantığın gereği değil midir Allahaşkınıza!"

Bedenlerini bomba yaparak sistemin üzerine fırlatan devrimcilerin açlık grevlerinin yaşandığı bir sırada dönemin Adalet Bakanı olan tescilli faşist Şevket Kazan'la yapılan bir söyleşiye bu tür bir soruyla başlamak Türk medya ortamı için oldukça yürekli bir tavır sayılması gerekiyor.

YAPTIĞI İŞE CİDDİYET

Nuriye Akman, Hürriyet gazetesinde başladığı Sabah gazetesinde devam ettirdiği haftalık söyleşileriyle tanınan bir gazeteci. Kendisinin de belirttiği gibi sorduğu soruların çarpıcılığıyla ve acımasızlığıyla anıldı, yaptığı kimi söyleşiler söyleşi yapılan-

ların dışında da rahatsızlık yarattı. Medya ortamının kolaycı yaklaşımından uzak, yaptığı işi ciddiye alan, söyleşi yaptığı kişilerin karşısına araştırma yaparak çıkan bir gazeteci portresi çizen Akman, kitabına 1989 yılında başladığı yüzlerce söyleşi arasından yaptığı işi tarif edebilecek çarpıcı örnekler seçmiş.

Söyleşi yaptığı kişilerle ilgili yazdığı izlenimler ise kitabın bir başka ilginç yanını oluşturuyor, bu bölümde söyleşi yaptığı kişilerle ilgili çeşitli tad tanımları yapmış. İşte birkaç örnek: Şevket Kazan için "Çok acı bir tad. Ruhumu yaktı.", Yekta Güngör Özden için "Sirke mayhoşluğu. O yüzden küpüne zarar verdi belki.", Atıf Yılmaz için "Yıllanmış şarapta şap tadı.", Apo diye tanıttığı Abdullah Öcalan için "Çürük meyve tadı", Yalçın Küçük için "Tokluk Tadı. Ne yediğinizden çok, sofra düzeninin önemli olduğu durumlar için geçerli."

Bu izlenimler yazarın söyleşiden önceki ve sonraki düşüncelerini içeriyor, pırıltılı bir aklın ipuçlarını veren, renkli bir dil kullanıyor Akman. Karşısındakinin bilinen bütün imajlarını yıkan, onları üzerlerine giydikleri imaj giysilerinden soyan söyleşileri hayli ilgi çekici. Bu türe örnek olarak üç kadın bakanla yaptığı söyleşiler sayılabilir.

Türk basını için cesaret denilebilecek kimi sorular sormayı bir beceri haline getiren yazar, kimi söyleşilerinde bu becerisini fazla zorluyor. Özellikle düzen dışı kişilerle yaptığı söyleşilerde sorduğu kimi sorular bulunduğu medya ortamının bakışını yansıtıyor, sorular bu bakışın izlerini taşıyor. Ancak Abdullah Öcalan ile ilgili izlenimlerini aktarırken ifade ettiği, "Onu fazla kızdırmayı göze alamıyorum, açıkçası korkuyorum. Yine de 'Put olmaktan memnun musunuz?', 'Zulüm ruhsal bozukluklar yarattı mı sizde?' gibi sorular sormaya cesaret bulmuşum" sözleri bu yaklaşımının ipuçlarını veriyor. Belki de içinde bulunduğu medya ortamının getirdiği yükümlülüklerden birinin altında kalıyor yazar, bununla birlikte onun tekelli basında kalem oynatan bir yazar olduğunu akıldan çıkarmadan okunduğunda gayet keyifli söyleşiler yaptığı inkar edilemez bir şekilde kendisini dayatıyor.

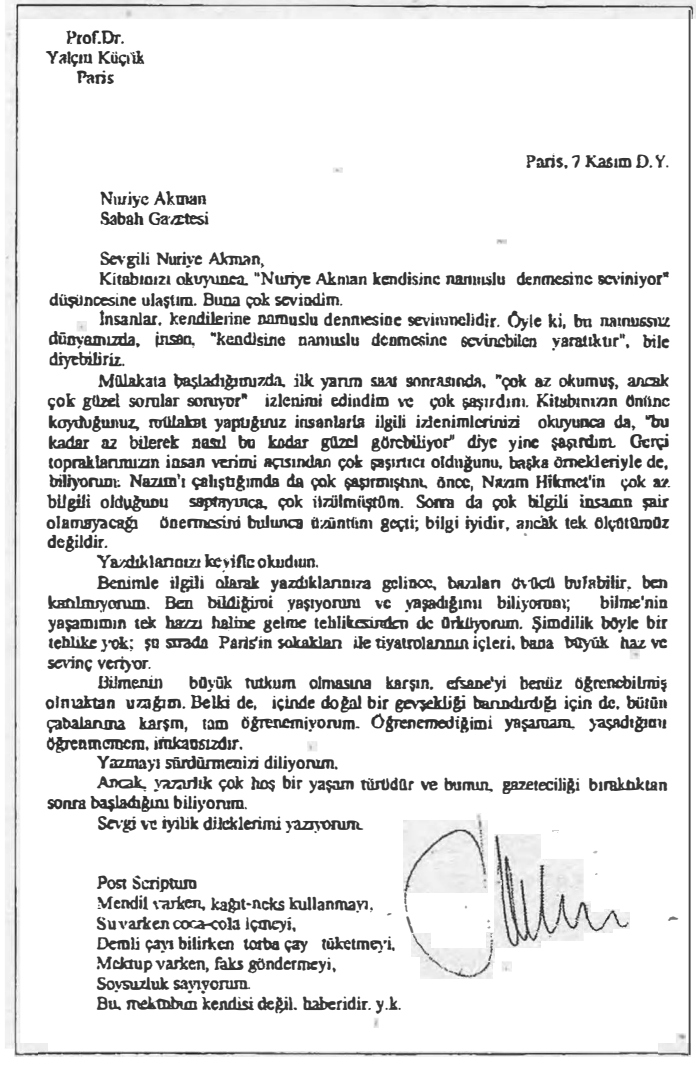

Prof.Dr.
Yalçın Küçük
Paris

Paris, 7 Kasım D.Y.

Nuriye Akman
Sabah Gazetesi

Sevgili Nuriye Akman,

Kitabınızı okuyunca, "Nuriye Akman kendisine namuslu denmesine seviniyor" düşüncesine ulaştım. Buna çok sevindim.

İnsanlar, kendilerine namuslu denmesine sevinmelidir. Öyle ki, bu namussuz dünyamızda, insan, "kendisine namuslu denmesine sevinebilen yaratıktır", bile diyebiliriz.

Mülakata başladığımızda, ilk yarım saat sonrasında, "çok az okumuş, ancak çok güzel sorular soruyor" izlenimi edindim ve çok şaşırdım. Kitabınızın önüne koyduğunuz, mülakat yaptığınız insanlarla ilgili izlenimlerinizi okuyunca da, "bu kadar az bilerek nasıl bu kadar güzel görebiliyor" diye yine şaşırdım. Gerçi topraklarımızın insan verimi açısından çok şaşırtıcı olduğunu, başka örnekleriyle de, biliyorum. Nazım'ı çalıştığımda da çok şaşırmıştım, önce, Nazım Hikmet'in çok az bilgili olduğunu saptayınca, çok üzülmüştüm. Sonra da çok bilgili insanın şair olamayacağı önermesini bulunca üzüntüm geçti; bilgi iyidir, ancak tek ölçütümüz değildir.

Yazdıklarınızı keyifle okudum.

Benimle ilgili olarak yazdıklarınıza gelince, bazıları övücü bulabilir, ben kanılmıyorum. Ben bildiğimi yaşıyorum ve yaşadığımı biliyorum; bilme'nin yaşamımın tek hazzı haline gelme tehlikesinden de ürkiyorum. Şimdilik böyle bir tehlike yok; şu sırada Paris'in sokakları ile tiyatrolarının içleri, bana büyük haz ve sevinç veriyor.

Bilmenin büyük tutkum olmasına karşın, efsane'yi henüz öğrenebilmiş olmaktan uzağım. Belki de, içinde doğal bir gevşekliği barındırdığı için de, bütün çabalarıma karşın, tam öğrenemiyorum. Öğrenemediğimi yaşamam, yaşadığımı öğrenmemem, imkansızdır.

Yazmayı sürdürmenizi diliyorum.

Ancak, yazarlık çok hoş bir yaşam türüdür ve bunun, gazeteciliği bıraktıktan sonra başladığını biliyorum.

Sevgi ve iyilik dileklerimi yazıyorum.

Post Scriptum
Mendil varken, kağıt-neks kullanmayı,
Su varken coca-cola içmeyi,
Demli çayı bilirken torba çay tüketmeyi,
Mektup varken, faks göndermeyi,
Soysuzluk sayıyorum.
Bu, mektubum kendisi değil, haberidir. y.k.

Soru sormayı meziyet edinen bir kitabı tanıtmak için uzun 'soru soranlar ve sorulanlar' üzerine uzun betimlemeler yaparak başlamıştım, birkaç soruyla da bitirmek istiyorum. Uzun girişinin bir bölümünde Akman, "'Soru soran' olamadığımız için 'soru sorulan' olmayı da hazmedemiyoruz. Çünkü daha önce kendimize de hiç soru sormadık" diyordu. Bu bakıştan hareketle biz de Akman'a "Şu an 'soru soran' değil de, 'soru sorulan' olmayı ve şu sorulara cevap vermeyi ister miydiniz?" diye sorarak, sorumuzu yöneltelim:

"Çalıştığınız gazetelerin patron ya da yöneticileriyle söyleşiler yapsaydınız şu tür sorular sorar mıydınız? 'Toplumun aklını küçültmek ve yaşanan kirlenmeyi artırmak için neden bu kadar çaba harcatıyorsunuz bize? Neden bütün haberlerimizi toplumun toplam aklı olan bilim adamlarının, öğretmenlerin, politikacıların, sanatçı ve gazetecilerin akıllarını küçültmek ve soru sormalarını engellemek üzere kuruyoruz? Neden gerçek gazeteciliği unutturuyorsunuz bizlere, sakladığımız gerçek haberler bir gün su yüzüne çıktığında siz nerede olacaksınız? Bu çürüme ve kirlenme bir gün bizi içinden çıkamayacağımız bir şekilde içine çekerse kendimizi nasıl kurtaracağız?"

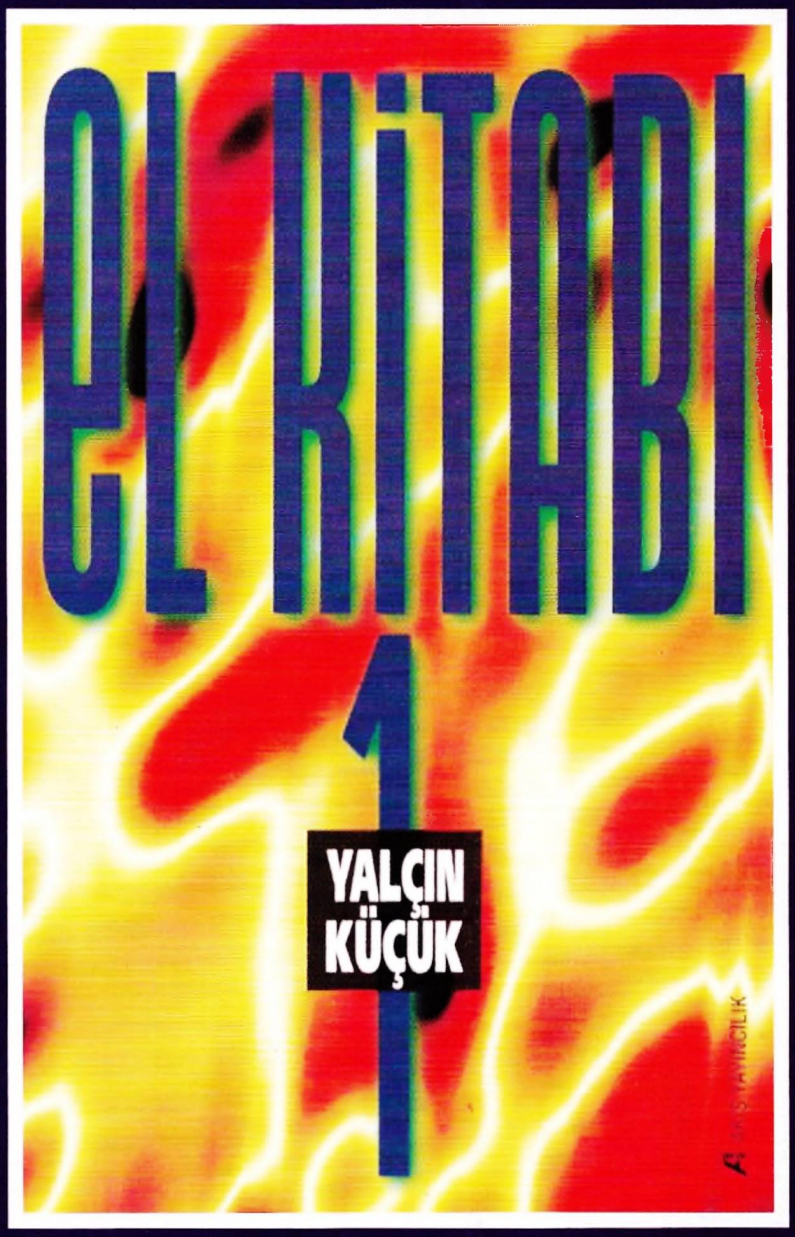

Kolayından sosyalizmi kuracaksak, "kurmayalım" diyorum.
Hayalimizi ve aklımızı hep büyütmezsek, "sosyalizme gitmeyelim" diyorum.
Sosyalizm, sürekli olarak insanlık alanında, büyümektir.
Sosyalizm yolunda, insanlığımızı büyütmeyi durdurmanın, bir adım ötesi, uçurum'dur.
Zor mu? Okuyanlarımı zor'u yenmenin mutluluğuna çağırıyorum.

AKIŞ YAYINCILIK

hepileri

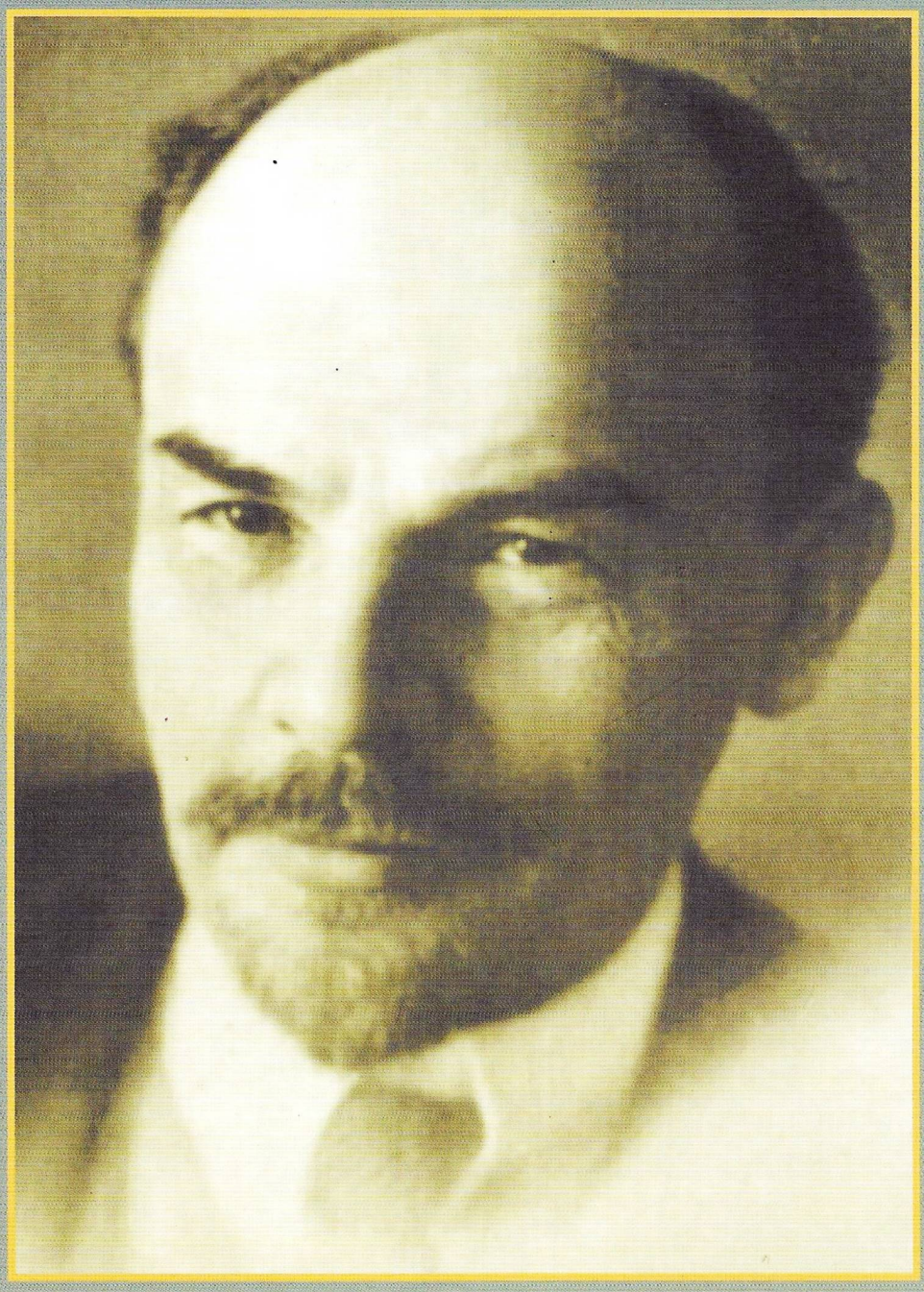

22 Nisan 1870 - 21 Ocak 1924